De ontredderden. Tweede bundel

Gerard van Hulzen

bron
Gerard van Hulzen, *De ontredderden. Tweede bundel*. De Maatschappij voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam 1908

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/hulz002ontr02_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

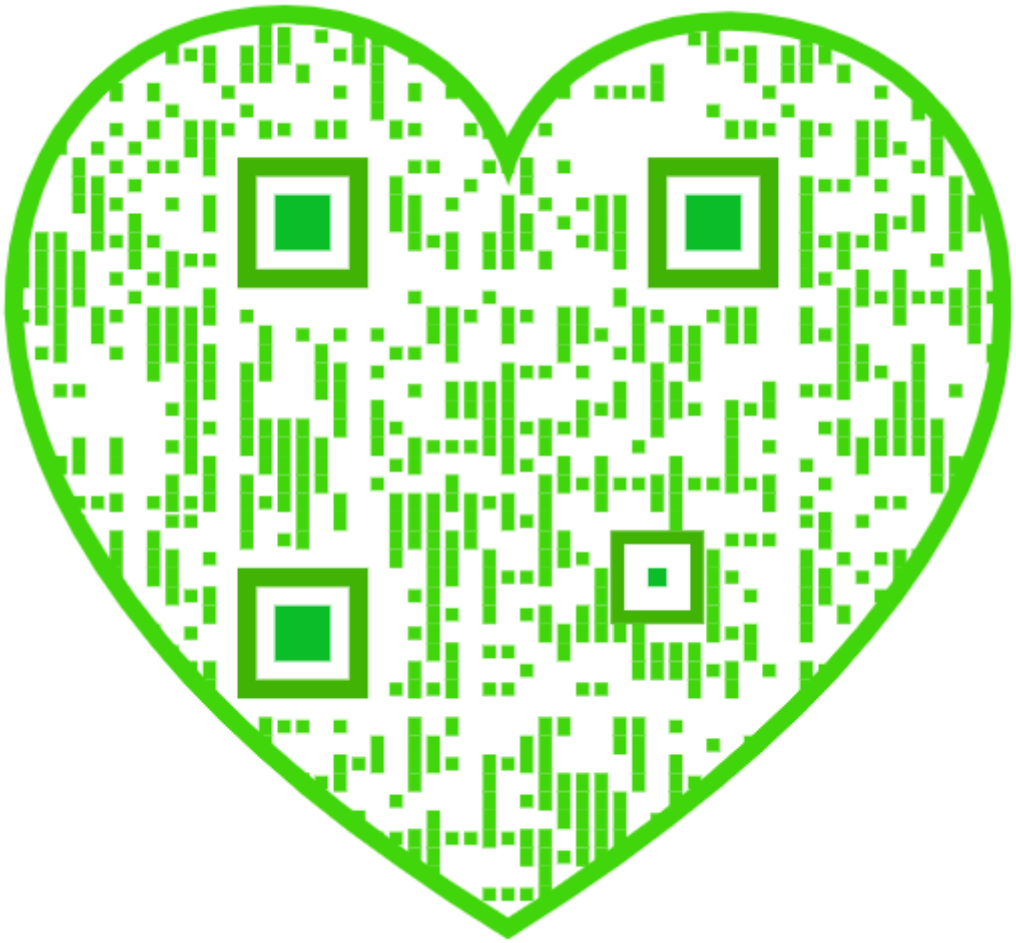

Hoogerop.

De zon, onder wolkenrand uitgedreven, daalde bloedrood, ongewoon groot, een reuze-bol wazig-fel, vlamdoorschenen.

In zachtgestage gang gleed ze ter westerkim, de troebele hemeldracht naar boven begloedend met het wrangig paars van iris-violet, dat al hooger òp heel de waterzware lucht doortrok, doorkleurde en doorzeverde, - en boven de waterlijn van verre zee ward de streek rond neergaande zon nu eveneens brandend rood.

Zonder veel golfslag, bijna stil, deinde zwak het zeevlak blauwspreiïg tegen die vuur'ge kim. Staalblauw dichtbij; koel en strak aan zuiderhemel, waar de zon was doorgegaan; naar de andere einden meer blauwig-groen, bijna wittend, weglichtend in iel en twijfelig verschiet.

Matte vlakken, als van gedamasseerd metaal, spiegelden op in 't wellend water langs 't strand, zoo zacht vervloeiend, weer aanzwellend, en de fel-roode

schijn van de zon, door de mauve-violette lucht ompurperd, glansde en kaatste vagelijk, verdronk er in.

Policieagent, hoekig lang, bleek in het avondlicht zijn scherplijnig, groezel gezicht, leunde tegen het zwartig ijzeren strandhek en tuurde naar dit zonsverglijden.

't Beroerde hem maar matig. Hij had het al zooveel maal gezien, niet precies zóó, toch in deze trant, dat zijn blikken nog wel werden getrokken door 't kleurig aspekt, doch een dieper gewaarworden niet zoo gemakkelijk ontstond. Een zonsondergang over verre zee is altijd mooi, zoo dwarrelde het vaag door hem heen onder 't mijmerstaren, terwijl zijn lippen toch wat anders prevelden.

Achter hem klikten over 't harde plaveisel van zwart-geribde, ijzerige tegeltjes de straffe, kittige stappen van badgasten en stadsmenschen. Die kende hij haast nog beter dan de zee en de avondzon. Die menschen waren altijd eender. Dametjes in 't wit, heeren in flanelpakken, gepoeierde gezichten, zongebruinde halzen, deftige, bleeke menschen uit Den Haag, allen strak, afgemeten, èn groepjes van buiten, dagjesmenschen meer luidruchtig, visschersjongens erg opgeschoten met visschersmeiden glunder-brutaal, statig stevenend in haar wijde rokkendracht, zich voor niets sjeneerend, voor niemand opzij gaand, bijna aanrandend met haar grove blikken al die haar niet aanstaan; en dan nog midden op de rijweg een paar

landauers, fietsrijders bij de vleet, een enkele automobiel tuffend en toeterend er doorheen.

Hij keerde zich even naar de boulevard toe en lachte stil voor zich weg in 't bekijken. O, hij zag dat al jaren: hij kende dàt. 't Werd voller aldoor, aldoor drukker. Zeker, Scheveningen ging goed vooruit, 't floreerde.

Kreetjes en uitroepjes over de zon bereikten hem weer. 't Was vanavond wel heel bizonder!

De zon daalde zoo rood, zoo transparant rood, dat ze hem een vurige bal leek, die over de zee heendreef, een gloeiende ballon, en dat maakte hem van zelf wat opmerkzamer. Gedachten over 'n hemel en 'n hel, over 't goed hebben op deze wereld en nog beter hiernamaals, aan plotse dood en verschrikking, ze welden samen, - en hij dacht aan z'n vrouw die thuis zat, werkte, ploeterde om aan badgasten kamers te verhuren en daardoor het huishouden in nog beter doen te brengen.

't Ging alles naar wensch. Geleidelijk-aan werden ze menschen in bonis, die huisjes konden laten zetten en in gedeelten exploiteeren. 't Baantje van policieagent had hij zelfs niet meer noodig, maar hij hield 't erbij, omdat zoòveel guldens per week vast 'n groote zekerheid gaf. Scha en verlies leed je altijd, meer dan je erop rekent en zelfs zonder je toedoen. Nou was d'er weer een van wie niet veel terechtkwam, een kapitein die met z'n ballon opgestegen, z'n kamerhuur in de steek liet. De duivel zou hem halen!

Zeker, ongeluk en kwade kansen ontliep je niet, 'n mensch had altijd wat in 't leven. Werd voor 'n paar jaar z'n eenig kind niet door de tram overreden, waar zijn vrouw bij stond? En was ze daardoor geen zes volle maanden ziek geweest; 't halve seizoen schoot er bij in, een klein deel der kamers konden ze maar verhuren. Nee, 't ging niet alles voor de wind; ze tobden en zwoegden hard. Als er 'n hiernamaals bestond, en daaraan mocht je niet twijfelen, kwam hun wel 'n plaatsje toe.

Nu werd zijn aandacht getrokken door 'n groepje menschen op 't strand. Wat die daar toch deden of hadden? Ze stonden er zoo dicht te hoop, vlak bij de jutten van de pier, dat er wel wat gaande moest wezen. Zou er soms wat zijn aangespoeld of wel 'n kleine ruzie? Van zoover kon hij het niet goed zien. De gedachte om zich even te overtuigen, dook bij hem op, doch de overpeinzingen hadden hem traag gemaakt en de ondergaande zon boeide, lokte tot rustig staan blijven. Was er werkelijk wat aan de hand, dan zoûen ze hem wel roepen; al dat ijveren en dienstkloppen gaf niets. 't Lag niet in z'n aard en hij had 't ook niet meer noodig, liet dat over aan beginnenden. Hij deed z'n plicht en daarmee uit. 't Was heel wat beter dan al die flauwe drukte!

Hij sufte weer.

't Zwarte groepje op 't strand groeide aan, werd grooter. D'er moest toch wat niet in orde zijn!

De zonneomtrek lag nu bijna op de kim, leek een

road ovengat, dat vuur verstraalde in Bengaalsche gloed, heel fel. Onbewogen blauw bleef de zee, met rossige schijn aan de kant; daarboven hingen de wolken, zwaar violettig doorschoten.

Een paar mannen schenen zich of te zonderen van de groep. Ja, toch, er was dus wat aan de hand. Ze liepen overal heen, allen naar verschillende kant. 't Leek teminste zoo, nee, hij vergiste zich niet, dat links en rechts vluchtig uitkijken, even blijven staan en dan weer voortloopen, hij kende dat uit ondervinding en wist wat 't beteekende. Één schonkte regelrecht op hem aan. Nu hoefde hij zeker niet meer te twijfelen.

't Besef van z'n plicht te hebben verzuimd schoot naargeestig in hem op. Hij trachtte zichzelf te rechtvaardigen door snel en vast de zoekende tegemoet te trekken. De man zag hem nu ook, riep al van verre:

- Agent... agent...
- Ja... wat is er?
- Een lijk, 'n man aangespoeld!
- Een lijk... Zoo? Waar?
- Daar... bij de pier... daar ligt-ie... een vreempie, en hij hêt haas' niks an 't lijf?

Turend keek hij nu die richting uit, ofschoon hij heel goed wist waar 't dan moest zijn. Een lijk, o was 't dat? Ja, dat gebeurde meer. Als policieagent moest hij daar bij zijn!

Met snelle stappen, zoodat zijn voeten diep zonken

in 't mulle zand, liep hij naast de andere voort, informeerend met enkele korte vraagjes, om de schijn te ontgaan van te hebben toegekeken. Tusschen de snelle overweging waar kon worden getelefoneerd om hulp en bijstand, om brankard, dreef bij hem deernis aan. Ja, ja, de zee eischt offers, al maar door. Een gevaarlijk bedrijf, arme visschers, arme vrouwen! peinsde hij vaag.

Hij naderde nu de brokkige zwarte groep aan de kant van de zachtdeinende zee, waarin de blauwe blakker al klaarder kaatste. De overpeinzingen van daarnet en van heel de avond losten zich nu in dienstijver op.

Met 'n enkele handstoot duwde hij 'n paar jongens op zij, riep:

- Allé vooruit... maak es plaa's. Laat mij erbij!

Voor die straffe stem weken ze dadelijk uit en nu zag hij 't. 't Lijk, dicht bij de pier, toch nog ver in zee, lag op 't zand vastgeschuurd. Visschersjongens stonden erom heen, bloot tot aan de knieën, de broekspijpen opgestroopt. Wellende en terugschietende golfjes kruifden om hen heen. Een paar natte voeten moest-ie d'eraan wagen, dàt kon niet anders.

De gedachte van ook de broekspijpen om te slaan, kwam bij hem op, maar hij zag 't bespottelijke al van een policieagent met bloote beenen, en nu ineens flink, stapte, plenste hij erop los.

De anderen weken terug, en nu kreeg hij de aangespoelde over zijn geheele lengte te overzien.

De voeten, blauwig-wit en knokkelig, staken omhoog boven 't vlottend water uit. Flarderig hingen nog kleeren aan 't lichaam, stukgereten door 't schuren en 't golvenslaan. Het hoofd dook telkens onder, bobbelde met elke deinslag weer even op. 't Was geen matroos, geen visscherman, dat zag-ie klaar aan 't overschot van de plunje. 't Water spoelde tegen z'n pijpen, hij bukte zich stram, om beter te kunnen onderscheiden, doch elke keer schoot de kop weer weg. Kende hij dat gezicht niet? Waar had hij het toch meer gezien?...

't Pakte hem zóó, dat-ie suf erbij stond te kijken, aldoor z'n handen langs zijn voorhoofd wrijvend om zich te herinneren.

- 't Is de vent van de luchtb'llon, zei er plots een. Zie-de dat niet...?

- Wat?

Hij bukte weer. Warempel, 't was waar, 't kon niet missen! Hij herkende hem grif, aan z'n blonde snor, aan z'n oogen, al waren ze nou als glas, aan z'n steil haar, aan alles. 't Was de kapitein, zijn huurder.

Een sidder ging door hem heen. Hij hijgde even. Strak moest hij zich houden om niet zijn schrik te laten blijken. Hij voelde ineens dat 't hem zelf aanbelangde en tegelijk schoot het door hem heen, dat hij een huurder kwijt was, ook nog de scha erbij van de niet betaalde kamer. Maar hij moest handelend optreden, z'n dienst vervullen. Hij kuchte, schraapte z'n keel, zei heesch:

- Ja waarachtig, hij is het, sjonge... sjonge, wie had dat gedacht? Hij moest naar 't bureau... wie blijft zoolang hier?... jij Klaas... en jij Broers?

De visschersjongens knikten spottend alsof 't 'n grapje was:

- Ja, 't is goed!... we blaive hier, hai zwemt anders niet weg!

- 'k Zal effe gaan om 'n brankard, hakkelde hij nog.

Meteen stapte hij al over 't breeds strand, liep zoo snel hij kon door 't weeke zand al droegen zijn bevende beenen hem nauwelijks - en onderwijl overlegde hij weer. Dat was een leelijk geval, alles behalve een buitenkansje.

Waar moest hij met dat lijk naar toe? Naar z'n huis, daar hoorde het. Maar nee, dat niet. 't Zou 't seizoen bederven. Geen huurder kregen ze meer, een dooie in huis gaf ongeluk. En z'n vrouw, die zou schrikken. Na 't geval met het kind deed ze zoo vreemd; ze maakte kabaal om niks. Chot, chot, zoo'n kapitein, zoo'n arme kerel!

Bij 't moeizaam plemperen door 't zand zag hij hem voor zich, zooals 'n paar dagen geleden in de kamer, snoevend en bluffend over z'n tochten. Nee, hij mocht er niet over denken. Had hij daarnet niet in zich zelf op die arme kerel geschimpt, toen de zon daar dreef als 'n ballon in brand? Wie weet, was 't ongeluk niet op die manier gebeurd. In brand gevlogen, natuurlijk 'n paar dagen terug... Hij meende vast dat die vent heelhuids hier of daar wel was

neergekomen; z'n kwaadheid stak daarin, dat-ie niks van zich liet hooren, hem de kamerhuur schuldig bleef.

Op de breede boulevard moest hij oversteken. Al-door liepen ze hem voor de voeten, rond 't Kurhaus was het kriewelig van menschen. Hij duwde eenige op zij en die keken hem grimmig aan, maar hij kon zich daaraan niet storen.

Een aanstuivende tuf-tuf dwong hem zijn pas in to houden. Zou hij nog kunnen? Nee, daar was-ie al! 't Ding stoof hem voorbij als een rauwe wind zoo fel. Dienstijver maakte hem kribbig. Moeten wachten kwam niet te pas voor een agent van policie.

Hij schonkerde nu dadelijk de sigarenwinkel in, vroeg kortaf:

- Mag ik telefoneere?

Zonder antwoord of te wachten streek hij al door naar het toestel, belde op. Dadelijk kreeg hij antwoord. Zie zoo, dat was teminste afgedaan... nu kon hij wachten, ze zoûen zoo wel komen.

Hij vertelde het geval, zoo terloops in zijn haastig weggaan aan de sigarenman, om hem 't snufje te verschaffen en zichzelf wat lucht te geven.

Zwaar en houterig keerde hij nu naar 't strand terug. Plots viel hem een nare gedachte in. Een verwijt. Hij verzuimde zijn plicht door naar die zon te staan kijken. Hoe kwam-ie als groote vent daartoe, wat kon hem die zon toch schelen?! Als een van zijn superieuren dat toevallig had opgemerkt,

bezorgde 't hem zeker een knauw. Je wist het nooit, die lui zijn overal. Veel maalde hij er niet om, hij kon wel leven zonder zijn baantje, maar toch...

Hij zigzagde door de boulevard-menschen heen, daalde de trap of naar 't strand. Daar zag hij weer heel het luguber tafereeltje. Het tweet brak hem uit, hij herinnerde zich, dat hij die luchtkapitein naar de duivel had gewenscht, de vent die de kamerhuur niet betaalde en z'n vrouw 't hoofd op hol bracht met zijn drukkie van de lucht in te zweven. Hoe kon-ie als mensch voor wat centen 'n ander verwenschen? Dat had-ie toch gedaan. De ontsteltenis werkte zwaar op hem in, ging hem stijf in de beenen zitten, kropte vast in zijn hersens, z'n keel. Als de maats nu maar gauw kwamen met het gasthuiskarretje?

De zon zonk weg achter de bloedroode kin en fel sloeg de vurige gloed door de hoogste wolkenrand; 't maakte hem benauwd en wrevelig-bang.

De minuten leven hem uren wijl hij aan de zeekant op wacht stood en de menschen op 'n afstand hield. De blauw-bleeke voeten, het paars gezwollen hoofd, de rafelkleeren waardoor 't lijkenvleesch plekte, 't was om te griezelen bij die roode zonneflakker. 't Lijk dobberde, bewoog zich aldoor op de golfslag van 't water, hoewel schurend vast aan 't zand. Hij wist niet, dat-ie zoo sentimenteel en lamlendig was. Vloeken deed hij op zichzelf; ook op die vent. Straks kreeg-ie nog de karwei, om 't aan z'n vrouw over te brengen. Dat was geen hapje!

De brankard kwam aangereden en hij ging de lui tegemoet om 't wagentje van de trap over 't mulle zandgedeelte te dragen, dit gaf hem wat flinkheid terug. Dat die vent verdronk was toch immers niet z'n schuld, zei hij nijdig in zichzelf.

De visschersjongens hielpen 'n willig handje mee, en nu ze het karretje boven hadden, de kap toegeslagen, konden ze wegrijden en 't bedrijf sluiten. 't Was geen plezierig baantje policieagent te wezen, o nee!

Na 'n klein kwartiertje stond hij weer op z'n post, drentelde wat heen en weer, de eeltige handen zwaar op de rug.

't Strand lag nu eenzaam-grauw en leeg, met de badkoetsen als kermistentjes te hoop gereden. 'n Enkel verliefd paar, 'n late wandelaar, dwaalde langs de blinking van de zee. Achter hem hoorde hij de harde stappen op 't ijzerig boulevard-plaveisel, de schelle stemmen van menschen die er gingen.

Van 't felle avondrood waarden nog maar enkele vegen aan de kim. Ver-uit deinde de zee nagenoeg stil, de golfjes zacht aanwellend over 't thans purper gekleurde zand. Naar 't Zuiden kromp de luchtlijn samen, grauwblauw; aan de kant waarachter de zon was voortgeschoven bleef het òplichten in groenig teer wit.

't Was nu alles zoo egaal, zoo vredig stil, je zou niet zeggen, dat ze zooeven 'n lijk hadden opgevischt,

en hij verwonderde er zich over, dat hij hier weer kalm kon staan kijken, alsof daar niets gebeurde. En toch, 't zwaarste wachtte nog. Als hij straks thuiskwam moest-ie aan z'n vrouw 't geval uiteen zetten. Dat moest; als anderen 't zeien werd 't nog erger. Z'n vrouw bleek een beetje op die sinjeur gesteld, hij had 't dadelijk opgemerkt, ze luisterde te graag naar hem, haar gezicht kleurde als de kapitein van zijn tochten sprak; 'n zwak van haar! Dat was om je nijdig te maken, maar hij deed 't niet, zei doorgaans niks, om der wille van de lieve vree. Nee, jaloersch voelde hij zich niet, dat moest er nog bijkomen; wel gekrenkt en eenigzins naijverig op die kerel z'n gezonde kracht en z'n bewegelijkheid. Zoo'n verduivelde vent als zoo'n kapitein, zou in staat zijn geweest z'n huishoûen in de war te gooien, als-ie nog lang was gebleven. Maar affijn...

Hij voleindde de zin niet. De dooden moest je laten rusten, hoewel 't hem moeilijk viel. Zoo'n branie had, als je 't goed bezon, niet meer dan z'n verdiende loon gekregen. Waarom wou die ook de hoogte in... bleef er niet genoeg te vinden op de begane grond? Hij voelde vaag, dat jaloezie en kribbigheid over eigen ontstemming hem zoo deden spreken, maar hij Wilde 't zich niet toegeven. Wrevelig blikte hij naar de kant van de pier waar 't lijk had gelegen. In de zwakke waterwellingen over 't nu weer grijs-ziltig strand blikkerde òp het late licht, dat vreemd opschichtte als glans van metaal, als glimp van zij.

't Leven op de boulevard verslapte, dunde vanzelf uit nu 't al naar negenen liep. De stappen klikten weer harder en meer enkel òp over die ijzerige cementbestrating. De vallende schemer voelde hij in zijn rug als 'n vacht die hem beschutte voor 't oog van zijn meerderen, en dàt stemde hem weer zachter. Als hij dat nou straks maar niet thuis hoefde te vertellen! Af en toe liet hij zijn blikken gaan over de breede weg, keek op naar de lichtende zij van 't Seinpost-zaaltje, waar een orkestje ruchtig muziek bralde. De Scheveningsche meiden en haar brutaalheid hinderden hem erg, omdat hij onmachtig tegen die brutaalheid stond. Hij voelde dat misschien sterker door zijn kamersverhuren aan badgasten en de klachten die hij zoo gedurig ho orde; zijn vrouw bracht 't hem ook telkens over.

Opnieuw keek hij de kant van de zee uit, alsof de zee hem aantrok, alsof 't geval van zooeven, die aanspoeling, hem nog beheerschte. En eigenlijk ging 't hem maar weinig aan, 't was een huurder van hem... nou ja! 't Kostte geld en 't gaf last erbij, maar dat was dan ook alles

- Hè, wat is dat? zei hij plots. Staan daar weer menschen, wat kan dàt nou weer zijn?

Hij tuurde strak. In de zwoel-vochte schemer viel niet veel te onderscheiden.

- Och, vast nieuwsgierigen die nakletsten, stelde hij zichzelf gerust. Ja, dat zou 't zijn!

Maar terwijl hij zich dit inpraatte voelde hij zich

niet zeker. Nu meende hij, dat ze de hoofden, de schouders naar elkaar toebogen alsof ze er weer iets uithaalden!

- Daar kon toch niet opnieuws wat zijn aangespoeld...? 't Zou 't beste zijn even te gaan kijken om zich te overtuigen.

Straf in zijn lengte, bleek door plots opgeroepen dienstijver, daalde hij de strandtrap nog eens af, plompte zwaar van voeten door 't moeilijke zand, direkt door naar de plek. En nu begon hij al half te vermoeden wat daar gebeurde.

Jawel net zooals-ie dacht: de visschersjongens waren daar aan de gang. Met hun zeeg trokken ze garnalen. Br... garnalen, meegekomen met 't lijk!

Ja, zoo was 't!

In verontwaardiging trad hij op ze toe, ging ze verjagen. Schor schreeuwde hij:

- Allé, Scheer je weg, wat is dat!!

Maar de jongens, niet zoo mak, ongevoelig en hard, lieten zich niet zoo dadelijk door 'n agent verjagen.

- Je heît er geen recht toe! zeîen ze kort en bondig.

- Br... garnalen, meegezwommen met 't lijk, herhaalde hij. En die visschen jullie op... schamen jullie je niet!

- Welnee-e... waerveur... wie laet d'r nou aes schiete?

- 't Is wat fijns!

- 't Brengt best z'n goeie geld op... en je kunt de visch toch niet vraege wat-ie hêt gevrete!

Hij keerde zich om, begreep dat hier niet veel viel te verbieden. Hij zou ze kunnen inrekenen wegens weerspannigheid en brutalizeering, maar dan kreeg-ie met 't heele dorp te stellen; de een z'n dood is de ander z'n brood, zoo luidde hun spreekwoord. 't Gezicht van die arme kapitein, op wie z'n vrouw zoo bleek gesteld, dook weer voor hem op. Hij ging maar weg.

Een der visschersjongens schampte hem nog na:

- Waer bemuut-ie zich mee... hai 't laik; wai de garnaele!! Wat zeg jai nou, bruur?

Nu zat hij in z'n kelderkamer van de Scheveningsche woning, ingericht om in seizoentijd gelijkvloers en boven te kunnen verhuren, 'n achtervertrek in de diepte, dat uitzicht gaf op 'n tuintje van zand, vierkant afgeschut met langs de schutting 'n paar armelijke dorre stekken van heesters. Bij avond was de kamer wel gezellig, hoewel wat benauwd en warm, doch dit ging nu eenmaal niet anders, moeilijk konden ze 't beste voor zich zelf houden.

Zijn sabel en wapenstok had hij ontkoppeld, de gegalloneerde pet afgezet en ook zich ontdaan van de policieagentenjas; thuis zat hij graag op z'n gemak. Heel de lange dag moest hij met dat spul rondloopen en hij was niet zoo sterk, al zag hij niet bepaald zwak eruit. In z'n oxford-gestreept boezeroen, de armboorden breed omgeslagen voor de frischheid,

schoof hij zich aan tafel, tuurde strak voor zich uit. Langzaam voelde hij zich tot rust komen; zijn vrouw, die maar even had teruggegroet, keek hij meewarig aan.

Als dàt geval met die verdronken luchtschipper maar niet bestond! Hij moest het haar zeggen. Waarom ze toch op die vent een boontje had. Waarom? Dat begreep-ie niet best. Ja toch, omdat-ie zoo luchthartig sprak, zoo heerlijk kon snoeven over verre landen waar-ie was geweest, en dat verdreef dan voor een oogenblik haar narigheid, haar tobben.

Al tijden lang was ze zoo gejaagd, zoo nerveus. Alles trok ze zich aan, ook wat haar heelemaal niet aanging of in de verte maar betrof. 't Kleinste ongelukje, dat je niet een ongelukje noemen kon, een trap die omviel, een venster dat dichtsloeg, een ruit die brak, maakte haar krampig van schrik en dagen in de war. En nou was ze opnieuw in pozitie. Een geluk... ja, 'n groot geluk! Als ze weer 'n kind had zou 't vanzelf beter gaan. Hoe moest-ie 't nou aanleggen om haar 't ongeluk te vertellen? Gemakkelijk vond hij 't niet. En toch, beter dat hij 't deed dan 'n ander. Hij wilde 't eruit flappen, doch 't rechte woord kwam maar niet.

- Wat ben je stil? zei z'n vrouw die 't kniezen van d'er man oplette. Ze ruimde de rommelige tafel af, schonk koffie voor hem in.

- Ik stil? Welnee. Hoe kom je daaran, waarom zou ik stil zijn?

- Nou vroolijk is toch anders... je zegt geen boe of bah... geen stom woord. Is d'r wat geweest?

Hij haalde ontkennend de schrale schouders op, hoofdschudde van nee, probeerde te lachen; 't ward een grijns. Als-ie 't nou zei... dan moest hij het luchtig doen, zóó gewoon weg, geen gewicht erop leggen, geen groote beteekenis eraan hechten. Dat leek hem juist 't moeilijke.

Zijn oogen dwaalden verloren rond, terwijl zij tegenover hem stood en brood sneed. De kamer was nog niet aan kant, op de stoelen lag naaiwerk overhoop gehaald en niet opgeruimd. Hij keek er stroef naar, want dat hinderde hem; en zij zag het, hield zich of ze 't niet merkte.

Buiten relde het Scheveningsche drukke leven voort, hier beneden in 't klamme onderhuis drongen maar nu en dan enkele geluiden door: de harde rateling van een rijtuig, stappen over trottoir, de lang uithalende stem van de Italiaansche bariton uit de Kurhausbar en 't geklingel van de trams.

't Huis lag bijna op de hoek van de straat met een open vak, als plaatsje op zijde. Geruchten kwamen ver over 't plein, vielen dadelijk binnen.

Gewoonlijk hoorde hij dat tumult wel graag; 't was 'n bewijs dat de badplaats bloeide, en daar zat z'n eigen fortuin aan vast.

Maar nu hinderde hem dat gebrek aan stilte. 't Belemmerde hem in zijn denken en overleggen hoe met zijn medeeling te kunnen beginnen.

De hond hief zich op uit z'n mand, kwam naar hem toe. In z'n wrevel sloeg en verjoeg hij 't beest.

- Hé, hé, zei z'n vrouw, je bent erg hardhandig!

- Nou ja, ik wil het niet, antwoordde hij, zich dwingend om kalm te blijven.

- Daarom hoef je niet dadelijk te ranselen,... je lijkt wel een beul!

- Toe maar!...

Hij lachte; 't werd weer 'n grijns, dat merkte hij zelf.

- Ja, is 't niet zoo... 'n stom dier, dat je nogal aanhaalt en vrindelijk voor je is.

Hij zuchtte, stond kregel op, liep de gang in, kwam weerom, ging opnieuw zitten en stond weer op. Verdikkeme, ze maakte het hem hoe langer hoe lastiger! Hoe kon-ie op die manier beginnen? Vertelde 'n ander 't maar, dat was veel makkelijker.

- Is d'r wat? zei weer z'n vrouw, die hem nu bezorgd aankeek en ook eens zuchtte. Je doet zoo raar... net 'n kip die z'n ei niet kwijt kan raken, zoo loop je rond, ga toch zitten. Is d'r wat gebeurd... zeg 't dan, je maakt me tuureluurs, hè!

- D'r gebeurt altijd wat, bromde hij, om geleidelijk tot z'n verhaal te komen. 't Is geen prettig vak policieagent... Nee!

- Toch geen herrie gehad... niks met je superieure...? vroeg ze angstig.

- Och nee, maar d'r zijn altijd van die lamme akkevietjes... en dàt brengt je van streek... 'n mensch is maar 'n mensch.

- Ja, stemde ze toe. We hebben anders geen klage... d'r zijn er die heel wat slechter er voor zitte... zeg nou zelf.

- O ja.

- Als 't erg wordt, kun je 't erbij neerleggen, dat geluk heeft lang niet iedereen.

- Da's zeker.

- Wat zeur je dan... je mot 't natuurlik zoolang mogelijk volhoûe... ga nou toch zitte en drink je koffie... 't Verhuren loopt niet slecht, al staat d'r nog veel leeg; als je d'r heelemaal van leven moet, wordt 't rieskant. Vast is vast, zeg ik maar... elke veertien dagen beur-je je geld... en dat geeft 'n steuntje in de rug...

Hij slubberde aan z'n groote kom, knikte toestemmend. Ja, hij wist het wel. 't Was 't relaas, dat ze elkaar aldoor voor zeîen, al jaren. Zoolang mogelijk 't baantje hoûen en 't niet opgeven voor ze zoowat binnen waren. Doch daarover liep 't niet, dat was 't heelemaal niet waarover hij nou z'n hoofd brak.

- Er zijn vandaag veel menschen geweest om te kijken! ging de vrouw weer voort. Morgen krijg ik bescheid... voor 't huis hiernaast en voor hierover ook... we zullen alles gauw kwijt zijn...

Nu moest hij erop ingaan. Ze kon elk oogenblik, terwijl ze over de huurders sprak, ook over de kapitein beginnen en dan werd 't geval veel lastiger om te vertellen. Het verwonderde hem eigenlijk, dat ze 't heelemaal niet over z'n wegblijven had,

er zelfs niet na taalde. Vrouwen zijn toch wel raadselachtig. Als hij haar niet zoo door-en-door kende, zou-ie wat anders ervan denken.

Maar nee, dat geloofde-ie niet... Een lastig geval! mompelde hij als voor zich zelf.

- Wat bedoel je? zei ze gissend.
- Nou, van die kapitein, zoolang je niet weet, kan je niet verhuren...
- Dat hoeft toch ook nog niet...
- O nee, maar...
- Hij heeft voor de heele maand gehuurd. 't Geld is goed... we kunne bij de direktie gaan halen.
- Daarvan ben ik nog zoo zeker niet.
- Hij heeft het toch gezegd.
- Ja...
- Wat wil je dan?
- Ik? schrikte hij op. Ik? niks!
- Wat doe je gek?

Hij gaf geen antwoord, keek somber voor zich weg. Wat was dat moeilijk!

- Je bent de heele avond al zoo mal, zei zij weer. Wat mankeert je dan...?
- Mij niks...

Hij draaide en keerde zich wel tien keer op z'n stoel, terwijl ze aldoor vorschend naar hem staarde. Dan spoog hij 't ineens eruit en zei:

- Nou, als je 't dan wete wilt... ze hebbe hem gevonde... angespoeld!
- Wie? vroeg ze strak.

- Wie?... wie anders dan de kapitein, daar hebbe we het toch over.

- De kapitein? zei ze heesch van schrik.

Hij knikte enkel bevestigend en wachtte af. Dat ze er verduiveld van schrikte zag-ie best, maar hij wist toch niets te zeggen om tegen haar in te gaan.

Met starre oogen keken ze elkander aan. Hij peilde haar en zij hem; ze voelden beide het vijandelijke dat tusschen hen lag en nu ineens naar buiten brak. Ze wist dat hij die luchtreiziger niet kon velen, juist omdat zij hem mocht. Hij groeide in zijn ongeluk en wreekte dat op haar. Dat zag ze aan zijn blik. Haar handen beefden ervan, haar beenen beefden; ze greep zich aan tafel vast om niet te vallen. Beheerschen moest ze zich. Hij zei nog aldoor niets, zat haar aan te kijken met z'n koele treiterblik van: wat zeg je d'ervan, nou is-t-ie kapot, de vent die zoo hoog-òp wou en ik zit hier nog.

Dat werd haar te erg, ze kon niet meer, pafte neer op 'n stoel, staarde hem ontsteld aan.

Dan kwam ze terug op wat haar eigenlijk nog nader aan 't harte lag, en steunend zei ze:

- Dus... dat is 'n schadepost!

- Ik denk 't wel... we kunne natuurlik bij de direktie probeere... van vorige week zulle ze wel betale, voor de rest ben ik bang, dat is voor de haaie!

- Zoo..., zuchtte ze en zweeg.

- Ik heb hem maar niet naar hier gebracht... hij ligt op 't bureau... 't zou nog meer schaai geve.

Ze knikte, vaag-instemmend, mompelde voor zichzelf weg:

- Komt-ie zóó aan z'n end... ik docht dat-ie te uitgeslapen ervoor was. Anders pienter genoeg.

- Dat zie je nou...!

Ze gaf geen dadelijk antwoord, staarde hem opnieuw aan met haar starre verschrikte oogen; terwijl haar wingers aan de schort plukten, zei ze zacht:

- Zoo'n knappe man... zoo'n knappe man... zoo flink!

Hij trok zijn schouders op, schonk zichzelf een kop koffie in. Die onverschillìgheid van hem ergerde haar fel.

- Heb jij 'em gevonde? vroeg ze nu.

Hij nikte kalm, zonder opzettelijkheid.

- Waar was 'et?

- Bij de pier is-ie aangedreven. Ik zag hem niet, visschersjongens, die van Broers, haalden hem op.

- 't Is wat te zeggen, murmureerde ze voort! Zoo'n knappe man! Ja, 'n gevaarlijk ambacht.

- 't Is z'n eigen schuld, zei hij nu plomp, want haar medelijen hinderde hem toch. Hij snoefde er genoeg op.

Zij luisterde niet naar hem, herhaalde alleen hoofdschuddend:

- Dat ha'k niet gedocht!

Wreedheid om zijn vermoeden te uiten, welde in hem op, maar hij hield dat terug. Nee, dat mocht-ie niet doen! Wist hij dan wat kwaads? 't Was alleen teerhartigheid van zijn vrouw. Meer niet!

- De ballon zal in brand zijn gevlogen! stootte hij eruit om toch iets te zeggen. En nu ineens vertelde hij alles, vertelde hij dat de kleeren hem van 't lijf schuurden, hoe z'n hoofd was opgezwollen, hoe blauw z'n voeten waren. Hij verzweeg niets, zonder er zelf bij te bedenken dat hij zijn vrouw ermee kwelde. Hij zei nu weer:

- 't Mot dus dadelik zijn gebeurd nadat-ie opging... anders kon 't zoover niet wezen... hij was al heelemaal in ontbinding.

Plots zag hij z'n vrouw's oogen groot op hem gericht, oogen strak in 'n krijt-bleek gezicht, en hij begreep dat hij te ver was gegaan. Chot, dat lag niet in z'n bedoeling. Welke draai moest-ie nou eraan geven? Hij wist het niet.

- Bedaar nou vrouw! zei hij aêmechtig. Win-je niet zoo op... wàt kan ons die vreemde vent schele... hebben we g'n zorge genoch?

- 't Schijnt je zelfs plezier te doen, hijgde ze op hem in. Ze raakte buiten zichzelf nu ze zijn laagheid doorgrondde.

- Mij plezier?... Hoe kom je d'eran? verweerde hij zich. Ik vin 't ongelukkig,... vreeselik!

- Je innigste wensch is vervuld.

- Mijn innigste wensch...? schrikte hij op.

- Ja zeker, je hebt 'm aldoor 'n ongeluk toegewenscht. Huichel maar niet.

- Ik? m'n hemel,... 'n mensch zegt zooveel, dat bedoel je niet.

- Zie je wel, zie je wel! krijschte ze weer. Daar heb je 't al, nou beken je 't zelf!

- Je bent gek, stoof hij op, stapelgek.

- Nee, ik ben niet gek, maar jij haatte hem, je was jaloersch op hem. En waarom, waarop? Op niks. De man hêt je geen stroo breed in de weg gelegd. Je kon hem niet zien of luchten.

- Nou maak je het toch wel wat al te erg, ging hij wrevelig tegen haar in. Ik jaloersch? Ik heb lak aan 'em!

- Zoo? maar God weet, is 't niet gebeurd door jou toedoen.

- Door mij? vroeg hij verbaasd.

- Door jouw wenschen... ja dàt kan, dat zie je meer. De duivel staat altijd gereed!

Ze werd al opgewondener, joeg hem schrik aan door haar heftige uitingen, - en ineens begreep hij 't gevaarlijke ervan; ze was in pozitie Hij trachtte haar te kalmeeren; te vergeefs. Al wat hij zei hielp niet, maakte haar nog heftiger.

- Ga weg, moordenaar, ongevoelige kerel! schreeuwde ze.

- M'n God, vrouw, bedaar toch, spaar je zelf, denk eran...

Ze hoorde niet naar hem, raasde, schreeuwde, schimpte door.

Nu werd hij ook weer woedend. Was dat 'n manier om zoo aan te gaan en dat voor niemendal! D'r moest 'n eind aankomen! Met beide vuisten sloeg hij

op de tafel, om haar te overstemmen. Wat kon hem en wat kon haar die dooie kerel schelen? Moest ze zich daarom overstuur maken, alleen omdat die vent bij hun thuis woonde? 't Was te dol, al te mal!

Ze zag ineens haar domheid in, voelde haar overspannenheid door 't ongeluk en de wijze van zijn vertellen, omdat ze zijn jaloerschheid kende, jaloerschheid zonder reden. Ze trachtte zich nu kalmer te houden, maar 't lukte niet. In groote heftigheid ging ze ineens verwijten. Toen sprongen de tranen naar haar oogen en in zenuwende huilsnik brak ze uit. Gelijkertijd voelde ze weer, dat hij dit verkeerd zou uitleggen, en onmachtig haar gewaarwordingen te bedwingen, sloeg ze de armen uit, om lucht te krijgen, plofte ze op de stoel terug, zakte in elkaar. Met een doffe plomp viol ze op de grond.

Hij was al opgesprongen, hief haar in de hoogte, suste, riep dol van angst:

- Vrouw, bedaar, woes toch stil... denk 'an 't kind, dat op komst is... hou je dan toch in!

't Lichaam hing zwaar in z'n armen en te vergeefs poogde hij haar op de stoel te heffen. Wat moest-ie met haar aanvangen, er was geen mensch anders in huis, wie kon-ie uitsturen om hulp te halen?

Maar ze opende alweer haar oogen, keek hem beangst aan, en in twijfeling, met 'n kreet, schril van pijn, van weeën die doorkwamen, kermde ze:

- Gauw naar de dokter... 't komt... o God, 't is d'er al!

- 'k Kan je toch niet alleen laten, kreet hij terug.

- Gauw, vooruit, 'k zal me wel redden, gauw, gauw... misschien is 't nog maar 't water alleen.

Ze krampte van de weeën, maar in 't besef van 't groot gevaar, hield ze zich overend, redde zichzelf zoo goed 't ging.

Hij had zijn pet, zijn jas al gegrepen, holde de trap af, 't huis uit. Waar naar toe? Naar een dokter! Naar Welke... ze hadden er geen. Dokters kosten geld, maar 't moest. Hij ijlde op goed geluk voort, drie, vier adressen schoten hem te gelijk door 't hoofd, m'n God, wat had-ie toch gedaan!

Er stond 'n bolle wind van zee aangewaaid, en die sloeg dadelijk over de duinen neer, werd een wervelstorm. 't Opgezwiepte zand stoof hem in 't gezicht en de felle rukvlagen sloegen hem bijna van de been. Naar alle kanten vluchtten de menschen in trams, in koffiehuizen. Voort, voort, moest hij!

Met alle kracht werkte hij zich ertegen in. 't Huilde en kermde in hem over zijn stommiteit.

't Duurde 'n klein half uur voor hij een dokter thuis vond en met hem weer in 't onderhuis stond, bevend van angst, van wroeging en ellende.

Z'n vrouw, overmeesterd door pijn en smart, lag bewusteloos op de grond. 't Kind was er al, door haarzelf nog gehaald, maar dood. De dokter pakte even het kind bij de armen, gaf 'n paar slagen om zich te overtuigen, bemoeide zich dan met de vrouw. Dit leek hem heel ernstig, 't ging erom, op leven en dood!

Koorts zette fel op en de vloeiïngen hielden niet op. De dokter kon eerst heel laat vertrekken, en gaf order hem dadelijk te halen als het erger werd.

Radeloos zat hij nu bij 't bed, besefte eerst recht wat hij had gedaan. Om krankzinnig te worden; hij hield werkelijk veel van z'n vrouw. Hadden ze niet saam gewerkt, geploeterd, om 't zoover te brengen in de wereld, waarom verdacht hij haar dan?...

Zijn hersens waren suf, bijna stuk van angst, zoodat hij niet doordenken kon, toch vaag voelde hij wel zijn deel aan haar overspanning, ook zonder dat hij 't bedoelde.

De volgende dag was 't nog erger, de koorts steeg.

Van de dienst vroeg hij vrij en hij kreeg het. Maar s'anderdaags werd hij gekommandeerd voor het begraven van de drenkeling. Daarna kon hij weer naar huis. O, die vent vervolgde hem nog tot het uiterste! Nijpende wroeging liet hem bij die korvee niet los. Gedachten pijnigden onophoudelijk, dat juist, in dit moment, zijn vrouw sterven zou. Zoo zeker geloofde hij eraan, dat hij al stil op z'n teenen tipte toen hij zijn woning weer binnenkwam.

Een schokje van geluk doortrilde hem, nu hij haar nog in leven vond. Hoop herleefde weer.

Dagen, weken bleef er doodsgevaar, maar het zwakke lichaam hield het uit. 't Was of de krisis naar buiten had gedreven wat lang gesmoord haar zenuwen ondermijnde.

Zijn moeder kwam om haar te verzorgen. De oude vrouw troostte vooral door weinig te zeggen, niet te verwijten en haar onuitputtelijk geduld.

Schuldbesef kiemde ook bij de zieke, pijnigde haar, versterkte de wil om niet toe te geven en te blijven leven voor hem. Had ze niet onbewust aanleiding gegeven voor zijn wangunst en zichzelf verblind door de opschroeving van haar zenuwen?

't Duurde nog tijden eer de krachten terugkeerden en het zwaargetroffen lichaam zich herstellen kon. Langzaam beterde het toch, zorgvuldige verpleging hielp daartoe mee.

't Seizoen was lang ten einde en doodsche winter waarde in de badplaats.

Storm, hagelslag en sneeuwjacht wisselden elkaar af. Felle wind joeg om de hoeken der straten, rameide de ramen en ruiten. Nu sloeg 't ruchtig relle geluid der badgasten niet meer over de huizen heen, enkel maar de geweldslag van 't water, rhythmisch beukend, jagend, krimpend, suizezuigend en dan weer wild uitvlagend. 't Was vaak zoo erg dat het leek of heel het dorp lag op de baren, of ze huisden midden in de woelige golven van de zee.

De man, in zijn angst en ontreddering, voelde zich klein, ontzettend klein. De vrees voor 't leven van zijn vrouw zwiepte hem op, joeg hem voort als door

wroeging verteerd, van kamer naar kamer, dreef hem dan bij zijn arme vrouw terug. Hij kon haar niet lang alleen laten.

In zijn angst biechtte hij alles aan de dokter, zonder ook iets te verzwijgen of te verminderen. 't Was zijn schuld, zijn schuld alléén. Hij had haar 't geval op andere, op meer omzichtige wijze moeten zeggen, maar 't ging buiten hem om, zonder dat hij 't eigenlijk wist.

De dokter luisterde goedwillig. Ervaren praktikus als hij was, hield hem de werkelijke toestand meer bezig dan de denkbeeldige. Och, hij kende dàt, de menschen maken 't zichzelf noodeloos lastig. 't Kwam dagelijks voor, en hij ontmoette 't overal, daar viel geen recept voor te geven.

Hij kalmeerde, konstateerde dat de overspannen toestand bij z'n vrouw niet van vandaag of gisteren dateerde. Dàt zat allang.

- Jawel dokter, maar dàt heeft toch de knak gegeven.
- Och, daar kun je niets van zeggen! 't Blijft allemaal tasten in 't wilde.
- 't Is door 't ongeluk met 't kind... door die tram, ontboezemde hij in zelfverluchting.
- Zeker, stemde dokter toe, daarvan is ze niet op verhaal gekomen!
- En nou zou er weer 'n kind kome, klaagde hij en brak in huilen uit. 't Is alleen de schuld van die vent, die de hoogte in wou.

De dokter schudde meewarig 't hoofd, hield zich gereed om heen te gaan; uit gewoonte zei hij nog:

- Kom-kom, je moet niet alles van de zwartste kant in zien!!

Een stoel verschoof. Oude moeder viel ineens uit:

- Dat moet hij wèl! en dokter zal 't met mij eens zijn, getrouwde menschen leven niet enkel voor 't geld, ook voor elkaar.

Een pijnlijke stilte klemde.

De dokter onzeker, bleef ook nog even. Dan ging de moeder voort:

- Ik heb 't zien ankomme en jullie 't ook vaak genoeg voorgehoûen. Denk je dat 't maar kan: aldoor werken tot 't uiterste, jij overdag policieagent en tusschentijds je woningen naloopen, je vrouw haar huishouding en dan kommensaals erbij, alles opofferen om 't geld. Werken is goed, maar er blijft 'n grens. Je ziet het zelf en als 't nou nog niet verandert, moet je 't zelf weten waarop 't uitloopt, je waagt je eigen... is dat 'n tijd tegenwoordig?!

De dokter nikte. Die ouwe sloeg raak, sloeg de spijker vast. Ze had 't bij 't rechte eind. Hij zei daarom:

- Je hoort het wat je moeder daar zegt!

De man kropte het in de keel, hij wist zich geen raad. Was het nu toch zijn schuld?

Ontsteld stond hij op, waggelde naar de kamer waar z'n vrouw lag, viel voor 't bed neer, kermde en klaagde woordeloos. Och, wat moest hij zeggen?

Ze hadden gedaan wat ze meenden te moeten doen, hadden gewerkt, geschraapt, geploeterd zonder eind en nou liep het toch verkeerd! In een lange huilsnik brak hij uit en ook zijn vrouw snikte.

- M'n arme man!

- Arme vrouw...

Ze keken elkander droevig aan en de betraande oogen zeien duidelijk wat de mond niet uitsprak. Ze kregen nu geen kinderen meer en dat voelden ze als een straf, die niet meer week.

Het voorjaar hing al weer in de lucht, - en de luwe winden die over de duinen streken brachten ook het vertier in de badplaats mee.

Nee, ze zoûen nu niet zoo dwaas wezen en al wat het leven gelukkig maakte voor het geld-verdienen vergeten. Ze begrepen thans wel, dat de ziekte en de overspanning niet konden eindigen dan na lange tijden van rust.

Overal sloegen ze de kamers aan, gingen ze verhuren. Dit jaar zouên zij erbuiten blijven en enkel doen wat geen al te groote zorg en lasten gaf.

Maar de spanning en de lusteloosheid, de ontzenuwing en de prikkelbaarheid verdwenen er niet mee. Er ontstond een leegte die zich onbarmhartig wreekte. Verlangens en begeerten, al konden ze niet meer worden verwezenlijkt, woelden op, werden tot staag martelende pijn.

De vrouw leed en zweeg; de man zag toe en

zweeg eveneens, en beider gedachten liepen als over dezelfde reels; ze waren 't roerend met elkaar eons, elkaar ontziend met elk woord om toch vooral niet de oude wood open te rijten of zelfs lichtelijk te kwetsen. En toch veranderde er niets, dat geluk aanbrengen kon. Wat in stilte werd verlangd, een kind, kwam niet.

Aldoor zag de vrouw het verongelukte wezentje; het andere wat niet komen mocht, gaf haar verbeelding evenzeer gestalte. Dat ook 't ongeluk moest gebeuren! Ze durfde haar man haast niet aankijken, uit vrees dat hij het uit haar oogen zou lezen. En hij verweet zich, elke dag al meer, dat hij door zijn stomme onbeheerschtheid zelf de oorzaak werd van het onherroepelijke.

Zoo gingen de dagen tragelijk om. Ze hielden rust die weer verontrustte en het geweten stilde zich niet, al sprak geen van beiden 'n woord erover.

De badplaats floreerde.

Ieder werkte en deed z'n best èn won, en zij zaten het aan te zien in smartelijke zelfkwelling. Tot zij ook eindelijk weer aanpakten en werkten van 's morgens vroeg tot diep in de nacht.

Ze werkten zoo hard, naar ze zeîen, om de schade in te halen en al 't verlorene te herwinnen. Geld, veel geld wilden ze verdienen, dan konden ze spoedig stil gaan leven, zonder geld bleek een mensch toch niets.

Maar terwijl ze dit zeîen, voelden beiden dat ze enkel zoo spraken om zichzelf te bedriegen en

't geval te vergeten. Dan welde er een traan bij de vrouw en de man keerde zich knorrig terzij, om het niet te hoeven zien. Beiden voelden nog sterker, dat, als ze nu werkten, ze het niet deden voor 't geld, doch om aan dat eeuwig getob en die nare gedachten te ontkomen; en evenzeer wisten ze dat dit niet zou helpen. Al zwoegden en ploeterden ze het bloed tot onder de nagels, de gedachten over hun uitelkaargeslagen leven lieten zich daarmee niet verdrijven. Nee, die zoûen blijven!

De vrouw, moedeloos, zocht nu haar heil in de godsdienst; de man zijn troost in de drank.

Psychische momenten.[1)]

Het licht kringelt door laag vertrek, uit ros-gele broeiïng van groote lamp, kringelt met felle schijn in 't midden, grommig wegschaduwend langs de kanten.

Neerketsend van 't schaduwbord, dat lichtelijk wieblend zweeft, naar boven vlekkend met zwarte doezelkring op wit plafond, blakkert bel 't licht in dunne trillingen, die als een bundel glooigestraal grillig uitglijden naar de verre hoeken, waar ze vergaan in 't wandgeschemer; die hoeken donkerend tegen het pletsend licht van 't midden.

Gezellig-helder in dadelijke afstraling van felle lamp, tuit scherp òp in ondiep buffet 't vele glaswerk. Lief de karaffen met kleurig vocht gevuld ten deele, als 't lichte leven zelf, naast de donkere flesscheglanzen, zoo geheimzinnig op de schappen. Erachter

1) Deze schets in 3e druk Zwervers niet meer opgenomen als niet geheel passend in het kader, vindt hier thans gereede plaats.

blikkerig spiegelglas, bleek en aanstellerig. En het stroomlicht uit de lamp die maar blijft wiebelen, spiraalt rond door 't buffet, ketst met valsche spelinkjes terug van 't spieglend glas naar de rij facettende karaffen.

De man, brokkig-zwart, in hangig leunen over de toonbank, de voeten toch nog even tippend op de grond, grond van netjes wit-zand geklonterd over geschuurde planken, tuurt norsch, oogt over het vettig krantenzwart naar bleeke vrouw in 't achtervertrek zittend, moedertjes-rustig.

Het hindert, ergert hem, die kalme huiselijkheid, alsof er in 't geheel geen zorgen zijn. Hoe kan een mensch zoo wezen?... niks in de lâ en dan zóó!... tut-tut! Hoe is 't mogelijk...!

Het licht wiebelt boven zijn hoofd, wiebelt flakkerend voor zijn oogen. Hij voelt het stekende van dat schijnsel, voelt in die belichting zijn eigen lichaam, alléénig. Hoe is 't gos-mogelijk! zucht hij weer, dat moet je kunnen, dat kan alleen een vrouw!

Leeg is, leeg blijft het huis, het kleine tapperijvertrek, met zijn eigen schonkige ommetrekken zwart in 't felle licht. Niks te doen, grijnst het in hem. En zij let dat niet eens op. Zou ze d'er zelfs niet aan denken? Kon hij ook maar zoo wezen! Morgen moet er weer betaald worden. Betalen, betalen? Waarvan? O, o!!!

Dan, in-eens luid-op in zijn denken, ruw de woorden

uit z'n saamgeknepen keel, als de knalontploffing van een losgesprongen flesch:

- 't Geeft geen steek, geen bliksem!!

Z'n rauwe woorden rellen in de lamp-lichte leegte, als korte heftige stooten tegen glas dat rinkelt.

De lamp puft òp onder 't wiebelzweven.

- Hé-hé... verzucht de vrouw, zonder opkijken, wel gewoon aan die ontboezemingen. Hé... hé!!

- 't Geeft niks, niks! Kwart over elf en nog geen drie gulden in de lâ. Betaal daar nou van je belasting en de andere santepetie! Jawel, jawel! 't is mooi, prachtig hoor!!

De krant gefrommeld, gekreukeld door zijn drift, glijdt af van de toonbank, en hij baloorig, loopt, klotst heen en weer, in het gevoel van getergd beest, dat hok-gevangen moet blijven, onmachtig achter tralies.

De vrouw kijkt op met zorg-oogen. Ze laat haar huiswerk liggen, komt in de open deur van het binnenvertrek. D'r bonte schort neerstrijkend, tracht ze hem te bedaren, zachtelijk vermanend met kleine woordjes. Vrouwelijk berustend, sussend, zegt ze hoofdschuddend:

- 't Helpt toch niet, of-je je zoo al opwindt!

Een moment is het stil, knettert het hoorbaar door de warmte van 't licht. Hij voelt de raakheid van die woorden, doch wil er niet aan toegeven.

- 't Is mooi, 't is mooi, begint hij opnieuw, nog geen drie gulden, betaal daar maar van! Morge

komme ze. Zóó gaan onze laatste centjes d'er an, en wat dan? Wat dan...?

De vrouw zucht, zucht nogeens, vertrekt de oogen met stille blik van god-zal-'t-weten, perst de lippen, kijkt suf, nu op haar beurt scherp voelend de schroef die nijpt en knijpt, elke dag vaster. Ze oogt terug in het vertrek naar 't kind, dat als bij aanvoeling van 't gerucht wakker schrikt. Dat komt haar te hulp; 't is een uitkomst, waarin ze zich kan wegdenken.

In 't herbergzaaltje, nu weer leeg met de man erin, flikkert fèl òp 't licht, schaterend naar alle hoeken door 't zacht bewegen van de lamp, die hoeken om beurten belichtend, soms gel bestreept, dan weer wollig schaduwend.

De man, voelend z'n vrouws al te gereede afleiding door 't schreeuwen van 't kind, en zelf ook wat zoekend, keert zich ergernis-bewust om, neemt een glas, schudt het door de spoelbak, dat het water spatterend over de zinkkant gulpt en de zand-witte grond bemorst. Hij tast dan vlot naar een karaf, schenkt zich vol het glas.

- Hein, Hein, vermaant zacht de vrouw, onder het besussen van 't kindje door, de dingen merkend.

- Och, wat, schampt hij scherp terug. Och wat...!

Ze wil er weer wat tegen inbrengen, zeggen dat drinken niet helpt, maar nu luikt de buitendeur heftig open, als door een vlagende wind.

Een bezoeker strompelt onvast binnen.

Dadelijk de woorden af brekend, duwt ze zacht de kamerdeur toe, met een stootje van baar hand, het kind begint weer te drenzen.

De koffiehuishouder, de handen wijd van elkaar op de kant der toonbank neergedrukt, wacht al op bestelling.

- Wat zal 't weze?

- Een glaasje klare...

- Klare, asjeblief!

Een handige greep naar de flesch, geklik van 't glasvoetje over het zinkblad, geklok uit de flesch, kort-snelle afdruppeling en nu de toeschuiving van 't gevulde glas met een herhaling van zijn asjeblief. Dan laat hij volgen het gewone praatje:

- Druk op straat... mooi weertje, hè? toch wel wat frischjes!

- 't Gaat nog al, als er maar niet zoo'n wind stond, nou!!

De bezoeker laat zich zuchtend zakken op 't bankje bij het raam, lipt even aan zijn glaasje, kijkt onnoozel het vertrek in 't rond.

De kastelein bemerkt, dat hij 't gesprek moet voortzetten, begint weer over de wind:

- Nou ja - zie-je, 't is de tijd van 't jaar.

- Zeg dàt wel, je kunt niet altijd krijge wat je hebbe wil.

- Nee, - en dat is maar goed ook, weerpraat de kastelein, die nochtans zwaar beseft hoe hij 't wel

zou willen hebben, en nu in zijn wreed denken het niet zoo onprettig vindt, dat die ander 't zoo te duchten heeft van 't winderig weer.

Het gesprek hokt, de lamp spettert, puft weer op. Binnen susselt de vrouw het drenzende kind.

Uit behoefte van iets te zeggen, babbelt de bezoeker:

- Stil hier, hé?

- Nou, 't gaat... daarstraks nogal druk.

Vluchtig lipt hij aan het glaasje, tersluiks achter de flesschen geschoven, om zijn verlegenheid te verbergen, en gaat weer door:

- Och, ja, zoó is 't vol, en zoó is er geen kip. Dat kè-je zoo hebbe. Overvol is ook niet prettig, hè! 't Is nerreges druk. Anders geen klage, zoo-zoo... geregeld zijn gangetje.

Tegen beter weten in liegt hij maar door, kamt zijn zaak op. Nou ja, als je klaagt gaat het heelemaal niet - en je doet er geen mensch scha mee.

Weer klemt de stilte, met even erin het neerklakken van het glaasje.

Het licht doezelt zijn poeierige schaduwkringels tegen het hel-witte plafond.

Ze kijken er beiden naar, de bezoeker uit verveling de kastelein vol ergernis, overdenkend dat ondanks al zijn goede zorgen, z'n helderheid en zijn witte plafond de klanten toch niet komen.

Gelijk hebben ze, die zich van de boel niets aantrekken... als je 't maar kunt, daar zit de kneep!

Met een ruk, ineens binnen, komt er nog een klant, bestelt bier, blijft staan, heeft nu het bekijk van de zittende man en van de kastelein.

De vrouw, stil in het achtervertrek, voelt een glimp van verheugenis. Haar kamer-vale gezicht kleurt er van. Wat wordt het dadelijk anders als er volk binnen is... veel gezelliger zóó!

Het bier proest met helle straal uit de kraan. De kastelein, om 't beter te laten schuimen, 't ligt al bijna twee dagen op het vat, houdt ver-af het glas. Hij ziet het vocht winderig, hol en gespat flodderen; het dunne schuimlaagje over het bruinige, troebele bier zet zich met blaasjes vast aan de rand.

De bezoeker, dorstig, slubbert met gretige slok, trekt een viezig gezicht door de gewaarwording van bedorven bierlucht onder zijn neus, drinkt nog eens, proeft in à1 kleiner teugen, laat met een plompje het restje op de bodem van het glas terugvallen, kijkt norsch, betaalt en gaat heen zonder er wat van te zeggen.

- Goeien avend!

- Goeien avend! echoot de kastelein, die meteen het glas dompelt in de spoelbak en daarna met een beweging van-zijn-vak-wel-te-verstaan het op 't zinkbordje neerklakt om te laten uitdruipen.

De man op het bankje zuigt langzaam het staartje uit, lebberend behoedzaam. Vol aandacht had-ie gekeken naar het bier drinken van de ander, en fijn op de hoogte ervan, raadde hij dadelijk dat het niet

smaakt. Waarom drinkt die vent ook bier? Hij voor zich blijft bij zijn klare, daar knoeien ze 't minste mee. Tevree smakt hij:

- Geef me d'er nog eentje!

De kastelein, klaar wetend dat zijn bier niet deugt, voelt ook, dat de ander het merkte. 't Is wel 't beste er overheen te praten; hij begint:

- Het u geleze over dat proces van een miljoen?

- Een miljoen? spot-vraagt de ander, een miljoen, ai! da's niet voor de poes, dat wou ik wel hebbe. Een perces d'er mee, wat is dat dan?

De kastelein raakt in de war. Hij heeft 't wel gelezen, weet er niet 't preciesige meer van. Hij vertelt 't nu erg omslachtig, telkens struikelend over z'n woorden en eindigt:

- 't Zit vreemd in mekaar, affijn, 't was op andeele, zie je!

- Ja - ja, grinnikt de ander, op andeele, ze zette teugeswoordig alles op andeele, tot je vrouw toe, D'er mot erregens al zoo'n gelegenheid op die manier weze. Niet fesoenlijk? Nà, wat is er dan fesoenlijk? Dat zie-je weer an die fijne mevrouw van de Keizersgracht. Die affekate doene alles voor de lieve centjes! Hm! d'er kan ik ook van meepreuvelen. Laa's ben 'k d'er bij één geweest, die zijn eerste woord was of ik geld bij me had? - en toen ik zei van nee, most ik toch zesendertig stuivers neerlegge. Heb je geld, mag je een moord doen, heb-je niet dan stoppe ze je voor een broodje-gappe in de kast!

- Hee, hee, maant de kastelein voorzichtigjes.

- Watte? nou, je zal zien, ze wordt vrijgesproke. Got, ze schreeuwe zoo almachies hard van fesoen en eer, maar as 't d'erop ankomt... voor mijn part kunnen ze m'n fesoen en m'n eer koope! Wat doe-je d'er mee, as je niet te vrete heb!

De kastelein lacht. De ander slaat door, haalt het een over het ander, zegt dat ze die rijke bliksems moste opknoope. En een oogenblik later zou-ie wel haast een moord willen doen om zelf rijk te wezen.

- Een moord, zeg-er-is, je mot d'er ook lef voor hebbe, voor 'n moord. Nee, ik zou 't, geloof 'k niet kunne, maar 't fesoen, nee dáár geef ik gewoon niks om.

De kastelein hoort het aan, gedwee, knikt nu eens van ja, geeft dan met een wijs lachje te kennen dat hij 't wel wat erg vindt. Hij kan tòch niet op die onbehouwen redeneeringen ingaan; maar aanhooren moet-ie ze wel, daarvoor is-ie nou eenmaal kroeghoûer. En vreemd ergert 't in hem op, dat zijn eigen meeningen als die door anderen voor de toonbank er worden uitgeflapt, hem dadelijk stom en idioot voorkomen. Zou dat liggen aan de manier waarop ze 't zeggen? Zou er dan verschil in zijn wie 't zegt en hoe je de dingen vertelt? Als je zoo iets in een boek leest, vin-je het mooi; als je het in een vergadering hoort, vin-je het raak. Nu lijkt het gezwets, niks dan gezwets. En dat is 't ook, aftreksel van wat iedereen al zoo heeft uitgekraamd, grok van alles èn nog wat, en dan door elkaar.

Innerlijk voelt hij, dat die kleine man dáár hem aanziet als één der bevoorrechten, één die zonder werken er komt, zich vetmestend aan het zweet der anderen. Zonder werken ?.... Ja, zonder werken leeft hij, maar met wat een zorg en druk! In de oogen van die leuteraar, behoort hij ook tot die niets-nutmenschen, voor wie geld alles, fatsoen recht niks is. Alsof zoo'n vent daar een sikkepit van af weet? Die weet niet meer, als wat hij met z'n oogen ziet. Omdat hij wat verteert, meent-ie het recht te hebben hier voor de toonbank alles eruit te schetteren. Je zou 'em rezenabel d'eruit trappen, zoo'n beroerling!... Maar got-ja, anderen dachten misschien weer zóó over hem. Een kroeghoûer, wat is nou een kroeghoûer? Wat kent die van 't leven en de ellende? Die is 't alleen om de dubbeltjes te doen, teert op het ongeluk van zijn medemenschen. Net of wij zulke menschen aanzetten om te zuipen, of je van een dronken kerel niet meer last hebt als van tien die gewoon hun glaasje pakken. Maar och, wie denkt daaraan? Niemand. 't Is zoo, ieder voelt't zijne 't sterkst, dus hij ook. Toch, bij anderen vergeleken, zit hij in zware zorgen, zeker meer dan die schoremer daar. Hij heeft meer zorgen dan de bierman, die 's morgens de vaatjes brengt, meer zorgen dan de meneer van de belastingen die hem aanslaat, meer dan zijn huisbaas die de centen opstrijkt, onverschillig of er door hem verdiend wordt dan bijgelegd. En jawel, die klaagt ook al, d'er zijn huisbazen die faljiet gaan.

Ze exploiteeren elkaar allemaal, de een de ander; 't hangt alles aan mekaar vast. Als er één valt, tuimelen er meer. O, 't is mooi, 't is prachtig!

- Daar hê-je de vrouwen, schatert ineens de ander, die bij 't even-zwijgen en lurkend aan 't glas zijn gedachtengang had doorgezet. - Daar hê-je de vrouwen, die praten, die klessen ook over fesoen. 't Is of je fesoen eten kunt; wat is bij een vrouw nou fesoen ? Ze lijke wel gek, die dat zegge! Ze binne dadelik allemaal dood-fesoenlijk, as ze vol rimpels zitte, o, as de nacht zoo leelik. Dan vooral zijnne ze erg fesoenlijk! Ze gebruike 't woord 't meest om elkaar te peste, te koejeneere, want d'r eige fesoen kan ze wat schele! As-ze 't zoo zellef zegge, meene ze d'r eigenlijk mee dat het bij de buurvrouw niet in orde is.

Door zijn opwinding lekker, bestelt hij met vertrouwelijke toeschuiving van glaasje over 't zinkblad d'r nog eentje, slokt het haastig binnen, één hap en nog een hapje toe, alsof hij zijn gedachten, ook z'n spreken van daarstraks vastheid wil geven, nu nog even uitflappend dat een vrouw die 't zoo druk heeft over fatsoen, eigenlijk niets anders is als een vrouw, die wel genoeg heeft aan d'er man en er niet naar vraagt of d'er man genoeg heeft aan haar, en daarop maar voortleeft. Nee, dan had-ie maar liever een onfesoenlijke vrouw, hiermee zonder het te weten, grinnekend terugkeerend tot het uitgangspunt: een kast op aandeelen. Zoo'n vrouw konden ze hem wel

geven, maar ze most van me houe. Dàt wel! Da's toch de hoofdzaak, wablief...?

Vol plezier over de dwaze logika van zijn losbandigheid, schetterlacht hij nog eens na: - O, zoo! Hij wil weer aan het glaasje tippen dat al leeg is, beseft dat-ie opnieuw bestellen moet of heengaan. Dan maar weg, 't is ook al laat. Hij zoekt naar tien losse centen, peutert uit het roode geld een kwartje, dat hij klinkend neergooit.

Even het gerammel in de la, gegris van de vingers, dan smijt de koffiehuishouder met een griffe handbeweging van het altijd gedaan te hebben de centen over de toonbank, die in hun snelle vaart gestuit, op elkaar schuiven, gekleefd, geplekt op het zink liggen - vervloekt lastig voor hem ze op te nemen! Nu nog 'n treuzelen, bewriemelen van de knoopen en met een ruk en een zet gaat hij d'er uit.

- Ajuus!

Floep, de deur open, de deur toe, getast van handen langs het kozijn, naschoffeling van voeten op de stoep, ook nog een opstooten van de lamp door de windzuiging der deur, een zwakke dwalmpuffing na, en het cafeetje ligt weer leeg, hel-leeg in 't midden, zwartend in de hoeken.

In 't felle licht staat nu enkel de man, hoekige figuur, brokkig onder de helle lampeschater, waarboven het schaduwblad als een lijkkrans tegen het plafonnewit, neerdaverend het licht dat beglanst het flesschen-

buffet van glimzwart en karaffen, met teruglichting en spiegeleffekten door de bewegende lamp. Eenzaam het warm-gele licht, in 't midden scherp-afgebeten als een molensteen, naar de hoeken vervloeiend in het schimmend duister, soms die hoeken weer even bediagonalend door de lichtstrepen van de zachtjes schommelende lamp.

Langzaam druipt neer in de man de ellende van zijn eigen bestaan, de ellende van niet te weten hoe morgen rond te komen, het duidelijke besef dat het morgen niet zal beteren, eenzaam nu in het hel-blakerende licht, met de vrouw in de achterkamer die opgaat in 't huiselijke, de zorgjes voor 't kind, vergetend dat hij er ook nog is; eigenlijk het wèl wetend, het opzettelijk vergetend, omdat zij toch niets aan de toestand veranderen kan, machteloos als ze zich voelt in het ouwe vastgehouden bestaansleven van reeds overleefde geluks-tijd.

Van buiten waait aan stemmengeraas, als opzettende wind. Misschien zijn het klanten... wel nee.

Dichterbij vervaagt, zuigt 't weg, - de straat nu opnieuw stil. Hoe laat is 'et?... Al bijna twaalf uur, hè, hè! Ja, ja! Wat zou-ie doen, tot klokslag wachten? Permissie om open te blijven heeft-ie wel, tot twee uur, maar wat geeft het, als er toch geen mensch komt?

Misschien blijven ze wel juist daardoor weg. Vroeger deed iemand nog moeite om voor het sluiten binnen te raken, om wat te drinken te kunnen krijgen. Nou

hebben ze de tijd, blijven ze plakken, verteren toch niet. Dat wordt maar licht verbranden voor tjomme, 't kost meer aan uitgaven dan je ontvangt! En wat een ontvangst? Nog eens tellen: een gulden, drie kwartjes, zes, zeven dubbeltjes, de rest centen. Net als-ie dacht, nog geen drie gulden. Noù-noù!

Al de ergernis, de woede van daarnet drijft weer bij hem aan. Betaal daar 'es van! Eerst krijg-je de brouwer, dan de likeurman..., affijn, die kan-je nog terugsturen, de brouwer niet, je mot toch bier hebben. Dan komp... of, là-'k maar niet d'er aan denken... Phu, ook nog de belasting. Alles kun-je laten wachten, alléén die niet. Die flikkerse kerels nemen alles, zelfs je hemd. Ze vragen nooit heb-je; 't mot er maar wezen - Jawel!

In de nu zeer heldere kijk op de dingen, die hem te wachten staan, smoort de benauwenis, hikt de weedom in hem op; het wordt vaag voor zijn oogen.

Dof-zwaar in zijn hoofd, bijna suf loopt hij heen en weer achter de toonbank van het klein vertrek, grijpt dan met een norsch gezicht de karaf, schenkt zich in.

Het vocht klokt uit de hals, stijgt parelend omhoog tot aan de rand van 't glas. De fijne, scherpe lucht kruipt in zijn neus vluchtig òp, met een lichte kitteling, luchtig-koel als van koude wind. Met een zetje schiet hij het glas nog eens tegen zijn lip, wipt een gedeelte naar binnen, de jenever even in de mond houdend, dan latend glijden, lekker! hij leunt

nu weer tegen de toonbank, voelend al in z'n maag de prikkeling die verhit, niet meer het vluchtige van de neus-invlieging stijgend naar zijn hoofd, maar de troebele verhitting, die gaat warmen.

En opnieuw de karaf nemend, een beweging zonder overdenken, schenkt hij zich nog eens in.

't Gulpt eruit. In drift slurpt hij het glas ineens leeg, staat dan peins-kijkend.

De vrouw, met een vaag besef van iets verdachts, al heeft ze 't niet gezien, komt naar voren, zegt verwijtend:

- Hé, Hein!
- 't Is pas mijn tweede. Vin-je dat zoo errig?
- Je mot 't zelf maar wete!
- Is dat erg, twee? vraag ik nog eens.
- Dat zeg ik toch niet.
- Dat zeg je wel! Wat doe-je anders?
- Nou ja...
- Nou ja, nou ja?... Wat heb ik toch aan dat gezeur? 't Is net of ik 'an de drank ben.

De vrouw knipt met de oogen van wat-neem-je- alles-zwaar-òp; ze blijft in de deur staan, zorgelijk, en hij, verveeld zuchtend, herhaalt:

- Hè, hè!

Zij wil wel weg, blijft toch staan en weet niet hoe ze 't aanleggen zal.

Gebeten draait-ie haar de rug toe, loopt met rumoerige voeten heen en weer, de wangen bolblazend van ingehouden kwaadheid die zich uiten

moet, toch te veel neergetrapt door eigen ellende.

Als de vrouw zich omkeert, spoelt hij druk doende de glaasjes, klikt ze venijnig neer om uit te laten druipen, veegt vol heftigheid en gebaar de vochte kringels van de toonbank.

Twaalf uur.

De driftig-snelle slagen uit het klokke-kasje klepperen, gaan vinnigjes door het lichte, leege vertrek. De lamp trilt ervan!

Phu! zucht de man, nukkig de toonbank langs zwenkend om het zaakje te sluiten. En nu in dit oogenblik, dat hij wel voelt als een verademing, ziet hij zijn eigen voorhuis als een kooi, waar hij gedoemd is opgesloten te zijn, van 's morgens vroeg tot 's avonds, een kooi waarin je moet opzitten en pootjes geven, op kommando praten, ieder zoowat gelijk geven; waar je moet lachen, een vroolijk gezicht zetten, al heb je geen ontvangst in de la.

Giftig knerst hij de sleutel om; de schoot van 't slot gaat schurend over. Dan grendelt hij stevig de deur of-ie miljoenen te bewaren heeft en blijft nog even na-turen, zich ergerend. Ja, wél een gevangenis, een cel! Prachtig, en d'er zijn er, die hem benijden. Welja, waarom ook niet?

Met een ruk van 't-helpt-me-toch-niks geeft hij een kneep aan de lamp, en het licht dat nog naflikkert, wordt langzaam minder.

Het donker spreidt zich al en dat donker werkt ineens bedarend op hem in.

Onwillig stommelt hij nu naar achter, flauw nazuchtend, laat zich dan vallen op een stoel en staart norsch voor zich weg. Zijn oogen gaan schuinweg door het vertrek, eenzelvig. Vóór geeft de lamp een laatste opflikkering, nu voor goed gezakt, geheel het voorhuis duister, waartegen de eigen kamer vol licht en leven opschijnt.

De vrouw richt zich wat vrijer op, schuift dan ook bij tafel, tegen hem gemoedelijk zeggend:

- Kom man, kijk nou niet zoo kwaad! Hier is je koffie!

Slapig neemt hij aan de volle kop, doch de knerpige stemming in hem wil niet geheel wijken, houdt hem vast, al voelt hij het onredelijke ervan. Eigenlijk dwaasheid, kan zij 't helpen, wel néé! Ze trekt zich van de boel wel niet veel an, maar een vrouw heeft ook zooveel om handen!

Vagelijk klaart zijn gezicht nu op en minder nijdig worden de happen, waarmee hij zijn boterham verduwt; zijn voorhoofd ontspant zich tot meer effen lijnen, vermoeid als-ie zich voelt van eigen getob.

Door het vertrek loomt neer een stilte, de moeë adem van menschen die niets aan hun lot kunnen veranderen, zich onderwerpen in het wrange besef dat 't toch niet anders kan. En in die klemstilte staan de meubels met geheime glansen, - het vertrek zoo netjes aan kant, is vol van tamme berusting, neergeslagen na al 't klein krakeel.

- Hein, wil je nog koffie?

- Ja -; nee! ja, geef nog maar wat!

Geheel weg in zijn gesoes, teruggetrokken door overdenkingen van 't vredig leven van vroeger, 't moeilijke van nu, geen uitkomst, aldoor zwart, zwárt! ziet hij suffig z'n vrouw de koffie inschenken. Het geurend vocht prikkelt hem, ook het schenken zelf. Tot de werkelijkheid terug slurpt hij begeerig - en zij, nu wat minder beklemd, zucht zich nog eens uit, haar zorgelijkheid maskeerend door heen en weer te loopen.

- We gaan slape Hein, 't is niet zoo vroeg meer!

- Ja - a.- - - -

In de bedsteê, nauwe bak, van binnen met papier beplakt, de deuren openstaande, ligt hij met open oogen, turend naar het gelig gekringel van 't nachtpitje, dat hem even hel toeschijnt als daarstraks het groote licht in de gelagkamer. Bij 't olie-lichtje zie-je alle dingen spookig-vreemd; de schaduwen glijden om je heen; in 't donker zou 't veel beter wezen, je komt dan gemakkelijker in slaap, maar dat kun je niet doen voor het kind. Dat wordt gedurig wakker.

Ze stapt nu ook in de bedsteê, met onhandige bewegingen, niet mooi; een vrouw die aan heel wat anders denkt dan aan behagen.

Hij voelt zich opnieuw er door ontstemd, vervreemd, maar de zachte aanraking van haar warme lijf drijft die ontstemming toch weer geleidelijk weg. Soezelig

blijft hij liggen, keert zich dan naar haar toe. In zijn redeneeren raakte hij 't nu met zichzelf eens, dat hij de zaak uitgaat. Zóó geeft het niemendal, 't is jezelf vermoorden. Ik vertik 'et. Ik schei d'er uit!... herhaalt hij verscheidene keeren.

D'er uitgaan, d'er uitgaan? Goed en wel, maar wat dan? Nou, hij zal wel zien! Zien? O, ja! dat is gemakkelijk gezegd. Heb-je dan zoo gauw wat anders? 't Is hier probeeren, 't is daar probeeren en overal mis. Wat hadden ze al niet gezworven! De heele kaart van het land zoowat af. Kende-ie soms een vak, welnee nergens verstand van!... hoogstens van wat kantoorwerk, en dat loont niet, geeft niet meer dan zes of acht gulden. Daar kun je niet van leven! Als je 't beter gewend bent, wil je toch netjes voor d'n dag komen. Zijn zaak verkoopen ?... Zeker, dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan, en als je hem kwijt bent en je niet dadelijk weet waar je naartoe moet, slinken de enkele centjes met de dag. En wat dan?

Weer voelt hij de warme aandrang van het uitdijend vrouwenlijf. 't Maakt hem week.

Zij houdt zich of ze al slaapt, alleen bij het instappen maar enkele woorden gezegd en nu, evenals hij, denkt ze over het getob van hun ongelukkig bestaan. Wat had ze aan d'er leven? 's Morgens vroeg-op, 's nachts laat naar bed, afgebeuld en afgezwoegd door al de zorgen. En dan hij nog zoo onhartelijk erbij! Kon zij 't nou helpen, dat de boel

misging? Zij zat er toch niet in! Er over tobben deed ze genoeg, maar wat geeft dat? Het zaakje ziet er keurig uit. Dat is het hem niet, en hij doet zijn best ook. Ocb ja, als je ongeluk hebt...!

Met gesloten oogen ligt ze te kijken, zooals hij staart met open oogen: beiden blind in de schimmige ruimte stil naast elkaar, het hoofd vol warrelige gedachten.

Dan schuift hij zacht, om aan zijn denken een andere wending te geven, de arm om haar heen. Je moet je tegen die zware gedachten inzetten!

Zij laat hem begaan, niet anders gewoon, niet beter wetend. Zij voelt vaag, dat zij voor hem enkel is de vrouw, het geslachtsdier, zich daartegen verzetten komt niet bij haar op. Van kind af al zwak, weinig bij machte, werd dat in de slaafschheid van het neergetrapte leven nog erger. Och ja, overdag loopt-ie te grommen, en 's nachts haalt-ie haar aan; als-ie lust heeft, anders kan ze blijven liggen.

Ze laat hem begaan, koud en gevoelloos. Op 't eind geeft zij door de opkomende warmte toch nog even mee, doch in hetzelfde oogenblik merkt hij, dat dit buiten haar lusten-leven omgaat, dat zij 't enkel doet om hem terwille te zijn; niet uit haar zelf. En scherp dringt zich weer aan hem op haar bot leven van alle dagen, hem alleen latend voor de zorgen van 't bedrijf. Het heftig willen wijkt, de begeerte verzinkt, en slap als 't bed, waarin ze beiden liggen,

wordt ook hij ontnuchterd door deze gewaarwording, een gewaarwording niet van deze nacht alleen, herhaaldelijk gevoeld, en die nu in de helderheid van dit moment zich verbindt aan het reeds ondergane, hem vlijm herinnerend aan de werkelijkheid, het verschrompelde liefdeleven naast hem.

Met een ruk trekt hij zich terug, laat haar los, smoort z'n vloeken, wringt zijn hoofd in de kussens, het gezicht naar de muur.

Zij, in zwakke aanvoeling dat ze verkeerd deed, met toch ook een spijt dat hij zich onttrok nu 't haar zelf beving, vreezend dat ruzie-woorden zullen volgen, slaat haar arm om hem heen, wil zijn hoofd naar zich toekeeren, fluisterend zacht-lievige woorden:

- Toe nou, Hein, wees nou niet zoo mal, wat heb je daar nou an? Ik kan het toch ook niet hellepe, toe nou!

Hij geeft geen antwoord, weert haar àf, maar zij herhaalt:

- Toe nou, we hebben 't al zoo treurig. Dat kan ik niet van me afzette. Toe nou!

Onwrikbaar blijft hij liggen, zijn gedachten stár op de ontmoediging, de teleurstellende koudheid van zijn vrouw, die voor hem in klaar besef van de toestand zich vermenigvuldigen, gedachten worden vol van ellende. Hij ziet, wel niet scherp en fijn, toch bij benadering, dat z'n vrouw eigenlijk ook geen te groote schuld er aan heeft, dat zij wel wil, dat het getob het 'em doet, dat dit haar lam en lusteloos maakt. En nu in

het vol erkennen van eigen starheid, wel willend toegeven aan de zachte drang van zijn vrouw, toch nog te baloorig om het te doen, barst hij opeens in huil-snikken uit. Hij weet, dat 't half komedie en half gevoeld is - en bij 't weten dat hij overdrijft, dat de zorg hem overgevoelig maakt, snikt hij al heviger, zijn hoofd weggravend in de kussens.

Zij, nu gansch van streek, slaat nog vaster de armen om hem heen, trekt hem vol liefde naar zich toe. En in groot meevoelen, haar eigen leed vergetend, snikt ook zij.

Haar tranen, die brandend vallen op zijn gezicht, vloeien gestaag - en nog deels in kunstmatige opwinding huilt hij thans echt, uitsnikkend zonder woorden al het verdriet, waarop ze beiden uren, dagen, nachten hadden gestaard, elkander in stilte verwijtend dat de één zoo weinig gaf om de ander z'n getob, aldoor ziende voor zich de mizerie, een verschrikking die hem de slaap benam, de nachten vulde met zwàrt, overhuivend zwaar; het leven als een wreed en donker rad, dat wentelt en wentelt zonder één lichtend plekje, dat rad aldoor gruwelijker, grooter, aldoor donkerder, onheilspellend zonder uitkomst, het rad dat eens zal verpletteren... en dan 's morgens 't bewustzijn, het klare besef van geen benauwde droom, doch werkelijkheid.

Ze snikken saam, elkaar bevochtigend met tranen, die door 't wringen van hun hoofden in elkaars vel bijten als schrijnende wonden.

't Weegeklaag schril-hopeloos, vult de bedstee, zaagt rond door 't vertrek.
En 't kind, wakker geworden door 't gerucht, schreit mede, zonder te weten.

Hij, een weinig gekalmeerd, ligt nog altijd te staarkijken, de oogen vaag beduisterd.
De vrouw susselt al zwakker het kind.
In het schemer-dwarr'le vertrek spookt weer voor hem op de gezichtskring, de gevoelsindrukken van de vooravond: de rammel-leuterende kerels rond zijn toonbank, het moeten aanhoòren van al hun geklets.
Grof zwart doemt òp het donkere koffiehuis-zaaltje achter het eigen schemer-zwakke vertrek door oliepitje alleen wat beschenen en terwijl hij hoort hoe zijn vrouw het kind in slaap tracht te brengen, boort zijn blik door die donkerte heen, dat gat van zwart, en ziet terug, in ongewilde vizioenen: de felle schijn van de groote lamp wiebelend, het licht dat schicht over de zwarte flesschen glanzend, over het glimmend zink, de gekleurde karaffen, het spiegelglas met bulten, en al het valsch-flikkerende, de lichtschijn van zijn proper verzorgd zaaltje, met de lichtkringels naar de hoeken uit-eindend door de zachte beschommelingen van de lamp, bestrepend bij tijden ook de hoeken die opstaan als spookfiguren en dan weer wegdonkeren, - en zichzelf voelt, herziet hij als het eenzame middenpunt in z'n verloopen zaak...

Naast hem trekt zijn vrouw òp met het kind dat schreit, een voortdurende zorg, toch een troost... Ach nee, zij is goed, waarom haar te verwijten? Iets meer van haar verwachten dan ze kan geven mag hij niet. Hij, als man, heeft de lasten te dragen. Hij moet doortasten. Maar hoe? Op welke wijze eruit te komen? Zijn laatste geld steekt er in - en nou 't niet loopt wat moet hij beginnen? Je hebt niet zoo gauw wat anders! Een baantje zoeken, o ja, wat graag, hij is toch ook niet als koffiehuishouder geboren. En wie is dat eigenlijk wel? Och, al zeer weinigen! Ze zijn er wel, en die slaan er zich ook altijd door. Affijn, eerst probeeren het zaakje te verkoopen - en dan verder zien! Maar hoe?... een advertentie plaatsen, natuurlijk... en als dat niet lukt, het in handen geven van een zaakwaarnemer, een gladde kerel, die er slag van heeft, de lui zand in de oogen strooit. Maar jawel, zou een ander zoo stom zijn als hij, die d'er in was geloopen met open oogen. Haast niet te gelooven... In elk geval probeeren!

Het kind raakt stil, in slaap gekomen door 't gesus der moeder.

Ze trekt zich nu voorzichtig terug, schuift kalmpjes onder de dekens, tegen hem aan, koud geworden door 't rechtop zitten.

- Slaap je al, Hein?
- Nee. e...
- Waar denk je an, man?

- Nou ja!! norscht hij, zonder het eigenlijk te willen.

- St - st, maak het kind niet wakker... Late we nou maar gaan slape... hè ja.

- Ja - a- -

Het nachtlichtje spettert, kringelt schemerend. Sterretjes spikkelen voor zijn verdrietige, benevelde blikken, en om die spikkelige dingen niet zoo te zien, keert hij zich om met de oogen op de kussens.

Zacht ademt de vrouw, moe van het kind stil te krijgen, roerloos naast hem, al lichtelijk in slaap - en door zijn brein gaat het nog altijd: morgen een advertentie plaatsen... en dan liegen... liegen... Zeggen dat hij een vaste betrekking neemt of zoo wat; in elk geval iets verzinnen dat op de waarheid lijkt...; liegen... en als dat niet helpt, dan een sluwe zaakwaarnemer.

Het lichtje raakt uitgebrand...

In 't droomerig nachtvertrek met het geheimend gespetter ronkt even zijn slaapgeluid, dat over het kind heen alle hoeken vult. Maar hij schrikt weer wakker, blijft klaar-wakker - en de vrouw ligt nu ook wakend, beiden met heldere oogen, zonder het van elkaar te weten.

Pauper.

Behoedzaam, bijna schuw, z'n ellende-gezicht pieterig vertrokken, opende hij de glasdeur van het goedkoop restaurant, kwam met oogen van niet rechtuit durven kijken en toch alles overzien, nu wèl gedurfd binnen, vrank in de zaal, dadelijk met de zuiging van de deur mee. Eenmaal dáár, bleef hij weer treuzelen; 't lichaam in zijn vaart gestuit hield hem zelf tegen.

Hij voelde deze halfheid niet als de goede manier, en pogend zijn linksheid te verhelpen bevingerde hij gejaagd de glasruiten, om de knop te grijpen en de deur achter zich toe trekken, de deur die door dat gewriemel niet wilde sluiten en piepknarsend, krakerig op hem terugkierde. Nu toch wel van zijn stuk gebracht wist hij zich niet te redden, oogezocht angstig welke kant uit te kunnen en bleef bij de ingang weifelen, voeteschoffelend.

De eene schouder sterk geheld door smeekgewoonte, de andere wat opgewrongen, de ontstoken,

rooddoorloopen oogen die hij telkens met een lapje bette, naar de grond, keek hij neer in moedverliezen op zijn te groote, scheeve, opgekromde schoenen, de schoenen waarop de gerafelde modderbroek neerdroop, armzalig-kort. Ellendig ook, dat aldoor wegzakken der kleeren van 't leege lijf als er geen houvast aan zat, en z'n broekspijpen die zoo gefranjed hingen op zijn kromme schuiten, de punten ervan opgestevend alsof het scheepjes waren waarmee hij uit zeilen moest!

De geheele dag had hij al geloopen, van Rotterdam af naar Den Haag.

Hij voelde zich lammenadig en slap, te slap zelfs om te vragen, weeïg van mizerie, vlijm beseffend het trieste van zijn bestaan, met in-eens scherp voor zich zijn eigen gezicht, zijn verkopen bedeltronie zooals hij hier nu stond. Maar tegelijk merkte hij door zijn onhandig gedremmel aan de deur, al duurde dat maar eenige sekonden, de oogen zoo nieuwsgierig op hem gevestigd, het gevaar van eruit te worden gewezen nog voor hij wat vragen kon, - en hierdoor dadelijk opgescherpt, verduwde deze aandoening al de andere bezwaren; 't wekte zijn gewone driestheid weer op.

In zijn gescheurde gummi-jas ritselend, schoof hij slakjes-gewijs, toch bewust-strak naar voren. Zijn jas-geritsel werkte bemoedigend op hem in, beurde hem op zooals zijïge rokken een vrouw opfleuren. 't Gaf hem de gewaarwording van toch nog iets te

zijn. Zonder zich-zelf opzettelijk te bekijken, zag hij zich slank in de goede snit der jas, jas van eenig rijk heer, bij een kleerkoop voor een paar kwartjes gekocht, - en die fijne snit waarmee hij zich niet al te erg schooier voelde, al bleek die gummi-jas dan ook een beetje scheurig, stijfde z'n weggezonken levenskracht weerop.

Nu als vanzelf ging puntig vooruit de hoekige, stoppelbeplante kin, ging naar voren ook de lip waarop ruig een brok knevel plekte; en door zijn gesletenheid heen kwam iets stroefs, iets strafs, waarmee hij het aanzien kreeg van een gewezen militair, wat hem gewoonlijk nog al hielp. Want al te goed wist hij, dat je met een bedelgezicht de deur wordt gewezen nog voor je goedschiks binnen bent; hij hield zich daarom kloek en fiksch.

In zijn opgekromde wijde schoenen schoof hij nog flinker naar voren, maakte dan uit de ritseljas los de harde, magerige peeshand. Bij het eerste tafeltje stak hij die hand met een doosje lucifers naar voren, wipte zijn be-ruigde lip scherper op, strekte de hand nog verder uit, vragerig, met in de oogen een smeekuitdrukking van ‘toe geef me wat’ zonder dat met woorden te versterken.

De mijnheer aan het soeplepelen, die hem had zien aankomen, keek niet op, snauwde kortaf:

- Ga weg!

- Een doosie meneer, ik bin van morrege al van Rotterdam komme loope.

- Toe marsjeer af... ga door asjeblieft!

De mijnheer bleef ijverig met z'n lepel in het bijna leege soepbord doorklikken, de oogen stijf-strak erop, zoo strak alsof hij die oogen wel erin wou laten vallen.

Aan een tafeltje verder zat een welgedaan man, glimmend vriendelijk in 't besef van zijn mooie, welverzorgde gaaf-zwarte baard, en die stak hem een cent toe nog voor hij iets vroeg, het aangeboden doosje lucifers begenadigend terugwijzend. Wie liet voor een cent zijn eetlust bederven? Je weet nooit waar je hulp goed voor is, voor hun plezier doen ze het zeker niet, dacht hij wijsgeerigjes.

Aan de volgende tafeltjes gaven ze niets, keken zelfs niet op, of schudden gemakkelijk van nee. Hij herhaalde, dat-ie 's morgens van Rotterdam was komen loopen, al om vier uur van de Schieka af. 't Hielp niet. Ze spraken met elkaar door, zonder op hem te letten, krassend met vork en mes hard over de borden, nijverig de laatste hompjes vleesch en aardappel naar binnen werkend.

't Bleef bij die ééne cent, de cent van de welgedane man zoo gavelijk-kalm in z'n verzorgde baard.

Aan 't laatste der tafeltjes bleef hij aanhouden, bijna aandringen.

- Van morge al uit Rotterdam geloope, herhaalde hij smeekerig-klein.

De bezoeker, aan het na-eten, loom in zijn doezel-

kijken van ik-heb-de-tijd, zich niet onbehagelijk voelend, luisterde vaag zonder dat de klacht op hem insneed. Och ja, hij wist het best, aldoor 't zelfde liedje. Nou, hij zou hem wel wat geven!

Toen, in een opwelling van toch iets te willen zeggen, vroeg hij ineens:

- Uit Rotterdam...? Da's ver. Woon je dan daar?
- Nee!
- Waar dan?
- Ik woon niet.

Een oogenblik verwondering, dat overging in wrakke stilte van afgebroken gesprek.

Aan de andere tafels klikten door de vorken, de lepels, nu nog meer hoorbaar. Een stukje geschilde appel glipte naar binnen bij de meneer, die even nakauwde, omdat het hem smaakte en nu vroeg, de mond nog in smakbeweging:

- Zoo... heb je geen woning... en waar slaap je dan?
- Nerges...!

Weer ging een schijfje appel over de lip van de meneer naar binnen; ertusschendoor vroeg hij:

- Je moet toch ergens slapen, in een hooiberg of zoo?
- Sja... soms ook wel in 't pelisieberoo.
- O, o! zei de meneer, in-eens snugger de toestand begrijpend.
- As ik vijftien cent heb, neem ik een logementje, maar ik bin liever bij de oomes, daar is 't zindelijk, begrijpt u, veel reiner!

- Ja, ja, knikte opnieuw de meneer, bevestigend. Ja, ja!

- Ziet u, ik bin nou heelemaal wat je noemt rein, enne...

Hij maakte een handbeweging naar zijn kraag, om nader aan te duiden wat hij bedoelde.

- Jawel, sprak weer de ander, en je kleeren, berg je die ook soms bij de policie?

- Kleeren? die heb ik niet, alleen maar wat ik an heb.

- O, grapte de meneer, die zich niet onprettig voelde bij zijn ondervragen, kleeren, da's ook maar last, hè?

- Ik bin zuiver, daarop komt 't an... 'k doe 't alles zelf, antwoordde hij nu snel, aan het spotten bemerkend dat zijn verhaal geen indruk maakte. Ik zuiver m'n goed, m'n ondergoed ziet u, ik bin chemikus.

- Ei!... chemikus?

De pauper keek nu met een blik van je-mot-me-zoo- min-niet aanzien; en vervolgde:

- 't Gaat best, niks, niet zooveel zul-je bij me vinden, alles zuiver!

Het laatste schijfje appel was gegaan van 't bord naar binnen. Lip-smakkend bepeinsde de meneer een woord om aan 't verhoor een eind te maken, doch hij vond dat woord niet zoo gauw, gaf nu met een greep uit het vestzakje, drie centen.

Hij zag en voelde het geld in zijn harde hand,

trok die hand met een korte beweging terug, liet toen de arm op-waarts gaan, sloeg aan als een militair, de vingers wat krom tegen zijn sjofele mijn- heeren-pet, bleef daarop wachten, de gutaperchajas in ritseling.

Uit ondervinding wist hij best, dat bij deze ondervraging geen werkelijke belangstelling gaande was, vermoedde ook wel dat die meneer maar 'n beetje ondervroeg voor de leus, misschien zich om hem amuzeerde. Maar wat kon hem dat schelen, 't liet hem vrij onverschillig. Nu ze hem aan de andere tafeltjes afsnauwden, beschouwde hij dit gepraat als een vast steunpunt om te blijven. Eigenlijk wilde hij wel weg, als het afsnauwen van daar ginds hem niet zoo dwars zat. En nu zichzelf ook wat meer zeker voelend in die gummi-jas, bleef hij praten. Als je wat vertelt ben-je geen gewoon bedelaar, - en tegenover die kale schrokkers wou hij dat nu eens laten zien. Nee, niet dadelijk gaan als je de centen hebt, zei hij bij zichzelf. Hij voelde dat de gluur-oogen van de lui spottend op zijn jas zoûen zijn gericht als hij wegschoof. Of je het voelt.'t Maakt-je gewoon slap bij anderen! En hij zou nou eens laten hooren dat hij zijn fransch en zijn duitsch kende, wat verder geweest was dan Rotterdam. Overal gereisd! lang niet de minste, o zoo, en een goed werkman ook, asjeblief!! Dat die vent hier hem uithoorde, nou goed, laat-ie dat maar doen. Daarmee kreeg hij teminste wat binnen; hij zou wel zorgen, dat-ie

niet het slechtste van zichzelf kletste. Je verkoopt eigenlijk je waar; er zijn lui die wel verhalen over je schrijven, en op die manier geld er uitslaan. Laatst had-ie nog van zoo iemand een rijksdaalder te pakken gehad, van één die aan 'n krant was, maar daarvoor moest-ie dan ook alles vertellen, zijn heele leven. Nou, hij klabberjanusde er wat op los. Got- zal-ze-kraken, wat had-ie gelogen! Als-ie 't nou 'es gedrukt kon lezen, hoe mooi dat alles beschreven stond! Gek toch, dat een mensch zijn eigen leven opdirkt en het tegelijk bespot, het nog erger maakt als het al is. Vertel je van je eigen ellende, dan schijnt het of die treurigheid niet je zelf raakt, of het een ander aangaat!

In minder dan enkele sekonden, terwijl hij daar nog stond met de drie centen in zijn handen, waren al die brokken van overwegingen met over-elkaar-tuimelende rapheid in hem opgeflitst, als nagebleven sprankjes van vaak gehouden zelf-redeneering, waarmee hij zijn onnut gepraat dat hem vaak in moeielijkheden bracht, voor zichzelf zocht goed te maken.

't Zou wel beter zijn eruit te trekken, prevelde hij, nu weer overtuigend-snugger voor zichzelf weg. Tegelijk merkte hij evenwel dat ze rondom, van alle tafeltjes, naar hem keken - en dat deed hem opnieuw weifelen. Hij bette zijn rood-doorloopen oogen, begon opnieuw over die chemische zuiverij, zei hoog-op, dat hij een goed werkman was... enkel de omstandigheden, zie je, de omstandigheden!

De meneer, in de behagelijkheid van goed gedineerd te hebben, zat hem voortdurend aan te staren, onverschillig-suffend, en toch weer in belangstelling vraagoogend, - en hij, met de drie gekregen centen nog in de hand, begreep thans wel, dat als de meneer niet sprak, hij wat zeggen moest. In zijn heen-en- weer bewegen ritselde de jas aan zijn lijf en die jasbeweging ritste hem zelf ook op.

- Kerel, hoe kom jij nou eigenlijk te bedelen?
- Och meneer, achterop geraakt, ziet u.
- Jawel, jawel, maar toch, je hebt wel wat anders gekund.
- Dat zou ik denken; en wàt.
- Nou dan... ?
- 't Gaat alles vanzelf, je raakt ten achter en dan is er geen hoûen meer 'an.

Hij ging er nu eerst recht goed voor staan, vertelde, broddelde een geheel relaas tezamen. Telkens keerde hij erop terug, dat-ie zoo'n extra fijne zilversmid was. Vernikkelen en verzilveren kon-ie als niet één, heel wat beter dan die er zich voor uitgeven, maar werk krijgen ho-maar! Dat kwam door de Europeesche krisis, zei hij. In Amerika hadden ze al 't goud en daarom werd 't zilver niks meer waard. Als-ie maar geld wist te krijgen om daar naar toe te komme, dan was-ie uit de brand. Daar verdiene ze eerst recht een bom duite! Hier, het zou wat... voor 't beste geven ze je nog een krats! Alleen, je komt daar niet zoo gemakkelijk naartoe. Daarvoor

heb je spie noodig - en daar zat 't 'em juist! Vroeger namen ze je nog wel mee als stoker of tremmer, nou hoef je d'er ook niet meer om te komme. Laatst had-ie 't nog 'es geprobeerd, mis hoor!

Hij bleef al-maar-door bazelen, druk bezig zichzelf wat wijs te maken, zichzelf op te hemelen, in onmachtige poging om die meneer uit te leggen over de Europeesche krisis, wat die meneer maar niet begrijpen kon. De kastelein die dit begon te vervelen, streek nu op hem af, zei ruw bevelend:

- Zeg 'eris, als je klaar bent met dat geklets, ruk dan uit, hè!

Gewoon van te worden opgejaagd, wel wetend niet te mogen bedelen, zweeg hij. Beschroomd keek hij voor zich neer, naar zijn kromme schoenen, zich voelend als op heeterdaad betrapt. Midden in zijn opkammerij sloegen die enkele woorden venijnig tegen hem op, zoo knerpend als hagelsteenen tegen vensterruiten. Het verblufte, verdofte hem - en in die verbluffing bleef hij verstomd staan, als aan de grond vastgezogen.

- Kom, hoepel nou op! 't Hêt dunkt me lang genoeg geduurd, zei de waard nog eens, nu heftiger en meer meenens.

Hij grinnikte grijnzend, schokte brutaal zijn afhangende schouders, narde verachtelijk met een blik van: kijk wat 'n lef, liet daarop de oogen weer zakken, als bedacht hij zich.

De kastelein, gansch niet mak, maakte een onge-

duldige beweging, duwde hem bijna voort, zonder hem nochtans aan te raken; en schampte:

- Vooruit!

Geen voet verzette hij, keek met blikken fel van haat, het ooggedreig van iemand die zegt: wat let me kerel of je bent d'er geweest! Maar die dreigblikken gleden toch weer af, werden als levenloos. Onderwerping, haat en weer onderwerping, ze kwamen in één tel. Dan, schouderophalend, met kleineerende beweging van zoo'n vent geen verweer waardig te keuren, keerde hij zich om, sprak geen woord, schoof langzaam weg. Evenwel, al hield hij zich goed, hij had 't gevoel van een hond, die geschopt en weggejaagd wordt, in zijn machteloosheid weet niets te kunnen terug doen, en waarvoor benauwd wegsluipen 't eenige blijft.

In het portaal, waar hij zijn ontstoken oogen die hem zoo pijnlijk priemden nog even met het ooglapje bette, sprong nu venijnig het koffertje van de kastelein weer tegen hem op. De hond die zich deel voelde van het gezin, blafte heftiglijk tegen de verjaagde landlooper, - en hij grauw van ergernis ritselde zenuwend in zijn scheurige gummi-jas. O, hij was minder dan zoo'n mormel!

In het restaurant lachten ze nog na om het grappige van het geval.

Zich straffer op-richtend, als wou hij zichzelf gezeggen, dat die smaad hem niet kon deren, de pijnlijke oogen

weer bettend, schoof hij achterwaarts het deurgat uit, moeilijk in zijn opgewrongen schoenen.

De hond, die met hem mee naar buiten stoof, kefte ook hier nog na, klein kwaadaardig.

Lust had hij tot schoppen, doch durfde niet.

Strak-verwezen bleef hij staan, nu de deur voor zijn gezicht dichtklapte, haast het hout tegen zijn neus botste.

Blind waren zijn bijna niet-ziende oogen door de felheid van licht, nu hij uit de gedempte zaal weer buiten stond, en het roerige tumult van de straat tegen hem opsloeg. Als in een wilde wervelwind rauwde hem voorbij: rammelende wagens bonkend over de keien, paardgetrap, op-zweepende koetsiers, dribbelende, haasthebbende menschendrom, al het getier en geraas van een volle stad met de lichtschichten van zon valschelijk doorschoten. Tusschen al dat rumoer en opstuivend stof stond hij als een eenzame, een uitgeworpene, 't afval gelijk.

De raaskracht van de straat overschalde zijn ooren, jakkerde hem neer, en brieschte hem gelijk weer op in machtelooze woede. Zijn heerachtige jas ritselde om zijn bevende leden, doch hij beheerschte zich en schoof met de anderen mee.

Heftiger nog voelde hij nu wat hij al zoolang wist, maar waaraan hij niet wilde toegeven: de ondragelijkheid van zijn bestaan, een leven zonder kansen van beter, het dag-aan-dag zich voortslepen en niet te weten hoe rond te komen, zonder bij benadering

's morgens te kunnen zeggen waar hij 's avonds zou slapen. Natuurlijk, hij was en bleef een uitgetrapte, een uitgestootene, èn die hebben niets te eischen. Hij had zijn eigen leven geknakt. Jawel!

Maar was hij dan alleen zoo? Deden anderen nooit iets in opwinding? Een gemeene leugen! Een mensch is maar een mensch en geen heilige. Niemand blijft zichzelf altijd meester. Het hangt af van omstandigheden, het toeval, dat je rustig laat voortleven, of je voor moeilijkheden zet, je een smak geeft naar onderen, voorgoed, òf je weer op gelijke weg brengt. Had er toevallig die beitel niet voor de hand gelegen, dan was-ie met zijn handen zijn baas te lijf gegaan èn zou 't heel anders zijn afgeloopen. Toen heette het een gewelddadige aanranding, een moordaanslag; acht jaartjes gaven ze hem ervoor. Die ander kwam er af met een paar bulten en schrammen, een paar weken ziekwezen, dat was àl, hij moest er voor zitten, ging naar het groot hotel.

Acht jaar, 't beste van je leven, zeg dat moet je niet uitvlakken, dat doet je geen goed! Had die flikkersche kerel hem niet gesard, hem niet uitgemaakt voor 'n prutser, 't zou zeker niet zijn gebeurd. Zoo'n kwajongen! En daar had-je 't verschil: alléén hij werd gestraft, hij alléén, - dat noemen ze recht! Nou is 't wel makkelijk te zeggen: ga werken! Ho eventjes, als je eenmaal achter slot hebt gezeten, wil niemand je in dienst hebben. Werk eens als je geen werk kunt krijgen.

Pas uit de gevangenis merkte hij het al, ook al wou hij het zich nog niet bekennen en niet aan die twijfel toegeven. 't Was waar wat ze daar in 't hol schimpend zeien: Eer gaat een kemel door het oog van een naald dan dat een boef terecht komt tusschen de menschen! Of ze gelijk hadden!

Hoofdverloren liep hij door, al-maar-door in zijn warrelwilde gedachten opgestriemd, vereenzaamd tusschen het drukke straatgewoel, dat tegen hem opsloeg, tegen hem opbotste. Als hij nu maar vijf cent bezat dan kon-ie teminste een borrel pakken en wat uitrusten. Dat zou hem weer opknappen! Zoo'n tikkertje maakt een heel ander mensch van je. Vijf cent? hij hoefde zijn rijkdom niet te tellen: hij had er vier, - en daarmee kon je niet terecht.

Eerst moest hij dus zien er nog één bij te krijgen... Jawel, maar hoe? Als je vraagt, pakken ze je op en sturen je naar de Schans en als je niet vraagt krijg je lekker niks.

En ze gaan je overal na... got-ja, 't was toch ook waar, hij stond opgeschreven als boef en voor zoo één moeten de brave menschen voorzichtig zijn. Je kunt nooit weten wat zoo'n man doet. Als-die zit opgeborgen, ben-je 't zekerst van hem! Waarachtig ze hadden geen ongelijk, hij was toch een verloopen vent, een boef. Maar gevaarlijk? Nee-hoor! Als je gesjochten bent, zijn je tanden al half uitgetrokken, hoef je niet te probeeren dingetjes uit te halen die niet in de

haak zijn. Ze letten op je, hebben je dadelijk in de smíezen; met rood krijt sta-je aangestreept, èn wàt! 't Is of ze op je gezicht kunnen lezen, datje op kosten van de staat hebt gelogeerd, ze verjagen je overal!

Wrang lachte hij om z'n eigen logika en liep schokkend voort. Maar de verbittering, die zich een weinig verdoofde onder z'n vlijme zelfredeneering, vlamde weer op, in felle mate. Dat zoo'n vlerk van een kastelein hem zoo grof eruit zette! hij kon d'er niet tegen.

De drift spookte nu wild in hem, borrelend-heftig, woest-heftig en in die heftigheid ging hij al harder loopen; zonder het zelf te willen draafde hij vele straten af, zich al-maar opwindend.

Dan op-eens merkte hij, dat-ie zichzelf voor 't hoofd liep te slaan, dat-ie gek-vreemde bewegingen uitvoerde. Hij merkte ook, dat ze op straat bleven staan, dat ze naar hem keken. O, daar had-je het gaande, nou kreeg-ie de jongens achter zich en vanzelf zag-je dan de dienders erbij! Instinktmatig hield hij zich in, dwong zich tot kalmte, en streek door zonder om-kijken, alsof het hem niet aanging, in vage angst-beroering dat er mogelijk een relletje door zou ontstaan, dan viel zijn leed niet te overzien.

Op zijn te groote schoenen voortschuivend, zwenkte hij gehaast de straathoek om, liep nog een straat verder om uit het gezicht te komen, sloeg weer een hoek om, kwam in een smalle laan, met weinig huizen en vertraagde daarna eerst zijn pas. Het viel

nog al mee; ze maakten geen jacht op hem. Gelukkig, het bleef enkel bij kijken en wat uitjouwen!

Hierdoor een weinig ontspannen liep hij toch nog een eind verder, liet zich daar op een bank neerzakken, doch een oogenblik later, driftte hij alweer op; de jacht zat er nog in. Bevreesd sjokte hij weer stadwaarts, als beklemd voor het stil-eenzame van de laan, vagelijk peinzend.

Wat dom van hem zich zoo aan te stellen! Op die manier loop je er zelf in, kom je zonder het te weten achter slot en grendel. O, daarvoor is niet veel noodig; ze hebben dadelijk vat op je!

Wat zachter begon hij nu te loopen, zijn gedachten te regelen en met zichzelf te overleggen. 't Was zich voor niemendal schrik aanjagen. Wat had-ie toch gedaan? Niks. Nou ja, nou ja, gedaan of niet gedaan, daarna vragen ze niet, ze pikken je in, nemen je op als landlooper, en dan is 't uit!

Hij kwam nu aan de Vijverberg, liet zich in z'n ritselende jas andermaal op een bank neerzakken.

In 't eerst, de moeheid en de gejaagdheid nog verlammend in zijn leden, keek hij niet op.

Aldoor starend naar de zwarte grond, zag hij langs zijn pijnlijke oogen de menschen strijken, als zwarte, voorbijgaande vlekken. Blij voelde hij zich het te zijn ontloopen. Wat had-je aan die onnoodige herrie? Om in de nor te zitten was het ook veel te mooi

weêr voor, gotja, zulk mooi weêr! Wat kon hem die rommel, de heele wereld schelen!

Zijn gedachtenloop wijzigde zich langzaam. Een zachtere gewaarwording voelde hij aanstrijken onder het huivende, onbewogen groen der boomen, 't kalmeerde hem. Zijn warm en kloppend hoofd bedaarde alsof een koele doek erop werd gelegd; hij zuchtte van ontspanning.

't Was hier toch een mooie stad, zoo ruim, zoo breed aangelegd, heel anders dan daarginds in Rotterdam met al dat gesjouw en gewerk, met dat harde gerij en gebolder van wagens, 't gooide je zoo heelemaal omver. Al had-ie geen centen, heerlftk-rustig vond-ie het hier toch!

Wat zat-ie hier fijn, aan die diepe stille plomp!

Water blijft toch altijd mooi, trekt je aan, nèt als een kerkhof, hu-hu-hu! Misschien wel, omdat het zoo vol geheimen is.

Fijn zoo te zitten! Het leven nog niet zoo kwaad, alleen je moet er de noodige centen bij hebben, om het je 'n beetje sjeunig te maken.

Nou, die had hij niet. Sakkerju nee, die had-ie heelemaal niet! Als-die er waren, zat hij hier niet.

Hij keek weer naar 't water.

Leuk toch, zoo'n eilandje midden erin!

Als-ie daar nou eens kon wonen.

Wonen?

Om zijn eigen grappenmakerij moest hij lachen; hij woonde toch heelemaal niet. Maar de lucht was

ook zóó.... drommels.... nou ja, hoe moest-ie 't zeggen, zoo lodderig, zóó om te soezen, dat je wel in de war moest komen.

Geleidelijk-aan raakte hij onder de indruk van 't weer, van de warmte, die luw aanzoefde. Opspiegelend-zwart zag hij het water, en lonkend ook.... met vreemde oogen het huivend groen er boven, zóó zacht, zóó twispelend, en het witte waas in de lucht, dàt verzilverde voor zijn blikken.

Nee, je kon zeggen wat je wou, maar als je een dak had was je bon-af. Holland, zeggen ze, is niet leelijk, die luchten vooral niet... de schilders hadden het er altijd over. Hij verdiende weleens 'n kwartje aan ze, nou niet meer, dat kwam door de gummi-jas, daar zat geen kleur in, en hij had geen ander.

Dat die schilders, weer of geen weer, naar buiten trokken, en 't daar mooi vonden...? 't Kan er anders verdoemelijk leelijk doen ook. Om zoo'n grauw-zwarte donderkop ook al prachtig te vinden, daar moet je verfkladder voor wezen. Affijn, ze verdienen ermee; anders: als je maag leeg is en 't regent gluiperig en striemerig, of 't waait zoo helsch-gemeen en je hebt geen onderdak, vindt dan zoo'n lucht maar eens mooi. Dat gaat allemaal goed en gemakkelijk als je volop in je buik hebt.

Maar, nou was het toch wel leuk, dat gezeil in de lucht, al dat wit en blauw, waarin je't blauw eigenlijk niet meer zag, alleen 't weeke wit, dat eroverheen

en erdoor trok, zoo licht als veertjes en pluimen, met de wolkjes als eilanden erin. Jé-jé, nu werd hij zelf week. Nee, dat leek hem toch wel komiek, dat hij week werd, notabene hij, die ze nog erger verjaagde dan een hond!

Hij keek weer op naar de boomen. Donker zag hij dat overhangend groen, zoo zwaar, zoo droefgeestig. Hoe was dat ook? Ja, hoe was 't net, hij kon er geen vergelijking voor vinden; 't leken wel lokken zooals die hij eens had gezien op portretten, zoo echt om de deftigheid er aan te geven.

En ongemerkt, als vanzelf, borrelde het gif weer in hem op, verdronk zijn bespiegeling zich in nijdigheid, die toch weer in galgenhumor verliep. O zeker, het leven was prachtig, prachtig als je naar je zin kon rondzwemmen en niet behoefde voort te tobben. Anders ho maar!

Een oogenblik zat hij stil, dan spoot de spot weer sterker op. Nou zeg, die ouwe op de andere bank, die hêt 't zeker ook niet te breed met al zijn gelatenheid. Hij zit in mekaar net als een ouwe meelzak.

Waarover die nou wel zou denken?

Over zijn doodkist? Stellig niet! Gek dat je daarmee, of je nou rijk of arm bent, zoo weinig te maken wilt hebben.

Best mogelijk dat hij er niet eens een kreeg! 't Kon hem ook niet bommen; als 't zoover kwam, todden ze hem wel weg.... Maar, als hij het geld van zoo'n kist nou eens had, en dan er eentje bestellen, zoo'n

haverkist zelf uitzoeken.... een heele mooie natuurlijk, met handvatten...?

Dat denkbeeld vond hij dol-grappig.

't Was zoo'n slecht idee nog niet in je doodkist te slapen. Vroeger zou-ie dat monsterachtig hebben gevonden, nu dook bij die gedachte iets in hem òp van behagelijke grappigheid, ook wat van lange rust, doch dàt vaag en in vreemde verte.

In een doodkist, zei hij zich nog eens, lig je minstens even zoo zacht als op een brits. Dan heb-je een plek voor je zelf, waar je kunt gaan maffen als je moe bent.

In zijne verbeelding zag hij al een groot gebouw met doodkisten, de een naast de ander, geheele rijen waar ieder lag tusschen z'n eigen vijf plankjes. Dat leek hem nou volstrekt niet griezelig; 't kwam bepaald omdat er over de kisten geen zwarte kleeden hingen, - en welk verschil maakt het ook of je naast mekaar ligt in het gras of op die manier? Als je in je eigen kattebak doodgaat, hebben ze weinig werk met je. Ze behoeven het ding maar dicht te spijkeren en je in de grond te laten zakken. Het kerkhof moest dan natuurlijk dichtebij zijn, zoodat ze niet ver met je behoeven te sjouwen. Heelemaal geen moeite zóó. 't Zou een gerustheid zijn precies te weten waar-je je hoofd kon neerleggen, alle avonden op dezelfde plek; daar kon je dan ook de kraaienmarsch blazen.

Maar nu viel het hem in, dat hij niet elke avond

dezelfde stad de eer aandeed; dat hij rondzwierf in zijn gummi-jas; - en met een schamper trekken van zijn lippen, keerde hij tot de werkelijkheid terug, viel zijn droombeeld in stukken.

Toch wel gek zooals een mensch al fantazeerde, maar nou ja, ook net weêrtje er voor. Loom en soezerig wer-je ervan. 't Moest voor menschen als hij zonder dak altijd mooi weer zijn... O, o, dadelijk afkloppen, anders blijft het niet. Zie-je, 't begint al te veranderen. Och, ja, dat ben je in ons land te wachten. Daar moet je ook al aan wennen; en je went eraan, zoo goed als aan alles.

Oplettender keek hij nu. Hoe kan zoo'n lucht zoo gauw betrekken?... waar al die wolken zoo ineens vandaan komen? Lastig als het nou ging regenen, dan moest-ie schuilen.

Doch, 't liep wel los; er zat nog al jacht achter, 't dreef bepaald over. Ja dat deed het!

Door dat gekijk tot nuchter denken teruggebracht, begon hij de menschen die hem passeerden, eens op te nemen en zich vroolijk over hen te maken. Wat leek hem dat alles piet-luttig! Zie me daar nou eens dat mijnheertje met zijn slobkousen. Met plezier zou je zoo'n dubbele lat doormidden breken. Jawel, de een heeft niet eens een behoorlijke broek an, en die vent weet niet wat voor gekheid uittehalen. Dat is toch wel nonsens, zoo als een paljas rond te loopen, met leerelappen om je handen,

om je nek een hooge, stijve boord als een halsband, zoodat je niet bewegen kunt, hoe is 't gos-mogelik? En dan 't gekakel van die piek-fijne lui. Waarover ze het aldoor badden? Zoûen die nooit uitgepraat raken...? hij sprak niet overbodig, óf hij moest een tikje op hebben, nou ja, dan weet je niet precies wat je doet, dan klets-je maar door, veel meer dan rechttoe. Een stomheid! Affijn voor een enkele keer was dat ook niet zoo erg, wel 'es prettig.

Een tikkertje? Als hij er nou maar eentje had, hier onder de boomen, dat zou fijntjes wezen!

Maar, natuurlijk, dat kan niet. Stel-je voor dat ze met een wagentje gingen rondrijden en dan vragen of je een borrel wilt drinken, hier op de bank.

Waarom ook niet?

Waarom zijn ze tocb zóó tegen de drank? Be menschen weten bij lange niet wat voor goeds in een borrel zit. Dat flikt je weer wat op, brengt je gedachten naar de hemel, als die er te minste is, en doet-je je mizerie vergeten. Eigenlijk het eenige wat een arm mensch in zijn leven te pakken kan krijgen!

Maar nu, door deze luchte verbeeldingen heen, kwam terugflitsen het gebeurde van 's middags. Hij zag weer het goedkoope restaurant met die etende, lepelende menschen erin, zag ook die vlegel van een kastelein die hem verjoeg. Waarom moest dat...? Als ieder een cent gaf, had-ie ook wat, en niemand werd er minder door. O, o, o, ze trappen je d'er liever uit. Ze zeggen, je bent een boef, een schooier, een land-

looper, en die moet je vooral niet in z'n bedrijf steunen. Natuurlijk!

En wie waren het, die het zeien? Van een mijnheer kun-je dat nog half verdragen, maar de menschen uit zoo'n karbonadekeuken, hoeven je allerminst zoo af te snauwen. Heele gewone lui zijn het, al hebben ze ook een hoedje op en een bleekveld voor. Zooveel beter waren die er ook niet aan toe dan een ander! Moet je nog boontjes?....

Vanzelf spookte voor hem op z'n eigen mizerabele toestand.

't Was toch wel belabberd, zoo'n leven.

Wat had-ie al niet meegemaakt!

Br....! Maar o, daar nou niet over denken!

't Geeft niet! Je brengt je zelf overstuur. Liever kijken naar de boomen of naar die gek-aangedrilde dames!

Als-ie ereens zoo één aansprak; 't gaat beter van een stad dan van een dorp.

Maar nee, niet doen, je verstandig hoûen, ouwe jongen! Als je dat doet wor-je opgepikt, ga-je heel fijntjes naar de kolonie.

En daarvoor was 't altijd nog vroeg genoeg, daar hoef-je nou niet zóó op gesteld te wezen. Dan nog net zoo lief naar de gevangenis, want dáár heb-je de kost voor het kauwen. Wat zeg-je ervan? Nee, dat hebben ze nog zoo slecht niet ingericht, dàt je er altijd terug kunt. Gratis retoerbiljet, watblieft? In elk geval nog een uitkomst.

Hij moest zelf lachen om zijn eigen galgenredeneering, en werd in dat dwarsche denken grillig opgewekt. Welja, je moet het leven nemen zooals je het krijgen kunt. D'r loopen altijd nog rond die er slechter aan toe zijn. Spot je met je eigen leed, dan wordt dat leed eerst recht je eigen. 't Is heelemaal van je zelf, en je mag er mee doen wat je wilt, o zoo!

Als jongen had hij al zóó gedacht toen-ie op zijn tabernakel kreeg van zijn maats omdat-ie zwakker was. Troostte-ie zichzelf daarmee ook niet toen zijn meisje een ander nam die meer centjes had? ja, ja, dat bleef toch de eenige manier!

De gedachten en herinneringen in hem losgelaten, boorden zich opnieuw tusschen zijn bespiegeling, - en in deze schimpredeneering begon hij zijn verleden uit elkaar te rafelen, heel zijn verloopen leven te doorschouwen tot in naakte waarheid. Maar 't ging hem niet van harte af. Hoe je 't zelf ook grappig beredeneert, als je geen cent op zak hebt blijft alles kulkoek. Bezat hij nou nog al die centjes, die ie al eens had uitgegeven? Jawel, zoo doen de ouwe wijven ook; ze passen de scherven bijeen van een gebroken pot en zeggen zoo heeft het gezeten! Och, als hij nou weer geld had, zou 't zeker niet anders gaan als toen.

Nee toch, hij zou nou wèl verstandiger wezen.

Verstandiger? Wat is verstandig, wie is verstandig? Je weet nooit wat goed en wat niet-goed is. Had hij niet altijd hard gewerkt, gewerkt van 's morgens

tot 's nachts? Nou ja, een enkele halve dag aan de rol er buitengelaten, maar dat was dan ook alles, en niet zoo erg; door de bank gerekend kon-ie zich zelfs zeer soliede noemen... tot het ongeluk gebeurde! Velen waren er, die heelwat minder uitvoerden dan hij en gemakkelijk rondkwamen. Nee, met werken wor-je niet rijk, evenmin als met sparen. De slampampers komen 't verst, omdat ze weten te flikflooien en te kruipen. Hij ging aldoor recht door zee. Wat had het hem aangebracht? Een mooie niks, zoodat-ie moest leven in 't hotel de open lucht. Bezat-ie nou nog-eens dat geld van zijn uitgaanskas, hij zou 't beter weten aan te leggen.

Zeker, als-ie dadelijk uit de gevangenis naar een fabriek was gegaan in plaats van zijn eigen geld er aan te wagen, dat zou voorzichtiger zijn geweest, had-ie misschien al zijn centjes nog bij elkaar.

Waarom het niet eerst op een fabriek geprobeerd? Nou ja, wat een vraag. Dat wist-ie toch best! Hij deugde heelemaal niet meer voor het geregelde werk, - en ze zoûen hem daar niet zoo grif hebben aangenomen; je krijgt geen werk, en als je 't hebt joepen je eigen kameraads je d'eruit. Hoe kon ie ook weten toen hij voor zichzelf begon, dat het zilvergerij achteruit zou loopen, dat het zoo uit de mode raakte, zoodat er nou niks meer aan te verdienen viel, ja niks.

Wat ging het anders in 't begin goed! Gewoon prachtig ging 'et. Als-ie drie dagen peuterde had-ie al genoeg in 't bakkie voor de heele week. Of die bazen

er ook een slaatje uithalen! Niet eens drie volle dagen had-ie daarvoor noodig. 't Waren eigenlijk niet meer als halve dagen, en dan toch genoeg in de zak! Natuurlijk heb je ook wel eens een tegenvallertje. Waar gebeurt dat niet en dat knauwt je, zet je bar achteruit. Laatst nog, nee nu al weer drie jaar geleden, met die zes week ziekte! sakkerju, dat gaf hem een jaap in zijn centen.

Een paar weken stil liggen douwt je een half jaar ten achter. Daar kun-je niet tegen op roeien! Op een fabriek, bij een baas, heb je vast geld en vaste armoede, je wordt slecht betaald, maar als je voor je zelf prutst loop-je ook de heele kans, moet-je zien hoe je rond komt als het tegenslaat. Dat is het riskante van eigen werk!

Triestig staarde hij voor zich uit over 't water van de Vijverberg. Wandelaars gingen hem voorbij, maar hij zag ze niet. Al zijn gedachten dwaalden af, zaten vast aan dat eene: als nou eens iemand hem aan wat schijven hielp... Nou ja, wat dan? Ook al soep! Hij wilde er niet meer aan denken, wat gaf het nou om over al die dingen te sappelen?

Maar terwijl hij zich dit zei, drongen toch de verwachtingen, gekweekt en gekoesterd in zijn gevangeniscel, verwachtingen die zich niet hadden verwezenlijkt, omdat hij overal de weg versperd vond, fel herinnerend aan hem op in wilde chaos, overmeesterden hem. Altijd stormden ze op hem toe, als hij

zich slap en moedeloos voelde, als de werkelijkheid op hem aanjakkerde in felle wreedheid.

Een meneer kwam zich bij hem op de bank zetten, zoo ver mogelijk weg, heel op de andere punt. Al velen waren voorbijgegaan in 't niet durven gaan zitten naast hem de schooier; maar deze te oud en te moe, kon niet meer; hij hijgde van 't eindje loopen; mogelijk ook van angst voor hem. Telkens zag hij de man zijn tandenlooze mond openen om iets te vragen of te zeggen, maar geen woord kwam over z'n lippen die bibberden; misschien ook weer van angst. Dan, al heel spoedig stond hij zenuwachtig op, liep gejaagd voort zonder zelfs te groeten. Ho-ho, die was goed! Zeker bang voor z'n oude ribben of voor 't fatsoen! Nou hé, was 't goed of niet...?

Zijn gedachten gingen weer door. Hij probeerde zich van die opdringende wrevel los te maken, al die kwelgedachten van zijn leven niet meer in zijn brein toe te laten, omdat al die hersenschimmen niets inbrachten, enkel zijn machteloosheid, gingen vergrooten, doch 't lukte niet. Hij bleef hoewel onwillig aan al die dingen denken, in onbestemde neiging er aan toe te geven.

Wat heb je d'eran? Niks, zei hij zich opnieuw; maar het hielp hem allemaal niet. Ze kwamen toch terug die redeneeringen, soms regelrecht, soms langs een omweg, en telkens opnieuw.

Om zich hier tegen in te zetten, dwong hij zich te kijken naar de menschen, die zoo welgedaan voorbij slenterden, alsof er geen zorgen en ellende bestonden, en terwijl hij daarnaar keek, gleden vanzelf zijn mijmeringen terug, vlochten zich de versche herinneringen er door, dacht hij opnieuw aan die vlerk van een kastelein.

Hij voelde nu weer o zoo vlijm en nijpend hoe hij daarstraks als een schurftige buiten de deur werd gezet, met die keffende jakker van een hond achter hem aan; hij zag opnieuw hoe de karren, de wagens hem voorbij rosten, de menschen in zeulvaart langs hem voortschoven, die menschen bang een minuut verloren te laten gaan in hun bestaan, terwijl hij zooveel tijd had en niets omhanden. Dat was toch wel vreemd!

En nu al zwakker ondanks al het terugdringen van het plaagbeeld dat zoo schrijnde en opspookte voor zijn rood-doorvloeide oogen, bestormden hem opnieuw, niet meer tegengehouden of afgeleid, de ideeën, die waren brokken van zijn vergaan leven, wrakhout in de stroom, waaraan hij zich met zijn laatste kracht meende vast te klemmen, zich op te monteren tot nieuwe levensmoed. Ha-ha-ha! Als-ie maar aan geld kon komen, dan zou-ie weer kunnen doen als toen, flink aanpakken, ploeteren.

Hoe had-ie niet gewerkt, alsjeblieft voor zes! Als-ie daaraan dacht, hoe hij het zilverdraad trok tot ruige krabben, hoe vlug hij rozetten wist te vlechten, soldeeren, afwerken, allemaal maken van die verkoop-

bare spulletjes als brosjes en zeeuwsche knoopen! Zelfs als-ie onder de gaspit zat, ging het nog goed. Onder de vlam-zitten, dáár kon-ie anders niet tegen, dan kwam weer die opvlieging naar 't hoofd, waardoor toen ook het ongeluk gebeurde. Maar als je voor je zelf werkt denk-je daar gelukkig niet aan, zit-je je enkel te reppen en te jachten om het werk af te krijgen. En je zingt er zelfs bij. Doe dat eens op een fabriek; ze zien je aankomen!

En wat zette hij z'n snorrepijperijen gauw van de hand; 't verkoopen ging soms nog gauwer dan het maken; ieder houdt wel van een koopie. D'er benne 'r altijd die erin vliegen. Nee maar, wat had-ie ze laten bloejen, nog duurder dan de winkels was-ie wel geweest! Onbegrijpelijk, dat ze het hadden betaald: vijf en veertig stuivers voor een stelletje, dat je overal koopt voor twee gulden! Nou, daar konje dan nog eens een taaie opnemen, dat schoot er wel bij over!

Zijn gezicht glansde schunnigjes op, nu hij zich weer de vele foefjes en maniertjes herinnerde waarmee hij vroeger de menschen beduvelde. Nou was dat gedaan! Daaraan hoefde hij niet meer te denken. Ze dingen je het hart uit je lijf, durven een prijs bieden, waarvoor je zelfs 't zilver niet kunt inkoopen, Nee, een cent de makke viel d'er te halen. Got, wat moest-ie op 't laatst al niet doen?

Je voordeel zat natuurlijk daarin om eerst een partij klaar te hebben en dan met de heele boel tegelijk

op stap te gaan, zoolang tot je alles kwijt bent. Maar als je zoo krap in je centjes zit, kun je niet te veel in voorraad werken, moet je elk stukje dadelijk van de hand zetten. Anders heb je niet te kauwen, sjacheren en marsjandeeren langs de straat is duur; je komt natuurlijk nog al eens in de kroegen.

Dat kost heel wat, maar je slaat er dan ook je beste slaatje! Alsjeblief, of-je!

In felle kleuren en schelle flichten streek een wervelvizioen van dat sjacher-werken hem voorbij. Zijn tanig ingevallen gezicht fleurde erbij op. Ha, hoe hij de lui beet nam, zich hield of hij die dingen zelf inkocht voor een krats, of zei, dat-ie zelf erin was gevlogen en nou met schâ wou van de hand doen, dàn weer dat hij opscharrelde van faljiete boedels, of met verdachte bewegingen zoowat te kennen gaf, dat hij het in hoofdzaak fleschte.

En de menschen, ze willen dat allemaal wel; ook al zijn ze nog zoo vroom, ze vragen niet, hoe je d'r aan komt.

Hij grinnikte in zichzelf, hier op die eenzame bank, om al die vindingrijkheid van toen, smakte met de tong, nog proevend de vele borrels, die erbij werden gedronken. Heerlijk!

Jenever is de pest, zeggen ze. Och wat! Het maakt je pleizierig als 't voor de wind gaat, montert je op als het tegenslaat, en zet je opnieuw in gang.

't Is waar, het maakt je ook wel eens narrig, als je teveel ervan inneemt, dat is vaak het pesterige

ervan. Maar, om je op te kikkeren heb je toch wel een glaasje noodig, die paar centen haal je met gemak d'eruit. Want je krijgt veel meer lef, durft meer. 't Is of je ze ook beter kunt overbabbelen. Je laat je niet zoo gemakkelijk wegdringen. De aanhouder wint, zie-je!

Aanhouden, dat moet-je bij die dingen, anders ben je geen koopman. Jee-jee, wat waren hem, als-ie 'n prop op had, vaak streken gelukt, die hij nuchter nooit zou hebben gedaan gekregen.

De jenever scherpt je òp, geeft vlugheid van begrip, brengt de bluf in je, brengt eigenlijk van alles in je waar je nuchter geen sners van ziet.

Nou, wat zou-ie zich nog eens graag willen bezatten, zoo echt vol-op.

Maar niet in de kroeg.

Daar ken-je je zelf niet, en flap je d'er uit wat je later nog moet bezuren. Nee, stiekem, in je logement, een flesch bij je: klok, klok, klok! En dan ertegen spreken als tegen een klein kind, en weer drinken in kleine teugjes, heele kleine teugjes om te proeven of er geen knoopen in zitten; zóó echt ervan genieten, de hals afvegend met je mouw, en met de hand na, De rest mee naar bed.... en dan de volgende morgen het katterig gevoel. Niet plezierig, nee, maar dàt hoort erbij, èn het verzopen gezicht, heelemaal beroerd, lamgeslagen, of ze met een eind hout op je falie zijn geweest, of je lenden gebroken zijn.

Dat had-ie 'em vroeger wel eens vaak geleverd, zoo'n echte brom-in, vooral als-ie zich wild voelde, als in hem opschoot die drift, het vingerjeuken van iets te moeten breken, waarmee je zoo grif kans hebt opnieuw in de gevangenis te komen. Och ja, thuis met een stuk-in, raken evengoed je zakken leeg en je hoofd leeg en je maag leeg en je hebt niet minder een misselijke smaak in je mond, maar je weet in elk geval, dat als je 't hem zóó lapt, allicht buiten schot blijft.

Jenever jaagt altijd de lamme muizenissen uit je hoofd. Dat geeft een goede schoonmaak; je overwint je zelf op je eigen pestilentie en daar hebben de zemelknoopers die zoo op de jenever schelden nou totaal geen benul van!

Maar, o! als je weer aan de slag moet. Dan begrijp je niet hoe je hoofd staat, zijn je handen klef, zoek je naar 't geld, snap je niet waar dat gebleven is. En als je voor goed de smaak weer beet hebt, dan blijf je gewoonlijk aan de gang.

Dat is het misselijke ervan. Je verkoopt dan je negocie voor een krats, je geeft het voor 'n lor weg, gooit het weg, - en later herinner je geen sikkepit meer d'ervan. Nee, zóó in de lorem gaan, meende hij nu, blijft toch verkeerd. Je komt ermee op zwart zaad. Want, als je weer aan 't werk wilt, kun je niet, heb je natuurlijk geen cent voor je draad te koopen. Dan moet je soebatten om wat op de pof te krijgen, of 't allerlaatste verpanden.

Eerst geven ze je nog wel op de beer, maar later is het: ho, laat zien je centjes! Nou, dan moet je met je jas naar de snotlip, en in je boezeroen loopen.

Zóó raak je eerst goed er mee in 't labberint. Aan de bank geven ze je elke week, elke dag minder op 't zelfde pand. Hoe meer je een stuk inbrengt, hoe minder het telt. In de lommerd, daar zijn ze ook pesterig, echte schooiers, en je hebt maar weinig tegen die lui in te brengen. Ze zeggen: zooveel krijg je, en niet meer. En dan heb je niks te reklameeren, 't geeft je toch geen bal; je babbelt je uit de haak. Alsof een jas of broek in één week tien stuivers kan slijten!

Op 't laatst kun je geen grondstof meer te pakken krijgen, verzet je ook je gereedschap bij Oome Jan, moet je wel met andere dingen beginnen te venten. Je moet toch leven. En dan de buitenlandsche fabrieken. Die zijn wel de grootste pest. Zij verkoopen soms het goed kant en klaar goedkooper dan je de enkele draad kunt inkoopen. Daar valt gewoon niet tegen te konkurreeren. Hoe dàt kan? Je weet 'et niet, maar je ziet het. Gemaakt goed kan-je beter verkoopen dan 't zelf met je handen maken. Dat kan je!

Hij zuchtte zwaar, nu weer neergeploft uit zijn fantazieën, een neerploffing die met een vale grauwe veeg schrijnend over hem terugbracht het begrip van zijn ellende, van zijn al-meer zakkend leven. 't Was eerst nog geweest: snuisterijen, toen kramerijen, bazargoed,

belletjes van drie cent het stel inkoop, - daarna spelden, zeep, dingen van nog kleiner, geringer inkoop, eindelijk lucifers, bedelen. Jawel, zoo verging het hem, zoo was het gegaan. En wat nou...?

De zon, onmerkbaar weggegleden, stuwde nog op een onmachtige schaterglans, een valsch-glimmende gloed, betintend heel de lengte van de Vijverberg, in zware zweem van kleurversterving, die dan verbleekte tot matte schijn, met lichtlijk erin de vale streken van komende duisternis. Al spaarzamer spaceerden de menschen onder het geboomte, waar de zwaarbevrachte kruinen het bovenlicht tot schemering dompten. Het water in de vijver lag zwak te rimpelen, nauw'lijks maar te zien naar welke kant het vervloeide, als een poel zoo stil en flonkerend. Het eilandje in het midden, de enkele schaduwboomen omhoog als opstaande vlerken, spreidde er zich als een zwarte zwaan vol geheimzinnigheid, zich spiegelend in de fulpende flonkerte van 't rustig avondwater, dat nu zwart-opalig glansde.

Onbewust tuurde hij ernaar, alsof er heel iets vreemds gebeurde, terwijl het toch maar was heel gewoon als al de andere keeren. Moe voelde hij zich, dàt was al. Nogeens moest-ie lachen om zijn zotte bespiegeling van daarstraks: te willen wonen op dat eilandje? En opnieuw in vage gedachtenneurie verzonken keek hij belangstellend naar de lucht.

De aantappelende schemerte streek langzaam-zeker, zachtjes, heel zachtjes in schaduwfloers aan, onmerkbaar en toch vast, en nu viel met de zware avond ook een gedruktheid op hem neer. Hij voelde neerstrijken een klemmend grauwe weemoed, het besef van lichtloosheid, dreinend evenals die donkerte om hem. De breede heerweg werd achter zijn rug een geheimzinnigheid, die zich verbreedde, van hem week, en weer op hem afkwam. In een soezel geraakte hij, 't vaag en vreemd gevoel van heen en weer getrokken te worden in die donkerte. En al deden zijn oogen minder pijn door de weldadige schemer van overal, zoo zag hij nu alles toch vaal en zwart.

Maar nu op-eens, in laatste uitkratering, schoot aan 't westen òp een rosse gloed, terugkaatsing der zonnevlammen, die uitgloeiend in flauwig rood, het luchtruim oververfde. En bij die vreemdfelle vlam, waarvan de glansen vagelijk alweer doofden, kwam terug zijn bewust-kracht, besef van 't leven.

Waarover maalde hij toch?

Lucifers-verkoopen, bedelen? nou ja, niet zoo fijn, zoo erg toch ook niet, 't was zijn bestaan en niet in een paleis wonen. Lucifers? Het bleef toch maar wat gemakkelijk, voor vier-en-een-halve cent heb je een heel pak, en met een pak doe-je veertien dagen, soms wel langer. Want, het spreekt, ze nemen geen lucifers van je an: dat doet alleen een heel-enkele. Ze geven je het geld maar zóó, omdat ze toch wel weten waarom het je te doen is. Je hoeft niet te werken, en er heel

weinig bij te preuvelen. 't Gaat van zelf, of het gaat niet, - en bang dat ze je waar afstelen, behoef je ook niet te wezen. Met de Zeeuwsche knoopen vroeger, moest-ie scherp opletten, van voren en naar achteren oogen tegelijk hebben. Nou, dat hoefde met die lucifers niet. Alleen diende je op te passen voor de policie. Die beschouwen het als landlooperij, en op een gegeven oogenblik nemen ze je pardoes, ga-je met volle muziek naar Veenhuizen.

Als ze een pik op je hebben, ontloop je het niet. Want heb je 'n enkele keer geen onderdak, dan kom je vanzelf bij ze terecht. Ze leeren je zoo afgedriedondersgoed kennen. Daarom moet je wel trekken van de eene plaats naar de andere, kun-je 't nergens lang harden; anders loopt het in de gaten, maakt je het hun te lastig.

De menschen denken maar dat landloopen makkelijk is, kè-je denken. Je hebt evengoed je foefjes noodig als voor iets anders, en 't vervelendste is, dat de menschen die streken toch leeren kennen. Als je meent een heele fijne te hebben uitgevonden zijn ze d'r al achter, omdat ze altijd wantrouwend zijn en 't slechtste van je denken, en zóó lukt het juist niet.

Terwijl hij hierover zat te mijmeren helderde zijn brein weer op, en nu zei hij zich heel-snugger, dat het toch zoo heel erg niet met hem ervoor stond.

Wat had hij noodig? Een stuk brood, nu en dan een hap eten, 's nachts in een hooiberg, en als 't niet anders kon, in de stad bij de pelisie. Alleen, dàt

bleef 't lastige, je most daar voor tien uur binnen zijn en je mag er niet eens dronken aankomme, wat zeg-je me daarvan! Dat leventje zou nog wel zijn uit te houden, als ze hem niet onnoodig afsnauwden, de huizen uitjoegen. Dan kreeg hij weer die aanvlieging naar het hoofd, dat klemmend-klauwend gevoel, dat drukkend-zware, alsof er een molensteen op zijn hersens lag die hij moest afwentelen. Dan was-ie tot in alles in staat.

Waarom hem af-te-jakkeren, zooals ze dat een hond niet eens doen? Zoo'n gemeene kerel kon-ie worgen, zoo in éénen, met een greep van zijn pezige handen hem de strot toeknijpen tot-ie blauwde, en hem dan reutelend neerkwakken. Maar a bah! zoo'n vent was 't niet waard om er twintig jaar voor achter slot te gaan. Nee, dan liever een flinke slag slaan, ineens. Maar... maar, dat lap je hem ook zoo gemakkelijk niet. Wat zeg-je? 't Gaat heelemaal niet, ze hebben je in de spiezen, speuren je overal na. Als je eenmaal hebt gezeten, valt er niet veel meer uit te richten of 't is: pik, ik heb je... de ijzeren mansjetjes aan. Dat is ook niet veel gedaan!

En toch... een mensch kan nooit weten, hoe ie in z'n onbenul een touw vindt waaraan een paard vastzit; een koe vangt weleend hazen. Altijd dus uit je oogen zien, snap je. Je doppen niet in de zak steken. Als-ie... als-ie... nee, nou niet denken. Buitenkansjes moeten vanzelf komen... als 't ware in je handen vliegen...

De avond, nu geheel gevallen, kroop zwart en zwaar, beklemmend op hem aan.

Het kuivend groen der boomen overboog beschermend, gaf hem tegelijk een vaag-beangstigend gevoel in de stroeve verlatendheid van rondom.

Hij zou eens van vermoeienis kunnen inslapen en niet dadelijk wakker worden morgenochtend of policie kon hem komen opschudden. Ja, hij moest nu toch maar opstappen!

Een vaal vocht waarde alom in de rosse, avondklamme, naar-regen-hangende sfeer, die alles vertroebelde en zwaar omgaf. Van verre glinsterde een lichtpitje, onverwachts opgespikkeld dit ééne, het lichtje van een lantaarn, dan ineens zag hij er velen, met de vage sterrenspitjes plotseling twinkellichtend aan de flauwe avondhemel.

Hij hief zich moeizaam, stond krukkend op in gevoel van lamheid, alsof zijn leden waren gekraakt; hij bibberbeefde in zijn scheurige gummijas, die mee ritselbeefde. Kom vooruit! En nu opsloffend in zware passen van 't lang en loomig zitten, zei hij zich nogeens dat hij op die bank niet kon blijven, dat die buitenkansjes daar niet vanzelf gebracht werden. Misschien ergens anders ook wel niet, schamperde hij weer erdoorheen, maar toch... allà, een snuffelende hond loopt allicht wat op!

En nu, langs de boomen voortschuivend, zijn blik gericht op de grond, omdat de weg daar zich 't scherpst nog afteekende, ook rondom glurend,

bettend de oogen die zoo moeilijk konden inkijken tegen het licht en het straatgewemel, dat hij van verre al aan voelde komen, dat al naderkwam, en waarvoor zijn rood-doorloopen oogen terugschrikten, voortgaande voet voor voet, ontzonk hem de bedriegelijke bespiegelings-stemming, verloren zich al die overwegingen van vóór en tegen, verdween ook dat zich laten gaan in het verleden, nu scherper merkbaar de straatkeien, het pijnlijk-stramme van zijn stukgeloopen voeten, van zijn moeë beenen, het weeë van zijn holle maag. De veege herinneringen die ondank alles nog òpwoelden werden nu heftig, venijnig, met fel het grievende erin over zijn ellende-toestand, dat aldoor zakkend leven, waaruit hij zichzelf niet kon opwerken, zelfs niet met een gelukkige slag.

Gedrukt liep hij dof en zwaar van hoofd in zijn stemming van neergetraptheid, gelijk vroeger als de menschen niet wilden koopen en hij een heele dag moest ronddarren met zijn laatste stelletje belletjes of een paar brosjes, waar niemand aan wilde. Maar hij zag, voelde weer scherp zijn ellendetoestand van tegenwoordig, vergeleek die met vroeger, - en vond beide beroerd. Met lucifers of met bellen en brosjes, het maakte geen groot onderscheid. Nu teminste had-ie geen zorgen voor materialen... heb je niet genoeg te bikken, dan trek je de riem maar wat toe, spotte hij, - en dit monterde hem weer op.

Hij trok nu de stad in, die door 't vele licht wittend

blankte, op sommige punten zelfs wit-vlamde, een straalgeschitter uit winkel-kasten, dat samenglansde en fel naar buiten kaatste. In zijn gummijas sjokte hij armoediglijk voort, onverschillig voor lawaai, aldoor peinzend over het toch wel goede van vroeger, over het slechte van thans, de eene gevolgtrekking door de andere halend, ze verwarrend, soms dezelfde zinnen vele malen herhalend, zonder eenig klaar besef of duidelijk begrip van wat hij dacht. Hij sjokte maar door, geraakte op donkere pleinen met leekende lichten als druilende oogen; op kaden waar groote gebouwen zwartend blokten en het vage licht uit de enkele lantaarns neerdroop, dát schijnsel krinkelend in het donkere water, dat onder die eenzame lichtplek vreemdig òpglansde.

Hij sukkelde voort, kwam in de winkelstraten terug, waar meiden stoeiden en relden, mijnheertjes stijflijk slenterden, waar deinde een zware golving van hoofden, die zich koesterden in 't witte licht der winkels. Wat hij schrijnend voelde waren zijn moeë voeten, zijn zwaar geworden hoofd, zijn stramme leden. O kon hij maar ergens in een kroeg gaan zitten om te rusten. Och ja een borrel... hij snakte d'er naar. Sterker, feller steeg in hem op de begeerte naar die borrel. Dat zou hem opknappen, heelemaal!

Opeens stond hij stil.

In een onverwachte schok, die zijn lang lijf doorsidderde en opritselde tot in zijn scheurige jas, greep

hij zich vast, de handen achterwaarts tegen een muur, zijn oogen verduisterd.

Hij was weer aangeland in de Wagenstraat, geen twee pas van 't huis waar ze hem eenige uren geleden hadden uitgejaagd. En nu vlamde in felle vlagen op al de bitterheid en woede die in zijn vele overwegingen zich hadden vervaagd, in die veelheid zelf verdronken.

O, als-ie die vent hier had, wat zou-ie hem graag mollen, in ééns en dan voor goed, zoo als hij het zijn baas had gedaan, met één por, nee, beter dan toen, want diè was er te goed afgekomen. 't Flikkerde bloedig voor zijn rood-doorloopen oogen en het duizelde opnieuw in zijn van drift verhit hoofd.

Maar ach, die duizeling, het voelen van zijn zwakte en zijn onmacht, sloeg dadelijk die felheid in hem neer, en het jachten der straat neep hem nog kleiner. De eigen onmacht trof hem zelf, zooals de bliksem een zware boom. 't Was of hij gekliefd werd, zijn lichaam in vele stukken brak en de jas dat enkel nog bij elkaar hield; hij moest zich vasthouden om niet neer te slaan.

Met zijn klamme hand veegde hij 't angstzweet van 't hoofd. Och-wat, och-wat, waarvoor wond hij zich op? Wat kon hem ook die kerel schelen! Wist hij het nou dan nog niet? Voor hij zijn hand ophief hadden ze hem al te pakken.

Ze zoûen hem nog meer geven dan eerst. Twintig jaar of levenslang kreeg-ie, natuurlijk levenslang, dan waren ze meteen van hem af.

Maar dat plezier zou hij ze niet gunnen. Om de dood niet, hij moest zich koest houden.

Nog altijd leunend, hijgend tegen de muur, het hoofd warrelig van wegtrekkende duizeling, de pijnlijke, bloed-doorloopen oogen schuchter gericht naar de grond wist hij niet wat te doen.

Suf en dof voelde hij zich in het drukke gewoel van de straat, bij het geloop van de stugge menigte die hem omgaf; ze mochten die zwakte niet aan hem merken, dan rekende de policie hem zeker in. Zich inspannend liep hij zachtjes-aan op als een invaliede, met de menschen mee, zwaar de voeten van gezwollenheid in de krom-gewrongen schoenen, zoo scheef gesleten. Maar, een paar pas verder, bleef hij weer staan, nu in het stralend licht van een winkel, dat hel in zijn pijnlijke oogen drong. - En vreemd, even zóó rustend, klaarde er wat in hem op, kwam de kalmte terug.

Vlak naast hem zag hij een kroeg.

De deur vlaagde er open, zoog weer toe. Menschen kwamen er uit, anderen trokken erin. Velen luidruchtig en breed, enkelen schuw en benepen, hoog in de schouders, en dadelijk weg.

Het licht scheen-uit naar buiten vagelijk-getemperd, en het geluid binnen rumoerde niet te ruchtig. 't Was er gedempt, van een huiselijke vertrouwelijkheid. Die huiselijkheid gaf hem 'n kalmeerende aanvoeling zooals ook de kramende boomen boven de bank, een

gevoel van stille streeling. Strijkelings langs de zwarte flesschen zag hij het licht zacht-weemoediglijk weenen, een beschuttend wit schijnsel, voor zijn oogen als warme wasem, maar juist daarom zoo heerlijk; van lawaaierige, helle kroegen hield hij heelemaal niet.

Hij wendde zijn oogen af, keek naar de grond, omdat het verleidelijk gezicht hem te machtig werd, toch weer vele malen glurend naar dat zacht, aanlokkend lichtgeschemer.

Hij telde.

Och waarom? hij wist het wel.

Hij had er vier, moest er vijf hebben... Hoe kwam hij aan die ééne cent?

Nog meer gedoken werd nu zijn gestalte. O, wat deden die oogen een pijn! Dan maar weer voort, zien die cent erbij te krijgen.

Als hij eerst die borrel had, dan kon-ie in de kroeg fijn rusten, wel 'n half uur, en 't zou veel beter gaan.

Aêmechtig richtte hij zich op, 't vernietigend besef van zijn onmacht; hij voelde dat het bedelen hem slecht af ging. Maar toch, het moest!...

Hij schreed op een winkel toe.

Behoedzaam opende hij de deur, wat beverig, week even terug voor 't blanke licht, dat op hem toeschaterde, schuchterde dan binnen, wankelde naar de menschen die hij er vaag zag.

Het doosje lucifers bangig in de gedweeë hand, de ruige kin en knevel scherp naar voren om zich het militaire te geven, prevelde hij zijn smeek-relaas dat hij van buiten kende:

- Van morge al van Rotterdam komme loope... een doosje maar!

Hij kreeg geen antwoord; de onwilligheid merkte hij al, maar daar liet hij zich niet door ontmoedigen. Meer met smeekende blikken dan met woorden zocht hij te vermurwen. 't Beklag roerde hem zelf; 't gaf niet.

Hij hoorde al de altijd eendere botte afwijzing:

- Ja man, daar doen me niet an!

- Een enkel doosje maar...? stamelde hij voort, ik heb zoo'n gebrek.

Hij hield aan; het hielp niet. Onbeholpen in zijn kromme, scheef-geloopen schoenen ruwig rood, de broek gerafeld erop, 't lange slappe lijf beknepen in de ritseling van zijn scheurige gummi-jas, bettend de rood-doorvloeide, pijnlijke oogen, de tanige peeshand gedwee-gestrekt, vroeg hij zonder ophouden, hield aldoor aan:

- Een cent maar, voor een doosje!

Ze gaven niet, hij werd afgesnauwd, kreeg niets, moest weer verder, om toch die ééne cent zien machtig te worden.

't Ging zóó huis na huis.

Geen liet zich door zijn smeeken bewegen. Dan werd hij brutaal, opdringend en dat baatte nog minder;

hij moest zich wat gauw uit de voeten maken, anders werd-ie opgepakt voor bedelen.

En nu, in de onmacht van zijn ontreddering, begreep hij dat het vandaag niet meer lukken zou. De geheele dag niet gegeten, en moe, moe, dood-op! En toch die eene cent die hem ontbrak voor de borrel die hem opmonteren moest.

Als-ie die had zou 't wel gaan.

Nou niet...

Slappelijk sukkelde hij maar weer door, trok zich voeteschuivend voort, zwaar kwakkelend door de logheid van zijn lamme ledematen. Ban bedacht hij, dat het maar 't beste zou zijn naar de policie te gaan, om daar onderdak te vragen en in 't hok zijn ellende te verslapen.

Er zat niet anders voor hem op.

De zwakste in de ploeg.

I.

De hamers nijdig den, heftigden, en de felle driften dreven de nagels in de hoeven, klonken die nagels om, nijdigden weer voort.

Vonkjes sparkelden weg onder de grifaankomende slagen, spatterden flusjes uitéén als de hamers even ketsten, knisterden òp tegen de handen der werkers, jonge kerels en mannen op volle kracht, die kromgebogen over de paardehoeven in werk-haast doorploeterden, maar even tijd eraf nemend om het brakke zweet in een rappe handbeweging weg te vegen.

Vijlen raspten ruw de doorgeslagen en al omgeklonken nagels bij. Een branderige lucht van gloeiende ijzers die met bouten tegen de hoef werden gedrukt, wolkte wit op, scherpe, sissende damp, - en nog feller begon het hameren aldoor van nieuw.

Onafgebroken werkten ze voort, de eene hoef na

de andere koortsig-vlug behandelend, alsof die paarden maar doode dingen waren. Eerst het oude ijzer afgetrokken, het eelt gelijk geschaafd, gebrand, het nieuwe ijzer ertegen gepast en vastgehamerd en dan begon weer de bijraspeling, - en in de lange werkdag volgde het eene paard na het andere, om te worden beslagen, de geheele smidse één furie van branderige dampen en fel hamergeweld in dompe ruimte, nauwelijks daarin te zien de zwoegende mannenlijven.

Ze werkten met hun zessen, de voorman en de anderen, hier in de hoefsmidstal van de tram om het hardst, de eene dag na de andere, de nieuwe week latend volgen op de vorige, zonder een enkele verpoozing dan de Zondag. Ze werkten zoo hard, zoo hardnekkig, het hemd gedurig nat van zweet, het hoofd rood van 't bukken en van de warmte der ijzers, omdat wie het meest afleverde ook 't meeste geld verdiende. 't Ging op het stuk, volgens vast tarief.

Maar, dat was 't niet alleen, wat hen zoo aandreef en opzwiepte. Het zat ook hierin, dat geen voor 'n maat wilde onderdoen, bevreesd dat wie achterbleef, allicht gedaan kon krijgen. Een paar hoeven mochten ze elkaar eens ontloopen, doch niet veel meer, want op het kantoor, dit voelde ieder wel, zag men niet graag werkers, die ten achterbleven en niet mee konden. Daarom zwoegden ze voort, joegen zichzelf op, ploeterden tegen elkaar in, de hamers met aldoor fellere rappe slagen neerketsend, de doorgekomen

nagels alweer nijdig bijraspelend, met de gloeiende ijzers het eelt schroeiend. Om hun hoofden hing de rauwe brandlucht, die de borst droogmaakte en de keel toeneep, en waarvoor ze dan de wateremmer tegen de gulzige mond gingen zetten om de rauwe brandende strot wat te laven.

Soms zei er wel één, dat het eigenlijk stom was om zich zoo uit de naad te werken - en ieder voor zich gaf hem dan vast gelijk, maar veel verandering bracht dit niet. Wel vertraagden even de hamers, werd er wat heen en weer gemompeld, geleuterd, tot vanzelf de spieren zich weer strakten, de armen sneller voortgingen, ook zonder het werkelijk te willen; de een joeg de ander op. Als de veertien dagen om waren, en er kwam tusschen de vijfentwintig en dertig gulden in de hand, nou dat moest je niet uitpoetsen, 't leek lang zoo slecht nog niet!

Met de nieuwe maandag hamerden ze van nieuws er op los, want wel beschouwd, vonden ze het toch terug in hun eigen zak. De vonken sparkelden dan weer tegen hun handen op, ketsten weg in 't licht, vonkten roodop in 't donker en hamerslag en brandlucht joegen het bloed op in hun bukkende hoofden, dreven hen opnieuw voort!

Ieder stond wel zijn mannetje, en dat moest ook zoo.

Roelf, de jongste van de ploeg, had de geheele dag nog feller en nog vinniger aangepakt dan gewoonlijk. De vorige dagen raakte-ie wat ten achter, alwist-ie

zelf niet waardoor, en dat wilde hij nu inhalen. Een paar koppels mocht hij desnoods wel inschieten, omdat hij in de stal als jongen erbij gekomen nog niet voor vol werd geteld, maar nu liep het toch te erg.

Over zijn gezicht, blos van zomersproeten, gutste al het zweet en uit de rosse haren droop het hem vettig langs 't voorhoofd, ruide hem nijdig in de nek. Zijn magere armen joegen òp de hamerslagen als razende driften en nog wilder raspelde hij. Hij voelde geen moeheid, stug werkte hij voort, maar toch schoot hij niet erg op. Geen tijd gunde hij zich haast het ijzer behoorlijk heet te gloeien om het gemakkelijk naar de vorm van de hoef te kunnen hameren. Dan moest hij er opnieuw mee naar 't vuur, of zich inspannen om het met geweld wat in te slaan of uit te beuken. Zoo werkte hij zich overkracht. Het zweet tapte hem aldoor van zijn beenig hoofd. Oei, 't was in lange tijd niet zoo warm geweest! Hemd en 't boezeroen voelde hij doorweekt, aan zijn lijf geplakt, en 't zweet drong op verschillende plekken door zijn kleeren heen. Zijn keel verschrompelde van de hitte en van onmatig zweetverlies.

- Drink ook 'es effe, riep er één, die gulzig aan de emmer slokte.

- Ja, daar zeg-je wat maat!

Roelf zette ook de groote zinkemmer met een enkele rappe heffing aan zijn dorstige mond, liet het verkoelende water met volle straal naar beneden

klokken, alsof hij geheel moest volloopen. Nu ging hij weer voort.

De mannen tegen elkaar opwerkend, met hun gebukte houdingen inelkaargekrompen, leken eer de onderhelften van dieren als werkende menschen; zwarte knokelrompen langs de gave, gladde buiken der geduldigstaande, zware paarden; mismaakte duivelen, wroetend op bokspooten met lange klauwarmen, helsch uitslaande in het vale licht, dat door de groen-verweerde kleine ruitjes moeilijk drong.

Onder de sissende damp van de ijzers en de vuurflakker der smidse, die onafgebroken een roode gloed opspuwde, aldoor vuurspookte, de eene man eraf, de ander eraan, ging het door, - en al dat slaan, kloppen, raspen, vijlen, eelt-branden, het kortschonkig zwaaien der armen erdoor, klauwde al feller en feller samen, een woest en ruig brok hel van werkelijkheid.

Roelf zette weer de emmer aan zijn lippen, liet het water naar binnen gulpen.

- Die rooie zuipt de heele gracht leeg, riep smalend een maat die nevens hem werkte en 'n poot van zijn paard omhoog heesch.

- Ja jonge, het mot wel... morgen geldjesdag!

- Werk je anders maar niet kapot, schreeuwde Jaap, die nu aan 't vuur stond... Je kunt er nog lang genog wil van hebbe!

Roelf brabbelde nog eens: het mot! Dan veegde

hij met een enkele handsliert het blanke zweet van 't rooie hoofd - en even uitgerust door het trekken aan de blaasbalg, drukte hij het heete ijzer met zijn bout tegen de hoef, dreef nu met spierig-vaste slag de eerste nagel er weer in. Opnieuw joeg hij zich voort. Het mot, het mot, herhaalde hij in zichzelf, en 't hameren sloeg die woorden kloppend in zijn hoofd rond, hem aldoor venijnig aandrijvend tot nog grootere inspanning, tegelijk hem ook diep-in, wreed vermoeiend. Hij kon niet achterbleven... morgen werd het boekje opgemaakt; hij moest dus zien in te halen wat hij achter raakte.

De oude, de ploegbaas, keek eens naar hem op, zei niets.

De anderen, die nu merkten waar het om ging, verslapten even hun ijver, werkten langzamer; ze mochten Roelf graag lijden, wilden hem niet over de kop jakkeren. Hij was er toch als jongen bijgekomen - en hij sloofde voor zijn moeder.

Om de ander liet er één zijn hamer even rusten of traagde wat bij het aanvatten en vervangen, - en groflachend vuurden ze hem aan:

- Hou je taai, rooie, zorgt dat je de spannen vol krijgt!

En nu leek het hem of de maats die zoo op hun gemak werkten nog meer opschoten dan hij, of hij niet vooruitkwam bij al dat jachten en haasten. Doch, dat was toch maar alleen verbeelding, hij schoot werkelijk op, raakte een heel eind bij. Hij haalde

nu al een koppel in en zag wel kans meer in te winnen. Kort voor tijd van uitscheien begon hij nog aan een nieuwe bonk, een stevige bles. Als ie hem dat klaar speelde, dan was ie zoowat uit de rats.

Hij repte, repte zich, werkte alsof de geheele smederij achter hem aanjoeg. Zijn hamer nijdigde, de rasp kraste, de vonken spatten om zijn handen, en wreed knauwde hij, klonk met een enkele slag de doorgekomen nagels om, zich bijna geen tijd gunnend om verder af te vijlen. Het was alles wel niet in de puntjes, doch dat moest maar zoo!

De anderen waren al gereed, riepen:

- Allo Roelf, maak vort.... 't is tijd!

- Gaan jullie vooruit. Ik kom wel na! schreeuwde hij luid.

Hij had nog één poot te beslaan, en schaafde, raspte het hoefvlak àl af. Het ijzer paste bijna, daar had hij dus niet veel aan te doen. Dat trof wel!

Het zeen brandde onder het al te vluchtig afgekoelde ijzer, stonk tegen hem op, zoodat de schroeilucht hem de keel vastkneep en hij zijn hoofd moest afwenden, om niet te hoesten.

De maats hadden hun werk gestaakt en in de halfdonkere hoefstal, waar hij nu alléén nog ploeterde, sprankelden, spetterden de kleine vonkjes rondom zijn handen, als gruis van goud. Vreemd en enkel knetterde het geluid in de holle werkruimte.

Hij hamerde, hamerde, kneep af en klonk de nagels

om, raspte bij, en ploeterde voort, nu bijna klaar.

De maats, hun jassen al aan, treuzelden nog; ze lieten het troebel koffiedik uit hun blikjes loopen, gingen dan schonkerig heen, hem toeschreeuwend:

- Roelf, kom gauw hoor! We wachten je daar ginds... op de hoek.

Ze werkten van zeven uur 's morgens tot zeven uur 's avonds, het klokje rond, anderhalf uur schafttijd ertusschen, als ze hun brood aten of een kliekje dat ze hadden meegebracht, opgewarmd naar binnen speelden. 's Avonds moesten ze nog naar Den Haag terug, wat van Scheveningen alwaar de stal was, een goeie driekwartier beliep.

Voor die tijd namen ze meestal een taaie bij de dikke, op de hoek van de Badhuisweg.

Daar zouden ze dan ook Boelf wachten.

Hij, nu met zijn bles klaar, liet de poot met een duw neerkwakken, zoodat het paard er van opschrikte, zei dan tegen de jongen:

- Vooruit met de knol... wegbrengen!

Z'n jas schoot hij maar half aan, riep nog tegen de ander: maak voort. Zelf stond hij al buiten de stal even uit te blazen; de jongen huppelde al aan. En nu liepen ze getweeën met onregelmatige groote passen, bijna sprongen, op de kroeg toe, waar de anderen nog druk aan het kletsten waren.

- Nou, dàt heb je 'm gauw gelapt! riepen ze al van verre. Hé, dikke, geef 's 'n borrel voor de rooie!

Het zweet brak Roelf nu eerst goed uit, tapte en straalde hem van zijn hoofd, dat hoogopgeblazen vlamde; vuurrood hijgde hij ervan. Hy veegde dat pekelende zweet af met zijn armsmouw, veegde nog met de roode zakdoek na; doch het hielp hem weinig, 't borrelde aldoor op. Gulzig sloeg hij naar binnen het glas jenever, dat al voor hem stond ingeschonken, zei met hijgende adem:

- Nog eentje, dat hè 'k wel verdiend!

De maats werkten zich met hun groote voeten al naar buiten, - en hij betaalde haastig, ook het glas bier voor de jongen, en voort gingen ze in groote passen en met lange slierten, de armen schurend langs het moeë lijf.

Het was bijna in het volle seizoen, half Juni, - de boomen droegen al 't zware groen, overkruinend de Scheveningsche weg, die zonlichtdempend koel en schuttend zich voor hen opende, vaag en verweg uitlijnend met zijn rijen aan-donkerende stammen. De trams reden op kleine afstand achter elkaar, wel viermaal zoo veel op de baan als gewoonlijk - alle wagens overvol! Daarom waren er ook zooveel paarden te beslaan, naar evenredigheid nog meer door 't straffe aanzetten, 't jachten en de zware vrachten, die ze te trekken kregen. De dieren versleten dubbel zooveel als anders, en dat klikklakken der hoeven klonk hun als muziek in de ooren; 't zei dat er veel te doen kwam.

In het volle seizoen moesten ze de weg nemen

langs het kanaal, en Duinoord over. Er waren eens klachten ingekomen, dat de werklui in hun ongesjeneerd-gaan wandelende badgasten van de been hadden geloopen, - en al kwam er geen formeel bevel, de meesterknecht gaf te verstaan, en ze begrepen 't ook best hoe ze op 't kantoor daarover dachten, een goed verstaander heeft maar een half woord noodig. Zoo namen ze in de drukke maanden, gewillig en ongevraagd de langere weg.

Maar nu, door het wachten op Roelf, zou het wat laat worden, en de oude laan met haar dekkende, donkere kruinen, leek hun niet alleen korter, doch ook koeler na de woest warme dag, geschikt om de schade in te halen.

- Niet te dicht op elkaar, en behoorlik toezien, zeien ze. En meteen in gezwinde pas schoven ze de oude weg op.

Onder de boomen in volle bladerdracht, dompte nog de nabroeiing van de warme dag, de warmte, die in luwe stooving overal hing, verzuurd en vermuft door de vele adems en 't voetenstof der menschen. Was 't hier onder de boomen wel minder verstikkendzwoel dan langs 't kanaal...? Onder hun ingespannen loopen voelden ze geniepig het moemakende, het loome van de puffe hitte.

Drie aan drie liepen ze nu, elke groep een eind van elkaar af, om het aantal niet te laten opvallen, in gestadige, niet al te forsche pas. Zoo deden ze

niemand overlast en namen zelf hun gemak ervan. Maar toch, zonder het te willen, stapten ze vanzelf vlugger aan, joegen de slenterende wandelaars terzijde.

Het zand stoof in stof voor hun voeten op, wolkte terug, vloog langs hen heen, krieuwelde in keel, in neus en oogen. Doch daar keken ze niet naar, stevigden door, teveel gewoon aan het haastend loopen, ook wel wetend, dat hoe langer ze in de laan talmden, te kwader kans ze liepen.

Groot gevaar bestond er wel niet, want de sjiek en de badgasten, die zaten natuurlijk aan tafel; wat langs de weg terde waren gewone Hagenaars en dagjes-menschen - en voor die maakten ze zich niet druk, al konden die even goed by de direktie gaan klagen. Intusschen, het besef te handelen tegen wat wel niet verboden was, toch ook niet rechtstreeks mocht en waarvoor ze allicht konden oploopen een norsch gezicht en onnoodige standjes, zette hun pas wel aan.

De slenterende wandelaars, met hun loome wakkelpassen zwaarvoetig voorttobbend, weken uit voor de drom werklui, verrast door de zuigwind, die 't gezwinde gaan als frischheid meebracht, dan weer te vinniger voelend de brakke warmte van hun eigen lichamen, de nijdigheid van 't stof, dat door de werklieden opgejaagd, tegen hen inwolkte.

De hoefsmeden schonkten voort, spraken weinig, al hun aandacht samentrekkend op het geforceerde

loopen, met alleen vage voel-oogen voor wat hen zelf aanging: de trams. Ze keken maar doezelighalf, als die wagens voorbij snorden, in kleine bangheid, dat er een inspekteur op zou staan, beseffend dat het beter is niet op te zien, tòch weer aangetrokken door dat bekende rol-geluid der wielen over de reels, het snelle klikklakken der hoeven op de steenen. Zonder bepaald te kijken zagen ze toch die zwaartrekkende vrachten, en de paarden, die morgen weer veel ijzers stuk zouden hebben, Oei! wat waren ze vol de bakken, en die terugkwamen net zoo vol als die heengingen, mannen ineengedoken op de banken, tusschen wit en tulle en groote hoeden, pipsche vrouwe-gezichten, een opeengepak als naar een kermis.

Al die heen-gaande, terugkeerende volle tramwagens elkaar voorbijsnorrend, deden hun werkoogen aan als een vage vreugde, tevens als een beklemming en neerdrukking door het te veel.

Jaap zei: - Wat een menschen, wat een menschen!

Hein riep: - Ze lijken wel gek!

Een derde schalde: - Nou goed, laat ze maar rijje, 't geeft drukte aan de winkel!

Al meer dan halverwege en voorbij het hek van Zorgvliet, bleven ze toch gehaast doorloopen, de armen slingerend langs het schonkig, schokkend lijf, de beenen voortschuivend in groote, lange passen, heel het lichaam de zuig-bewegingen van moeielijkgaande lokomotieven, - en onder dit voortschokken

zagen hun oogen niets anders als die heen- en terugrijdende trams, vol, zóó vól, dat opnieuw in hen opklonk het werkbesef: veel hoeven beslaan, morgen flink aanpakken. Bovenuit dreef het verlangen van die groote laan spoedig uit te komen, onbestemde angst van gezien te worden, al behoefden ze daarvoor niet zoo benauwd te zijn, nu er zooveel werk aan de lucht zat. Toch, de klemangst was er, dreef ze fel voort.

Roelf sjokte moeizaam met de jongen achter de anderen aan.

Terwijl zijn maats al uit het kroegje gingen, stond hij nog aan de toonbank het restje uit zijn glas te tippen. Hij treuzelde nog wat, om het zweetend hoofd eerst af te koelen, moest juist hoesten, daarop zich weer inspannen, om door harder aanloopen de anderen in te halen. Dat verhitte hem bovenmate.

Al overmoe van het koppig doorploeteren en het voortjachten heel de lange dag, 't hoofd gloeiend van de borrels, die hem het bloed naar de slapen dreven, raakte hij buiten adem, hijgde bar nu hij ze zoowat opzij kwam, en zich aansloot in de gezwinde, stevige gang. Heel sterk voelde hij zijn moeheid. Al zijn ledematen deden hem pijn, loodzwaar hingen zijn armen als lamme vlerken - en met zijn beenen loom, zijn voeten pof, zijn knieën stroef en pijnlijk, kon hij haast niet mee.

- Verdikke, mompelde hij, verdikke, ik heb het

erg te pakke! Doch hij wilde nu eenmaal niet voor de anderen onderdoen, ze hadden wel op hem gewacht, hij moest dus mee, daarom dwong hij ook zijn moeë voeten tot dezelfde stevige stap.

De jongen leniger, liep naast hem in kleine opstrubbelende pasjes; zijn beenen, niet lang genoeg voor de groote schreden, hadden moeite hem bij te blijven.

Soms werd het hun toch te benauwd, voelden ze last van het achteruit gejaagd, wolkend stof der anderen, die in hun zucht om gauw de Scheveningschen weg af te komen, hun passen nog meer gingen aanzetten. Even glipten Roelf en de jongen als die stuiving te erg werd, naar de breede middenlaan, doch ook daar bleek het niet beter!

De duffe lucht van de benauwde dag, de warme adems der menschen, de zure zweetafdamping dompte hier onder de boomen nog erger tegen hen in. Het walgde weeïg tegen hen op, krieuwelde in de keel - en zelfs de jongen met zijn nog frissche longen moest ervan kuchen. Doch die spoog met een rauwe schraping der keel de krieuweling maar weg en hoefde er niet van te hoesten, 't ging gewoon onder het loopen door, hem benauwde het aldoor. Gelukkig, hij bleef toch zoowat gelijk-op met de anderen. Maar o, hij voelde zich hoe langer hoe moeër worden. Daar straks al, toen hij van de stal naar de kroeg liep, werd zijn rug kil bij het oversteken van 't plein, waar de zeewind door zijn kleeren klauwend heensloeg. Ook verderop, tusschen de half afgebouwde

huizen, bleef hem die rilling bij, nèt of een kille doek er op zijn rug vastplakte. Hij wist wel, dat zijn natte hemd 't 'em deed, dus niets bizonders; maar lam bleef het toch, en daarom nam hij ginds om het klamme gevoel te verdrijven, inplaats van eentje zooals gewoonlijk, twee borrels, wat hem erg weldadig aanwarmde. 't Is nèt of zoo'n borrel het zweet ineens opdroogt, of je lichaam erdoor droog vliegt.

Nu, bij de inspanning om z'n maats bij te houden, tempteerden hem opnieuw de koude aansluipingen, de geniepige rillingen in de rug, terwijl zijn al zoo warm hoofd gloeide; zijn doornat hemd kleefde nog natter en striemender op zijn nu weer zoo koudplakkende rug. Onder het loopen werd zijn hoofd steeds gloeiender. De armen lamden; ze slingerden hem langs het lichaam, al stroever gingen zijn beenen, die hij met groote inspanning vooruit moest duwen. De sukkelpasjes van de jongen, die in zijn ongedurig meeloopen geen gang en geen maat hield, vermoeide hem onbarmhartig. Dat ophorten verzwaarde danig zijn loopen, 't was of hij telkens tegen werd gehouden door dat voetgedribbel naast hem.

In deze moeheid verduisterden zijn oogen, die vaag'lijk vochtig, alleen maar zagen een vacht van stof, terwijl de zure adem en de warme duffe lucht hem de longen, de keel toestropten.

Even moest hij wel stilstaan om wat op adem te geraken. Dan ging het weer door, opgedreven in de onbestemde jaging van mee te moeten, gekweld

door de vrees van mogelijk gezien te worden door één van 't kantoor. Méér nog dan de anderen wilde hij voorwaarts, de laan ten einde, want, tegenover die maats zou hij de schuld ervan krijgen, en op 't kantoor het lootje moeten leggen. De zwakste gaat eruit! Natuurlijk! Zoo dadelijk zoûen ze het wel niet lappen, omdat ze in de drukke tijd moeten ontzien en dan geen mannetje te missen hebben, maar later krijg je toch zeker de duw. Er valt altijd wat te vinden of te vitten als ze dàt willen. Ze behoeven niet eens de ware reden te zeggen, gooien 't kalm op je werk als je een paar stel hoeven soms achterblijft. En klaar is kees, je staat op straat, vooral als je met de handen niet de sterkste bent. Zoo één eruittrappen beschouwen ze goed om bij de andere schrik erin te jagen, 't ontzag erin te houden.

Roelf, opgestuwd door deze zelfredeneeringen, kwellingen van vele lange werkweken, bezon even of hij niet verstandiger deed zich niet zoo af te jakkeren, en 't niet beter zou zijn kalm achter te blijven. Dan liep hij toch minder in de gaten! Maar hij durfde dit niet te best tegenover zijn maats, vooral niet tegenover de jongen, dus sloofde, strompelde, zwoegde hij voort, om niet al te groote afstand te laten komen tusschen de anderen en hem, de anderen die krachtiger dan hij, straf doorliepen als paarden naar de stal, zonder zich te vermoeien.

Het stof zat hem dik in de keel. Om wat lucht te krijgen, moest hij onder het loopen door telkens

schraap-spuwen, dat luchtte hem dan even op. En gelukkig, daar zag hij het eind, 't oude tolhek!

De voorsten: Janus, Jaap en Hein waren de groote weg al af, de anderen volgden. Nog een paar pas! hij porde zijn beenen aan, ritste zijn weggezakte krachten weer op èn flinker liep hij nu het hek uit langs de boschages, en buiten gevaar. Onder de lommer-zware kastanjes voelde hij al verademing, en opgewekter volgde hij het eindje tuinmuur, sloeg dan de hoek om naar de Anna-Paulownastraat, waar de anderen al in-zwenkten.

Hier op de straatsteenen, tusschen de huizen in, liepen nu de maats ook langzamer door het gedurig moeten uitwijken - en Roelf zou met een aanstrubbelende pas ze kunnen bijkomen. 't Was ook noodig, aan 't eind van de Hoogewal gingen ze uit elkaar, enkelen recht-uit, anderen terzijde af, ieder zijn eigen weg naar huis, hij moest daarvoor nog eens aanzetten, want Jaap die vooraan liep en hij, woonden in dezelfde buurt. Zijn hoofd en zijn rug zweette en zijn adem hikte in de keel. Verdorie, was dat loopen!

Nu hij ze had ingehaald aan 't eind van hun gezamenlijke weg, overweldigde hem de loomheid, de moeheid van zijn leden zwaar, als bijna niet te dragen, doch hij mocht dit niet laten blijken.

- Ajuus! tot morge! schreeuwden ze vroolijk tegen elkaar, en hij schreeuwde het ook uit alsof niets hem hinderde.

Voor een oogenblik weer schijnkrachtig, strompelde hij voort met Jaap die veel grootere stappen zette, al z'n best doende het niet te laten merken. In de nauwe straten die zij doormoesten om naar de Beestenmarkt te komen, verkloekte hij zich, leefde op, òok al omdat hij overal uitwijken, oppassen moest, dat hem vanzelf opscherpte, doch de moeheid werd er niet minder door, maakte zijn gang bijna kreupel.

- Ik gloof, dat jij er vandaag 'n aardig broekie langs hebt gekrege, grapte Jaap, die Roelf's moeheid en afgetobdheid best merkte.

- Dat geloof ik... heb motte anpietse... 'k was heel wat ten achter!

- Tja jongen, ze schenke het ons niet, maar weet je, toch een mooi loon bij andere vergeleke!

- Dat is 't'em!

- 't Allerbeste, dat we een borrel nemen, zei nu Jaap.

- Nee, ik heb er al twee gehad!

- Kom, wat zou dat? Twee is nog geen drie! Vooruit, ik geef er eentje weg!

Jaap schoot meteen het hun bekende kroegje al binnen, dadelijk door naar de toonbank, en Roelf volgde hem, al voelde-ie er eigenlijk niet veel lust in. Die borrels van daarstraks jaagden hem al't bloed naar 't hoofd, maar allo, nu hij er eenmaal stond kon er nog wel eentje bij. Zich verzetten leek zoo kinderachtig.

Jaap liet al inschenken.

- Je drinkt toch ook schoone jandoedel? schetterde hij.

Roelf knikte van ja, liet zich op 't bankje neervallen. Got-in-den-hemel wat was-ie moe! Dat merkte-ie nou eerst recht. Hè, z'n spaken waren heel-en-al stijf, en de armen deden helsche pijn tot in de gewrichten. Die schouderbladen en de rug, ze leken waarachtig wel gestriemd - en in de maag kwelde hem een wee gevoel van al 't waterdrinken.

- Santjes, riep Jaap, nu Roelf zich met wat kromme rug van de bank opwroetelde, om ook z'n glaasje aan te vatten.

Jaap slokte de jenever in een teug naar binnen. Roelf lipte het glas slechts half-leeg, zette de rest neer. De bank beviel hem te best om hier niet even wat uit te puffen.

- Dat smaakt, schalde Jaap nog na, de lippen klakkend. 't Is of'n engel op je tong.....je weet de rest.

- Zeg dat wel...

De jenever prikkelde Roelf eveneens, deed hem werkelijk goed. Zijn keel frischte op, zijn moeheid klamde en lamde minder, ook zijn rug deed minder pijn; alleen het hoofd klopte nog, nu feller en vinniger zelfs, door sterker aandrang van bloed. Maar toch in het zekere besef van welverdiende rust deed deze warmte hem lekkertjes aan, ook voelde zijn rug niet meer zoo killig, zoo onaangenaam, de jenever smaakte hem bizonder.

Zou hij d'er ook ééntje weggeven, hij liep niet

graag op andermans zak - en hij had toch zelf ook wel trek nog in een borrel... Hij wenkte Jaap d'er een te nemen, doch die schudde parmantig van nee, zei ruchtig:

- Morge komp' er nog een dag, geldjesdag!

Tegelijk maakte hij een beweging waarmee hij wilde zeggen: dan wordt er vanzelf gepimpeld!

- Je hebt gelijk, ik heb er ook al drie binne, en morge vroeg is het weer stompe van wat ben je me!

Ze schoven de deur uit, gaven elkaar vlug een stroeve hand, wenschten:

- Tot ziens!

Dan gingen ze beiden hun eigen weg, Jaap met groote stappen, Roelf kortergevoet en overhaast.

Hij had nog maar een paar korte straatjes te doorloopen tot zijn huis. De jenever weekte het speeksel bij hem los en telkens moest hij weer spugen, toch luchtte het hem op.

II.

Ziezoo, hij was er!

Zijn moeder wachtte hem, in kleine angst van oude vrouw voor wie haar jongen alles is.

Zorgelijk zei ze:

- Hoe kom je vanavond zoo laat Roelf?'t Is zonde van het beste eten!

Haar ouwelijk gezicht trok strak-ernstig.

Hij zei eerst niets terug, keek eens naar de klok, antwoordde dan stugjes:

- Ja! een kwartier later dan gewoonlik!

Z'n moeder zette de zorgvuldig toegedekte schalen op tafel, nam de deksels eraf - en terwijl hij op de al-klaargezette stoel zich liet neervallen, wrong hij nog gauw z'n schoenen uit, duwde z'n voeten in de pantoffels, schoof zich recht voor tafel, om eens danig flink te schransen.

De aardappelen en de spruitjes dampten - en de wasem blauwde week in 't vertrek. Het reepje mager spek lag rozig, hem lokkend; zoo malsch en sappig.

Maar nu hij de eerste aardappel in de mond stak, slonk z'n eetlust al. Toch duwde hij zoo goed en slecht als 't ging het eten erin, at tegen heug en meug, de aardappelen met moeite kauwend, de spruitjes heel ínslikkend. Zijn hoofd werd tegelijk zwaar en ijl en in zijn rug kwamen weer van die koude, gluiperige rillingen.

- Is er wat, m'n jongen, vroeg z'n moeder met haast onmerkbare trilling in haar stem.

- Welnee, alleen wat hard motte werreke, en 'k heb een borrel gepakt!

Zij bleef even staan, keek hem opnieuw bezorgd aan. Ze zag niets bizonders aan hem - en dat stelde haar weer gerust.

- Het is niet goed te drinken, waagde ze enkel schuchter te zeggen.

- Nee, maar ik was zoo moe, en Jaap trakteerde, morgen is de eerste!

- O, ja, betaaldag, antwoordde ze flauw.

Ze kende de zorgen van haar jongen, wist dat-ie niet sterk was en zich overwerkte om voor de anderen niet onder te doen. Zijn vader, die had zich ook vroeg geknauwd, aan een bloedspuwing gestorven... Een vaag schrikbeeld zweefde al voor haar: het bleeke vermoeden, dat ook haar jongen eens zoo iets zou overkomen. Daarom woelden angst en onrust in haar telkens als-ie een enkele keer 'n borrel nam. 't Gaf maar bloedaandrang naar het hoofd. Ze zou veel liever hebben, dat hij zich niet zoo over-de-kop

hoefde te ploeteren. Elke keer als-ie het vele geld thuis bracht, zag ze wel het voordeel en dat vervulde haar met blijdschap, doch de beklemming, omdat hij zich zoo inspannen moest, week daarmee niet. Zij met hun beiden, hadden niet zooveel noodig, als hij wat minder inbracht, konden ze het ook redden. Maar, ze wist nu al, dat dit niet ging, dat ze in de stal op stuk werkten, en hij wel mee moest of hij wilde of niet. In haar kerfde 'n spijt dat ze haar jongen hoefsmid had laten worden, zoo'n zwaar vak! 't Hielp nu niet meer er over te lammenteeren, - en dan, elk vak waarbij je vooruit moet, is eigenlijk zwaar. Zijn vader was steenhouwer geweest, ook niet beter met àl 't gruis, dat je binnenkrijgt! Jan, de jongste van haar zuster, werkte als letterzetter, klaagde eveneens. En dat zag er nog wel uit als zoo'n net vak: altijd behoorlijk gekleed, een wit boordje om, 'n hoed op. Jawel,.... zooveel lui op een zolder, altijd over die zwarte letters gebogen, 't bleek ook niet zoo gezond te wezen. Je werd vergiftigd, zeien ze, door de specie. In 't begin dacht ze nog wel over 't houtdraaien, toen ze informeerde, hoorde ze, dat het daarbij eerst met recht op de borst aankwam. Wat hij nu deed, was misschien nog erger, maar dat wist ze toch niet vooruit. Roelf kwam als jongen eerst in de stal, en dat leek zoo gezond, toen werd hij aan de hoefsmederij gezet, zulke dingen gaan vanzelf. 't Liefst had ze hem schoolmeester of zoo iets laten worden, maar hoe kon dit zonder mans

verdienste; als ze zelf uit werken ging, moest ze immers aannemen wat het eerste geld inbrengt en dan hebt je heel weinig te kiezen.

Ze begreep nu wel dat haar jongen vandaag te hard had aangepakt, om niet teveel achter te raken na de betaaldag, - en dit maakte haar nog zorgelijker. Haar oogen verduisterden en een duizeling overviel haar, zoodat ze erbij moest gaan zitten.

Roelf kieskauwde nog aldoor zijn eten, schoof gemelijk zijn bord weg, en zei:

- Ik ga ma'r dalik na bed, voel me niet te best in orde!

- Wat je gelijk hebt, jongen! Ik zal straks koffie zetten en je op bed een volle warme kom brengen, òf beter nog, ik ga melk voor je kooken met anijs.

Roelf zei niets terug, nikte als teeken van instemming, ontkleedde zich plomp-snel; na een minuut of wat lag-ie al vlot onder de dekens.

Hij strekte zich recht-uit. 't Deed hem goed met zijn lamgewerkte leden en zijn opgeblazen hoofd in 't mulle bed onder het frissche dek te liggen, lang-uit. Hij voelde nu niet zoozeer die rillingen in de rug, ook niet de zwaarte van zijn hoofd; 't was of hij langzaam al weer lekker werd, enkel van het liggen. Al gauw doezelde hij weg.

Een poos later toen zijn moeder met de warme melk kwam, lag hij al zachtjes te ronken.

- 't Is zonde hem te roepen, zei ze in haar zelf, maar het moet toch!

Ze maakte hem zoo zachtjes mogelijk wakker. Met vakige oogen, zonder eenig recht besef, dronk hij, dommelde gereedelijk weer in.

- Dat zal je goed doen, mijn jongen! zei ze, en ze overpeinsde weer, dat-ie met zijn zwak gestel niet voor dat zware smeden deugde. Natuurlijk, hij verdiende een mooi stuk geld, je kon er telkens van wegleggen voor een kwaje dag - en daar deê je wat voor, toch Roelf overwerkte zich. Met die zorg sliep ze in.

De volgende morgen kon ze hem niet uit het bed krijgen. Wel drie, vier maal moest ze hem roepen, de angst, dat hij telaat zou komen, liet haar snauwen en booze woorden zeggen, waarvan ze niets meende.

Maar nu was-ie er toch uit, - en stond hij flink te wasschen en te poetelen en meteen knapte hij ook al op, dat zag ze aan zijn kleur en zijn vlugge bewegingen. Och, als je jong bent doet een slaapje wonderen en kom je er wel weer boven, als het lichaam krachten heeft.

Wie weet, murmelde ze voor haar weg, heeft de jenever wel de moeheid eruit gejaagd en hem volstrekt geen nadeel gedaan.

Spierkrachtig ging Roelf in de jonge morgen naar zijn werk, weer flink en luchtig het schraal-pezig lichaam dat lenig zwiepte.

Ook zijn wat groot rosbleek, zomersproeterig hoofd was helder van gedachten.

Op de Scheveningsche weg, waar hij zoowat alleen liep, looverde het gebladerte koel-mooi. De boschjes terzijde, al in donkerder zomer-groen, wemelden met hun dunne takkendracht in de klare aanfrissching van de morgen.

De kruinen der boomen ruizelden lichtelijk heen en weer, onder de adem van de wind, die over de duinen heen zoelend aanstreek, als een zuiverend zachte zucht van dagverlangen.

De villa's stonden zoo proper, als gewasschen in het dunne licht, - en voor de ruiten der dakkamertjes zag Roelf hier en daar bungelen een dienstmeidenmutsje; een bewijs dat alles nog te slapen lag.

De weg, met zijn drie nevenlanen, lijnde breed-uit, haast onbetreden, nog wel stoffig en zandig van gisteren, doch niet zoo muf en duf, mooi-vlak en ruim onder de aldoor zacht aanstrijkende morgen-adem.

Er reden geen trams, geen rijtuigen - en in de leege zfl-allee glommen de stalen reels als eindelooze geleidingen, wit dat in 't blauw-wit der weg-horizon verliep.

Boven tjiepten, tjierpten dooreen de vogels, die sprongen en fladderden van tak tot tak, en opnieuw tjinkelden. Een enkele merel sloeg luid boven ze uit zijn guitige heldere zang, die vaak klonk als een kwajongensroep. De zon met haar nog jonge spichtige stralen joeg van terzijde een helderder licht onder de hooge boomen en in dat licht stonden de stammen zoo stemmig, zoo goedmoedig, alsof ze daar altijd,

door alle eeuwen heen, hadden gestaan en daar wel altijd zouden blijven. Het groen, de bladeren, ze konden wisselen, doch de stammen bleven; alleen de noordwester, als die in de winter sterk blies, ontwortelde ze wel. 't Was ze nu niet aan te zien, zoo stevig klauwden ze met hun wortels diep en wijd-uit in de grond, dragend met gemak de kruinen, het geheele dak, die allee van loover, een dikte van groen, waar zelfs de zon maar tragelijk doorheen dringen kon.

Hij liep straf, de borst verruimd, de leden weer gesterkt, en snoof op de weldadige ochtendkoelte die streelend op hem aanziltte, wel van plan straks flink aan te pakken. Maar o, wat was dat?... de gansche weg leeg, geen kip te zien! Wat hem eerst nauwlijks opviel, bemerkte hij nu fel, bevreemdde hem zeer. Zou het al zoo laat zijn, dat hij geen mensch van de stal zag? Hij keek op zijn horloge. Zeker, het liep over de tijd, wel een minuut of acht later dan gewoonlijk; hij repte zich om die in te halen.

Nu, dichter bij het dorp, ontstond er meer beweging. Karren ratelden al over de weg, vischvrouwen trokken uit naar stad met haar negocie, en bakkers, melkboeren, werklieden kruisten in de straat. Hij sloeg snel de Badhuisweg in, haastte zich, om aan de stal te komen.

De anderen waren al begonnen, rap smeet hij zijn jas, zijn vest uit, - en de jongen die al op hem wachtte, bracht dadelijk een stevige ‘bruine’ voor.

- Je bent laat vandaag, riep Hein, gistere aan de zwabber geweest?

- Welnee, maar bar gemaft!.... kon niet wakker worde, waar is de ouwe...?

Hij greep 'n paard bij de voorpoot; heesch het op in de travail en begon de oude hoef af te trekken. Het paard maakte krampachtige bewegingen, verrast door dat onverwachte rauw aanvatten.

De smidse gloeide. Een der maats ging al zijn ijzer hitten, en de vonken sparkelden al weer òp, flauw zichtbaar in 't volle licht, dat nog niet van branddamp verduisterd door de groenig-verweerde ruitjes binnen gloorde.

Roelf sneed en raspte het zeelt gelijk, begon ook het ijzer aan te leggen.

Rondom hamerden en nijdigden nu de korte slagen, dreven stugge spierarmen de nagels in de hoeven, werd weer omgeklonken en bijgeraspt, siste ook al de scherpe brandlucht witwolkend omhoog. Af en toe tusschen dat felle gezwoeg hinnìkte een paard op, blij en vreemd in dat vroeg begin.

De dag, het werk was weer begonnen, en Roelf ploeterde, hamerde even hard als gisteren, om nog wat in te halen als het kon.

De boekjes zoûen straks worden ingenomen, wat er dan nog bijkwam, werd overgeschreven naar de volgende veertien dagen, en ieder werkte dus flink door, Roelf wel niet 't minst, in 't zekere begrip dat de eerste winst de beste is.

Aan 't andere eind van de stal, uit de remize reden al de eerste tramwagens, de paarden frisch en krachtig ervoor, en dat beteekende het afsluitsein van de week. Ze werkten even flink door.

Kort voor de middagschaft kreeg ieder zijn geld, volgens het boekje precies afgepast in een wit papiertje, waarop de naam en ook het bedrag stond vermeld. Roelf sidderde toen hij het zijne aannam, onbestemd bang, al wist hij zelf niet waarvoor. Als er wat viel aan te merken, werd je op het kantoor geroepen, 't je daar ingepeperd, dus dat kon het niet zijn. Toch beangstte het hem even. Hij wist wel dat hij bij de anderen achter bleef, maar dat mocht immers! Wel gedacht kon er geen reden wezen waarvoor hij zich de sappel hoefde te maken.

Na schafttijd, 't dubbele weekgeld in hun zak, brak over de geheele stal in-eens het lanterfanten uit. Er werd opmerkelijk minder fel gewerkt dan gewoonlijk. De toezichtsbaas liep heen en weer, kwam drukker kijken, overal speurend, en de knechts liepen nog naarstiger naar hun wateremmer. Nu het geld van de geheele veertien dagen in hun zak stak, leek het wel of ook de werkmachien zich stop zette, of de drijfkracht slonk. Maandag begon eigenlijk weer de nieuwe week, dat voelden ze nu eenmaal zoo!

Roelf kende dit gevaar, want 's middags op de betaaldag, werden de meesten standjes uitgedeeld,

ontstond ook de grifste aanleiding tot gedaan krijgen. Vroeger, toen ze kun geld nog op ket kantoor beurden, kregen ze de rappelementen tegelijk met 't geld. Nu bestond die aanleiding er niet meer en't geld-ontvangen zelf veroorzaakte geen onbedachte angst meer, je ontving het zoo gemakkelijk en afgepast in je papiertje, - maar ze konden je even goed te pakken krijgen.

Hij hamerde en vijlde ook deze middag even stevig door, paste òp, dat ze hem niet te veel met leege handen zagen. En toch met al dat goede bedoelen ging het werk slecht van de hand. Bitter weinig schoot hij op. 't Was of de moeheid van gisteren ineens terugkwam en hem verlamde. De baas stond naar hem te gluren, en hij voelde dat-ie knoeide; 't zweet brak hem uit onder het heftig, onhandig hameren. Gelukkig, de baas zei niets!

Het was of een hemel, of een koele kamer, zich voor hem opende, nu deze zaterdagmiddag eindigde, een geheele dag van rust in 't zicht.

III.

Nu Zondag, moest hij uit vrijën.

Zijn meisje had om de veertien dagen na twee uur vrij. Hij bleef dan's morgens maar wat langer liggen, waschte zich daarna flink, verschoonde zich, en in zijn beste spullen, zijn zwart kamgaren pak, voelde hij zich opgemonterd, een heele kraan! Hij hoefde haar deze keer niet te gaan halen, want ze zou bij zijn moeder en bij hem komen eten; hij had dus de tijd. Z'n sigaar in 't hoofd zat hij recht vorstelijk in de stoel, aaide de poes, die op zijn knieën lag, oogde ook wel even in de krant. Maar het begon over tweeën te loopen en nu hij Trees nog niet zag, werd hij onrustig, keek telkens op, liep naar buiten. Zijn gezicht klaarde merkbaar op nu ze onverwachts binnenstapte.

- Dag Trees!
- Dag Roelf! Hoe gaat 'et jongen?
- Best hoor.

Ze gaven elkaar een hand en een zoen, een zoen,

die door het vertrek klapte. Hun luidruchtigheid sloeg op tegen het gladgewreven hout van de vierkante kast, tegen de propere stoelen, en de spiegel met vergulde lijst. De witte gordijntjes beefden in hunne ijle blankheid wel eventjes ervan.

Trees maakte zich dadelijk van Roelf los, vroeg hartelijk:

- En moe, hoe maak' u 'et?

- O, dank-je kind.

De oude vrouw, rimpelig-geel van vel en vol zorgtrekken, bleef even staan, keek het meisje in de oogen, zei dan verrast:

- Je ziet er goed uit, Trees!

- Ja, zoo gezond als een visch, lachte ze vrijmoedig terug.

Het bracht ineens frischheid en kleur in de kamer. 't Was of met de komst van Trees een heele blije wereld binnen schoof.

Roelf duwde met veel drukte een stoel bij tafel, hielp haar met de kleeren, - en moê nam de hoed, het manteltje aan, legde dat alles zorgvuldig op bed.

- Eene mooie hoed is dat Trees!

- Zoo?... vind-u dat?

- Ja, erg mooi!

- Een nieuwe hoed? tetterde nu Roelf, die heb ik nog niet-eens gezien.

- Jij, meesmuilde Trees, op jij drukkend, je ziet nooit niks, mannen letten nergens op.

- Wil je j'es stilhoûe, ondeugd!

Trees lachte weer lekker-behagelijk. Moeder schonk de koffie al in, haalde gemoedelijk-bedrijvig het gelakte trommeltje uit de kast en ging ermee rond. Nu zaten ze rustig bijeen.

- Toe Trees, neem er nog eentje, op één been kun je niet loope!

Maar Trees weerde af, zei:

- Nee, ik hou niet van die zoetigheid!

- Och kom, goelijkte moeder, en ze legde toch een tweede koekje op het schotelrandje.

Ze tipten, mond-vooruit, alle drie gelijktijdig de lippen aan de koffie, die heet was en geurig dampte. Trees zette haar kopje even neer, herhaalde de vraag van daarnet, als aanknooping van 't gesprek:

- Enne, hoe hè-je 'et de heele week gemaakt?

- Ik was toch Woensdag nog bij je?

- Nou ja, effe!

- Hoe zou ik 't gemaakt hebbe, druk hè, zei Roelf, die, tevreden gesteld, zijn meisje zelfbewust aankeek. Het is knapjes aanpakke. Ze schenken het je niet om niemendal. Maar je schrijft een goeie rekening en beurt wat!

- Ja, bevestigde de moeder zorgelijk-kalm, tegenover Trees tegelijk grootsch, dat haar jongen zooveel verdiende.

Trees nikte en de moeder ging voort:

- Ja, het is een knap stuk geld wat-ie binnenbrengt, elke veertien dagen zoo'n kleine dertig gulden; minder dan vijf-, zes-en-twintig is het nooit, daar

kè-je nog 'es wat van doen! Maar, maar... hij mot te hard werke. Ik zeg het elke dag, hij is te zwak, mot te errig voort. Het is aldoor: toe maar jongens, pakan.

- Wat geeft dat nou, om daar over te leutere, kregelde Roelf er tusschen. We motte allemaal vooruit.

- Jawel, maar er blijft onderscheid tusschen werke en werke, en je bent niet van de sterkste! hield de moeder vol.

Trees keek nu Roelf eens oplettend aan, merkte ook, dat hij er niet te best uitzag, maar ze zei niets, bracht het gesprek een andere kant uit door over't weer te praten. Ze wilde graag naar Scheveningen; 'tzou er nu zoo mooi zijn. Ze durfde er niet goed voor uitkomen, zei het toch.

- Scheveningen, kreet Roelf, daar zit ik elke dag.

- Nou ja, of jij er nou niet van houdt, daarom mag ik er toch wel naar toe. Ik ben er de geheele zomer pas twee keer geweest!

Moeder keek erg bezorgd, dacht: hoe breng ik Trees aan 't verstand, dat ze niet moet dwingen? Ze peinsde erover na, kreeg een gelukkige ingeving.

- Roelf, zei ze, zou je me een plezier willen doen, ik heb vergeten in huis te halen, toe neem jij 't fleschje en trakteer 'es. Een dubbel maatje, citroen, dat lust Trees ook wel.

Een onvriendelijk antwoord drong in Roelf op, niet aan zulke boodschappen gewoon. Maar hij durfde niet goed voor zijn meisje, en zijn moeder keek hem zoo

smeekend aan, dat hij schoorvoetend opstond, het karafje en 't geld aannam. Onder 't weggaan kuste hij tersluiks en overwachts Trees in de hals, die hiervan danig schrok, dadelijk toch haar handen naar achteren bracht, zijn hoofd beetpakte en dat een oogenblikje vasthield.

- Als kinderen spelen zijn ze zoet, klapte de moeder. Toe Roelf, ga nou gauw!

Trees liet zijn hoofd weer los, dat nu nog rosser was, en zijn zomersproetengezicht glom van genot. Hij streek zijn haar wat recht, dribbelde vlug de deur uit.

Moeder schikte zich naar Trees toe en zei geheimzinnig:

- Heb je wel opgelet, hoe slecht Roelf eruit ziet?

Trees keek even vreemd-op, dacht: welnee. Ze wrong de lippen, de oogen, alsof ze over het ernstige ervan napeinsde, zei dan:

- Ja, heel faverabel ziet-ie d'er niet uit... wat zou 't weze moeder?
- Och, niks kind, hij mot alleen wat hard voort!
- Zou 't anders heusch niks weze?
- Wel-nee...
- Hij klaagde verleje woensdag ook al zoo over die pijne in de rug, en dan weer over duizelinge.

Trees keek ontsteld.

- Als de slappe tijd komt, kan hij wat meer zijn gemak nemen, en dan gaat dat wel vanzelf over, zei ze bemoedigend al bang dat ze te ver ging.

En nu ineens behoedzaam-lief, vroeg ze:

- Zeg Trees, zou je mij een plezier wille doen? Trees begreep, voor-voelde al half waar het op uit draaien zou, teemde slapjes:

- Waarmee moeder?

- Kun je 't niet raje?

Trees keek vragerig naar haar op.

- Nou, blijf dan vanmiddag bij ons thuis. Hij is zoo moe.

Trees, een beetje onwillig, antwoordde niet dadelijk. Dan zei ze:

- Ik had het er nou nèt op gezet naar Scheveningen te gaan.

- Dat weet ik wel kind, maar laat dat pleziertje loopen om mijn.... Zie maar, zei ze slepend, en ze ging naar 't kastje, haalde om de hoek een fleschje naar haar toe... Zie maar, ik had wel in huis, maar ik stuurde hem weg om het je apart te vragen... doe je het Trees?

De oude vrouw keek haar zoo klagelijk aan, bevreesd en bang nee te hooren, dat het Trees naar om het hart werd. En toch, ze had er zoo heelemaal op gerekend naar het strand te gaan, in de duinen te loopen...

Ze hoorden nu Roelf aanstappen, die al bijna aan de deur kon zijn, en de moeder bedelde nog eens, gejaagd-angstig:

- Toe nou Trees, om mijnetwille?

Trees voelde zich beschaamd, ook verlegen. Zonder het zelf scherp te beseffen begreep ze vaag, dat

zij eigenlijk moest toegeven ter wille van Roelf, die haar man werd, en niet omdat moeder 't vroeg. De bezorgdheid van de oude vrouw trof haar, en zonder wat te zeggen nam ze het gerimpeld hoofd in haar vleezige, wel wat grove handen, drukte een kus op haar wangen, zei fluisterend:

- 't Is goed moe... hoor!

De oude vrouw voelde een traan langs haar doffe oogen branden, een enkele druppel maar, en ze veegde die vlug weg, nog voor Roelf binnenkwam. Ze hoefde zich nu niet ongerust te maken, Trees was wel een beetje licht van hart, een jong ding, maar dat hart klopte toch niet voor uitgaan alleen, klopte op de goede plaats, voor haar jongen - en als zij vrouwen het eens waren, behoefde ze niet bang te zijn. Ze zou, dit wist ze nu, met Trees wel opschieten!

- Zijn de vrouw-lui weer aan 't smoezen, dacht ik het niet! grapte Roelf, die achter de stoel om, het karafje sjiek op tafel plaatste. 't Is mal, jullie vrouwe hebbe altijd wat te konkele!

- Ja jongen, lachte de moeder, al bezig de glaasjes met de schoone boezel nog eens uit te vegen, dat zijn nou van die dinge waar de mannen niks van begrijpe. Dat wete wij alleen, wat zeg jij Trees?

- O, zoo! snaterde Trees, van wie het gezicht weer oplichtte, je wou wel zeker alles wete!

- Gust nee, je mag het best voor je houden. Ik ben er niks op gesteld wat jullie onder elkaar verknussen!

- Nou, dat is je maar gerajen ook!

Ze tipten aan de glaasjes, de glaasjes met citroen, - en Trees, eerst nog wat nuffig h'r gezicht trekkend, roerde nu parmantig de suiker er door heen, hapte en slokte flinker toe.

't Gaf een oogenblik tevreden stilte.

- Als je nou nog naar Scheveningen mòt', vroolijkte Roelf, dan magge we ons wel haaste met 't ete. Anders wordt het veel te laat!

- Zou je 't wel doen, jongen? sprak gehaast de moeder, die Trees meteen een oogje van verstandhouding gaf.

- Het hangt af van Trees, die wil ommers zoo graag!

Het opgeven van haar Zondagmiddag naar Scheveningen, ging haar nog niet van harte af. Zij stelde de vraag nog eens door pruilend te zeggen:

- Och, als jij liever niet wil!

- Liever, liever, dat is het woord niet, maar ik ben er de heele week - en dan wil je Zondags wel 'es wat anders zien. We kunnen toch naar 't Bosch gaan, daar is 't ook mooi!

Het lag Trees weer op de lippen, om te zeggen dat, al gaf hij niet om Scheveningen, zij er dolveel van hield, want naar 't Bosch kan je het heele jaar, naar Scheveningen alleen op een dag zoo mooi als vandaag. Maar de moeder keek Trees aan met haar smeekende oogen - en nu van toon veranderende zei ze gul:

- Nee Roelf, we gane maar naar 't Bosch. Mij goed hoor!

- Na d'n eten dan, vulde de moeder dadelijk aan.

- Zoowat tegen een uur of zeven is vroeg genoeg, meende nu Roelf.

- Welja, dan kunnen jullie naar de tentjes, 't is nog licht.

- Ajakkes, moeder, hoe kun-u zoo iets zegge, verontwaardigde Trees, as we wat te vrijen hebbe, nie-waar Roelf, dan doene we het hier!

- Dat zou ik ook denke, o, zoo!

Roelf werd vroolijk, uitgelaten, voelde zich veel blijer nog dan hij zichzelf wilde bekennen, omdat Trees had ingeschikt en hij maakte allerlei malle praatjes.

Opeens vermaande hij zichzelf:

- 'Sjongens, ik moe' niet meer neme, 'k heb er nog een voor de toonbank gepakt ook!

- Had ik 't niet gedacht, zei Trees in grappig luidruchtig verwijt.

- Nee, je dacht het niet, want dan had-je het wel dadelik gezegd. Je zat met je beiden veel te druk te konkelfoezen.

Hij zag zijn moeder stilletjes voor zich weg lachen - en nu hij 't woord konkelen had genoemd, doorzag hij plots wat ze daar straks samen hadden beklonken.

Het streelde hem, deed hem tegelijk pijnlijk aan. Zijn moeder had natuurlijk zijn meisje bepraat, bang in haar angst voor zijn zwakte, voor het overwer-

ken. Maar zoo erg stond 't met hem er niet voor! Altijd de zorg van moeder! Wat moest Trees wel denken! Hij voelde spijt aanleiding te hebben gegeven, en stelde nu zelf voor nog naar strand te gaan.

Trees wilde daarvan niets weten. 't Werd ook veel te laat.

In 't vertrek streek nu neer een weldadige zondagmiddagstilte, die overglansde de stoelen, de kast, de gordijntjes, de tevreden gezichten.

Roelf hing met z'n arm om Trees haar hals, fluisterde haar verliefde woordjes in de ooren, waarop ze dan afwerend zei:

- Wil-je 'es stilhoûe, malle jongen!

Moeder, in zwarte merinos, onverstoorbaar, terwijlze 't eten gereedmaakte, schudde 't oud-rimpelig hoofd en ging zondags-kalm voort. Trees vroeg of ze kon helpen bij 't opdoen, wat moê niet hebben wilde.

Ze bleven gezellig doorpraten.

Roelf had nu z'n hoofd op de schoot van z'n meisje gelegd, en Trees woelde met haar vingers door 't roode haar, dacht tegelijk wat een blank vel heeft-ie toch! Ze drukte even een zoentje erop. 't Werd een zaligheid, waarin 't kleine geharrewar van daarnet verging.

Op 't eten volgde theedrinken, en weer gezelligjes leuteren; tegen de avond kuierden ze naar het Bosch. Ze kwamen niet verder dan de muziektent, dwarrelden daar wat rond, staken toen over naar 't Bezuidenhout.

Daar dronken ze een glas bier in de Bonte Koe, zoûen nog een glas nemen in de stad. Ze gingen naar Het Gouden Hoofd, waar ze buiten bijna geen stoel konden krijgen; 't liep ongemerkt naar half elf, de tijd dat hij Trees naar haar dienst moest brengen.

Een vaag besef van zijn Zondag een beetje verdaan te hebben dook in hem op. Wat drommel, ze waren beiden maar eens jong - en zooals ze nu deden, leek het wel of ze al de oude luidjes uithingen. Affijn, daar viel niets meer aan te veranderen!

De gedachte ontstemde, 't gaf hem eene nare smaak in de mond. Hij bestelde nog een glas bier en drong nu Trees ook wat op, anijs of pepermunt, als ze geen bier lustte.

Maar ze weigerde pertinent, zei:

- Waar denk je aan, jongen? 't Is, dunkt me, mooi geweest!

Hij keek haar in de eerlijk-vrije oogen, zag dat ze 't meende en dat stelde hem gerust. Zoo'n Zondag draaide in een ommezientje rond en morgen werd 't aanpakken van nieuws. Nog een poosje bleven ze zitten, stil naast elkaar, benauwd tusschen al die deftige menschen in, omdat ze nu zelf ook stijf en deftig moesten wezen. Met een zucht van verlichting stonden ze op, werkten zich hompig door de vele stoelen, Roelf vooruit, om ruimte voor z'n meisje te krijgen, en zij dadelijk achter hem aan, fier in't besef dat ze met hem overal kwam.

Op de hoek, dicht bij de Javastraat, waar ze diende,

en later voor de deur, bleven ze nog een poosje vrijen. Hij kon haar bijna niet los laten, niet laten gaan, zoende haar, trok haar aldoor naar zich toe.

- Nou Roelf, nou mot ik weg... gerust ik kan niet langer... ik krijg er strakkies een standje voor, zei ze telkens.

- Effentje nog, hield hij vol.

Toen ze elkaar loslieten klapte hardop een zoen - en Trees, het hoofd vuurrood, belde aan.

Ze hoorden de deur al open kraken. Jet was er wel vlug bij! Zeker al erg laat geworden!

Hij gaf haar nu heel kalm een handdruk en week een eind terug.

- Dag Roelf!

- Dag Trees!

De deur bonsde achter haar toe.

In gestrekte pas liep hij de lantaarnlichte, eenzame Javastraat af, alsof hij haast had te maken, en de oogenblikken van vrijen moest inhalen; hij kocht voor zich het glas bier, dat Trees niet hebben wilde, nu dubbel dorstig.

Trees droomde 's nachts van haar Roelf. Dat lange vrijen aan de deur had haar toegankelijker gemaakt en de teleurstellingen doen vergeten. Ze droomde van spoedig met hem te trouwen, hem altijd dicht bij zich te hebben en hem dan te kunnen vertroetelen. Ze zag zich in de eigen woning aan 't werk en al zei mevrouw nog zoo, dat trouwen wat vaak armoe-lijden

meebrengt, ze voelde er toch niet minder de hang naar.

De volgende morgen kwam terugslag. Haar kameraad vroeg, hoe 't in Scheveningen was geweest. Ze wilde niet dadelijk ervoor uitkomen en merkte een lichte spijt over 't geen haar te kort was gedaan.

Daarop zei ze toch lustig:

- Och nee, we zijn bij hèm thuis gebleven, heerlik, en toen nog effe naar 't Bosch.

- Nou, dat is me ook een vrijerij, spotte Jet. Waarom dan niet?

- Hij was zoo moe!

- Is-ie zoo sikkeneurig, en zoo zwakkies?

- Welnee, hij is wat flink en sterk!

- Nou, maar dàn lijkt 't me geen zuivere koffie... dan gaat-ie zeker op een volgende dag met een ander uit. Ze zoûen het mij niet bakke, hoor!

- Hè, Jet, hoe kom je d'eran? zei ze heel verontwaardigd.

- Ja, je moet de venters maar vertrouwe. Ik heb 'es een vrijer gehad, die hield er drie meide tegelijk op na en ik wist van niks. Ze besjoechele je waar je bij staat!

Trees werd kwaad, antwoordde vinnig-fel terug, dat haar jongen zoo iets niet deed. Ze kwam bij hem thuis, bij zijn moeder. Wat dacht ze wel?

Maar de uitval van Jet spookte en woelde toch in haar rond, en de mogelijkheid dat het zóó kon zijn, dook telkens in haar op. Ze was ook eigenlijk stom geweest om hem zoo gemakkelijk toe te geven.

Woendagavond, toen Roelf aanliep, sprak ze ervan. Roelf haalde de schouders op en vroeg waar ze die malligheid vandaan haalde. Ze ging erop in, maakte ruzie met hem en zei, dat ze de volgende keer naar Scheveningen wilde, naar het strand, en dat-ie anders wel kon weg blijven. Ze had niks aan zoo'n sloome vent, zoo'n lamzak!

Roelf, moe en afgemat van 't werk, werd kregel en kefte tegen haar in.

- Jawel, jij en je moeder zijn d'er twee, zei ze bits.

- Laat m'n moeder d'erbuiten.

- Zóó, zij is het toch die je opstookt... om haar d'er zin te geven ben ik thuis gebleven, maar dat gebeurt nou nie meer.

Roelf liep nijdig weg; en ze had spijt ervan, al wilde ze zich 't niet zoo dadelijk bekennen. Ze zou nu eens voet bij stuk houden en niet toe-geven.

En Roelf dacht evenzoo. 't Kwam niet te pas van haar om zich zóó aan te stellen.

IV.

's Zondags verkeerde Roelf in twijfel of hij naar haar toe zou gaan of niet? Uit haar eigen, dat begreep hij, kwam ze niet, maar als hij nu naar haar ging, gaf hij haar voet, en dat ze kwaad had gezegd van zijn oudje, dit kon hij niet velen. Heel de week had de kleine kwestie hem vervolgd, al verzweeg hij 't geval aan zijn moeder, omdat hij zich zelf schaamde voor haar onhartelijkheid. Ze had groot ongelijk en zijn stijfhoofdigheid van man verzette zich er tegen om de minste te wezen. Als zij uit d'er zelf kwam vond hij 't goed en zou niet te veel zeggen, maar haar halen deed hij niet. Om zich een air te geven zei hij tegen z'n moeder, dat Trees wel niet vrij zou kunnen krijgen en wachtte in twijfelzucht op haar komst.

Trees wachtte eveneens. Van half drie, tot half vier, van half vier tot half vijf, zat ze aangekleed, rood van nijd.

Tegen vijf uur trok ze d'erop uit, nam de tram naar Scheveningen. Ze slenterde daar heen en weer,

in de hoop hem te vinden. Telkens meende ze hem te zien, zijn zwarte jas te herkennen, maar iedere keer bleek het mis te zijn. Ze verveelde zich gruwelijk, voelde zich lammig en moe, liep in stilte op zichzelf en op hem te foeteren.

Later op de middag ontmoette ze een meisje dat in dezelfde straat diende; en met haar scharrelde ze over 't strand en langs de tentjes. Tegen de avond werden ze door een paar jongens aangeklampt.

Trees wilde van ze niet weten, maar haar vriendin, minder éénkennig, gaf antwoord en vaak zoo raak en snedig, dat ze 't beiden moesten uitproesten van 't lachen. De jongens bleven op zij en werden al meer eigen; nu moesten ze beslissen. Ze gaf geen antwoord en lachte, maar de vriendin bleef praten, beet toe - en Trees ging mee, weifelend en in vreeze. 't Was niet goed, ze hield toch van Roelf, maar kom, zoo één keer, dat zou hem leeren!

Ze sjokten naar Seinpost en vandaar nog naar een biertent op 't Gevers Deynootplein; en maakten ongesjeneerde jool.

Door de boschjes trokken ze met hun vieren naar stad terug. Trees dacht telkens aan Roelf, om die gedachte dan dadelijk weer te verdringen.

De jongens, rare snuiters, tapten heel wat schuine moppen en dat maakte haar vreemd-opgewonden en vurig. Ze liet zich nu gereedelijk onder de arm nemen, liet zich zelfs kussen, maar ze kuste de jongen niet terug.

Dat ontwijken van haar vuurde hem nog meer aan - en onder het loopen door, in die stille boschjes waar de boomen schenen te luisteren, werd hij ál handtastelijker. Ze raakte nu Roelf geheel vergeten en liet met zich vrijen, dan plots wrong ze zich weer los en stompte hem van zich af.

De vriendin stoeide en gilde verderop. 't Werd vaak een bar gegiegel en - soms dachten ze van elkaar dat er heel wat gebeurde.

Trees, àl ontvankelijker en vuriger, hijgde van vreemdigheid. Die snuiter van haar, hoe aardig ook, bleef toch maar een vreemde, - en opnieuw dacht ze aan Roelf; je kon nooit weten als die eens om een hoek stond! Ze zag al messen, hem vechten en ze werd koorts-angstig van alteratie. En nu meer meenens, weerde ze geducht hem af.

Maar hij vatte haar om 't midden, kuste haar wild op de mond, zei:

- Dáár brutaaltje!

Zij hield zich opnieuw boos, snauwde hem af, kon toch niet beletten dat hij kuste. Zóó stoeiden ze voort. Haar vriendin zag ze in 't geheel niet meer. De angst voor die vreemden jongen, met wie ze hier alleen gearmd liep, nu al zóó donker, schoot ineens zwaar op.

- Gus, waar benne de anderen nou? riep ze, en ze repte zich voort, telkens door hem weer vastgehouden. In haar bezorgdheid beloofde ze zichzelf 't nooit weer te doen; dàt was eens en niet weer...

Het zweet parelde haar blank op 't gezicht.

Nu gelukkig raakten ze ineens de boschjes uit, en Marie met haar jongen stonden daar al te wachten, zeien lachend:

- Nou jullie hoûen het vol... zeg, al heel familjaar voor zoo weinig kennis!

- Och, die lammerd, hij hêt mijn hoed stuk getrokke!

- En misschien nog wel wat anders ook, giechelde Marie niet erg kiesch.

Trees keek haar venijnig aan, haalde de schouders op, ermee zeggend: wat denk je van me!

De jongen begon weer met haar te stoeien.

- Kom schei uit, lamstraal die je bent, schold ze grof.

Dat bracht een oogenblik van bedaring en verkoeling. Ze liepen kuierend nu twee aan twee achterelkaar, langzaam de stad in.

Voor de glinster-oogen van Trees dook Roelf telkens òp. De angst en de schrik hem te zullen zien, bedierf al 't genot. Elke dwarsstraat bekeek ze speurend, en dan meende ze hem te herkennen in iemand die daar wachtte; ze schrok aldoor opnieuw. Doch telkens bleek 't om niets te zijn.

De twee anderen waren weer luidruchtiger geworden - en nu begon ook zij opnieuw mee te gekken, al hield de bangheid voor Roelf haar nog terug. Doch plots tot besef terug bleef ze staan en zei:

- Ik ga niet verder.

- Waarom niet? vroeg de jongen.

- Dáárom niet... 'k heb d'er geen lust in!

- Daarom is geen antwoord, beweerde hij.

- Zoo... nou! maar ik gaan niet verder...

- Soms een vrtfer in de buurt?

Smadelijk haalde ze de schouders op, en bekeek hem fel met haar verhitte oogen.

- Maak nou geen gekheid, vermaande weer de jongen en wilde haar onder de arm nemen.

- Ik ga alleen mee, als jullie netjes loopen!

- Zijn we dan soms niet netjes? gierden ze alle drie terug.

- Nou ja, je weet 't wel beter, jullie bent zoo dom niet!

De jongen haalde haar weer aan.

- Got-in-d'-hemel, wat moet ik met zoo'n vent beginnen, riep ze uit, wanhopig - en ze zette een stuursch gezicht. Hij maakte dadelijk een grapje ervan en toen ging ze mee.

Ze begon nu werkelijk er aan te denken een zijstraat in te sluipen, of ergens op de tram te stappen. Maar ze begreep, dat hij haar dan toch niet zou loslaten. Hij was 'r eentje die vasthoudt, niet voor een geruchie vervaard. Ze kreeg er nu eerst recht spijt van zoo iets aangehaald te hebben, en foeterde in haar zelf op Roelf, die haar van middag zoo liet zitten. Zoo'n lammerd, zoo'n sloomer ook!

't Werd half tien, ze hadden nog een klein uur de tijd, konden wel een glas bier drinken.

- Wat denk-je ervan?

't Voorstel sloeg in. Allen voelden zich gekookt, 't jachten en stoeien maakte dorstig.

Trees bedaarde, vooral nu de jongens hier in stad netjes deden - en hem goed in 't gezicht kijkend, vond ze hem ook lang niet zoo onknap als ze eerst wel meende; alleen wat pieterig, wat veel heertje. Zijn oogen waren zoo schelvischachtig-grauw, maar zijn neus vond ze leuk. Die gaf wat komiekerigs aan zijn heele toet.

Ze ging aan 't vergelijken met Roelf. Nee, Roelf beviel haar toch beter, al wist ze niet zoo gauw te zeggen waar het verschil in zat.

Ze klonken met hun groote glazen bier en babbelden tusschen al die anderen wat door. Marie zat al met haar jongen te smoezen, O, zeker een afspraakje! Trees gluurde ernaar, nam zich voor het niet te doen, maar terwijl ze dit in haar zelf overlegde, stootte de zondagsvrijer met zijn voeten heel zacht en stil tegen haar beenen.

- Hei, hei, zei ze en trok ze al terug. Toch moest ze lachen, de vastheid van haar plan vervloog in die lach; ze moest het zich nog eens inprenten, dat ze niet weer met hem uitging. Bovendien, Roelf kon ook morgen komen aanzetten, ze zou die Roelf dan van jetje geven. Nee, ze deed het niet, als die jongen aanhield, zou ze ja zeggen, dan was ze 't eerst eraf, maar ze kwam toch niet!

Dit eenmaal vastgesteld, begon ze opnieuw vroolijk te Worden, spotte op zijn neus, en duwde, trapte met

haar niet zoo kleine voeten terug, als hij aanraking zocht. Ze werd overmoedig, uitgelaten, raakte door het dolle heen, nu ze zich zoo veilig voelde tusschen al die menschen, inplaats van daarnet in die donkere boschjes.

't Werd ineens laat, en ze moesten zich nog reppen, om op tijd thuis te komen. De jongens wilden beslist tot aan de deur brengen, maar zij even beslist wilden dit niet hebben, namen afscheid in de Sumatra-straat.

- Nou snoesie, spreke we niet af.... wanneer zie ik je? vroeg hij.

Trees aarzelde, wilde zeggen: Och nee...! Maar ze bedacht dat het weer tijd-ophouden zou geven en afspreken en komen zijn twee. Ze zei nu maar:

- Over veertien dagen, hier op dezelfde plek!
- Goed, hoe laat dan?
- Wat dunk jij Marie? Half drie....?
- O nee, snibde, snaterde Marie terug, ik kan niet voor vier uur, dat weet je toch!
- Dat weet ik niet... affijn.
- Nou, maar 't is zoo!
- Oei, maak geen drukkie... half vijf dan?
- Best, half vijf...
- Half vijf afgesproken!
- Afgesproken! echode het nog eens van de jongens, die hen nariepen.

Ze vluchtten nu gauw de Javastraat in en onder het loopen overrompelden Trees alweer de angstbeklemmingen van Roelf hier tegen te komen.

Dicht bij de deur meende ze een schaduwvlek te zien, een man. Ze wilde terugkeeren, durfde dat niet voor haar vriendin, liep met kloppend hart door.

Marie zag ze al voor haar dienst staan, en eerst aarzel-langzaam, dan weer zenuw-gehaast stapte Trees op de schaduw aan, elk oogenblik meenend, dat Roelf, die daar natuurlijk alles afspionneerde, dreigend op haar zou toekomen.

Maar nu vlak bij huis, bleek die schaduw niets te zijn, een afstreeping van een balkon en van de lantaarnpaal zelf, een schaduw, die zich oploste naarmate zijzelf dichterbij kwam. Nee, 't was niet zoo! En daardoor gerustgesteld groeide die kalmte vreemd aan tot 'n teleurstelling.

In het nijpend oogenblik van bijna zekere angstverwezenlijking om van aangezicht tot aangezicht tegenover Roelf te staan, was plots in haar opgeschoten een bravoer, 't verlangen om met hem te ruzieën, het hem eens geducht te zeggen, waarop het stond. Want ondanks alles, was 't haar uit de hand gevallen, dat ze alleen uit moest. Het stak haar, dat ze als kwaje meid op hem had zitten wachten, al wist ze heel goed dat de schuld bij haar zelf lag.

Nu ze zoo vlak bij huis hem niet zag, voelde ze in plaats van dat opgejaagd bravoer-verlangen een kleine nijdigheid, de kregelheid van niet tegen hem te kunnen uitpakken, zich niet te kunnen schoonwasschen, waarmede ze haar leelijk-doen wilde verbloemen.

Ze schelde zenuwachtig aan, trappelde van ongeduld, omdat haar kameraad de deur niet spoedig-genoeg opende, opnieuw bevreesd dat hij op 't laatste oogenblik nog mocht komen, haar moed al weer zakkende.

Doch de deur kierde open - en ze glipte snel binnen. Gelukkig!

- Genavend... is me dat schellen! verontwaardigde haar kameraad.

Ze genavende terug, gaf geen verder antwoord, streek bits door, naar de keuken. Ze voelde de verhitting nog op haar wangen, een heetheid, die als damp van haar hoofd sloeg. Ze was nu toch echt blij, dat hij dáár niet stond om haar 'n standje te geven; ze hield niet van herrie, niet van die kaskenade. En de opwinding maakte haar nog warmer.

In het stijve, korte manteltje geprest, kon ze de armen bijna niet bewegen, niet boven h'r hoofd krijgen om de hoedepennen te pakken. Maar nu was eindelijk dat zware ding, die groote hoed af, en ook de mantel uit. Hè, dat verluchtte!

Jet, de keukenmeid, zat alweer op haar stoel, de handen in de schoot, naar haar te kijken.

- Zeker veel plezier gehad, vroeg ze. Nou, dat kan ik je wel 'anzien.

- 't Gaat nog al...

- Je ziet zoo rood als een biet... heelemaal opgeblazen... je hoef niet te vrage...

- Of et ook mar warm is, beet ze gevat nijdigjes terug. En dadelijk van toon overslaand, vroeg ze:

- Heb je niks te drinke... geen citroene of zoowat,... enne heeft mevrouw niks gezegd?
- Wel citroene zijn er, zei Jet kalm en glunder, maar geen suiker!
- Jessis, hoe komp dat nou?
- Ze hebbe binne alles gebruikt.
- Hé, hoe stom...
- Praat jij maar van stom... op Zondag is t'r niks te krijge. Goed prate hè-je; ze kwam zelf in de keuke!
- He-je geen mellek ook?
- Geen drup... maar nog wat kouwe koffie...
- Nou-goed, geef' die màr...

Ze liep al naar de kast, zocht het steenen kannetje, waarin de overgebleven koffie gegoten werd, schonk zich in het drabbige, zwarte vocht.

- Hu, wat bitter! net gal.
- Sja, zonder suiker kè-je dat niet drinke! neem liever citroen,... citroen wel wrang, màr 'et gaat... is toch frisch!
- Toe maak jij 'et dan klaar. Toe hè!...

Jet stond op, zei niets, nam een citroen.

Die bereidwilligheid maakte Trees kalm; ze keek ernaar hoe Jet de citroen doorsneed, de eene helft er van uitperste. Dan, zonder groote haast, bijna onverschillig vroeg ze:

- Is-ie er nog gewees,?... Zeker wel...
- Wie?
- Wel Roelf.

- Natuurlik!... Heb je die dan niet gesproke?

- Welnee, hoe zou 'k dat?

- Nog geen tien minute was-je weg... La-we 'es zien, nog voor vijve!...

Trees trok haar lip eens, zei opnieuw:

- Geen mensch gezien!

Ze slurpte met graagte aan het zoetzure citroenwater, herhaalde nog eens, haar wenkbrauwen fronsend:

- Niet gezien hoor!

En nu met paaiende stem vleide ze:

- Hè Jet, pers die andere helft ook nog. Ik stik brjna!

Over 't geval met Roelf voelde ze zich heen. Dan had-ie maar dadelijk moeten komen, dacht ze. Zoo'n stuk sjagrijn!

Heel rustig sliep ze die nacht.

De vele aandoeningen, de zeelucht en de vermoeienissen van 't stoeien hadden haar oogen lodderig gemaakt en zwaar, haar hoofd niet geschikt tot verder denken en overwegen.

V.

Roelf trok de volgende morgen naar zijn werk, niet opgewekt, kwaad op zichzelf, kwaad op haar, aldoor mopperend, aldoor foeterend. Hij had Trees overal gezocht en niet gevonden, beet nu zichzelf allerlei hatelijkheden toe, als: stomme kerel die je bent, dàt heb je d'er nou van! En dan schold en schimpte hij weer op haar. Hij vroeg zich aldoor af waar ze gisteravond naar toe kon zijn gegaan. Zeker bij haar oom, of bij haar getrouwde zuster; ergens moest zij toch hebben gezeten, zoo redeneerde hij, op straat zag hij haar niet. Deze overweging stilde weer wat zijn ongerustheid. Hij dacht: van avond ga ik even naar haar toe, weet 'k het gauw genoeg, maar hij geraakte al weer met zichzelf oneens, meende dat zij van haar kant ook wel wat mocht doen. Affijn 'es afwachten!

Hij stond al vroeg aan de stal, wel één der eersten; 't verluchtte en monterde hem op. Trees raakte uit zijn gedachten. Welgemoed pakte hij aan, begon

zijn bonk in de travail op te hijschen, het oude ijzer af te trekken, de hoef glad te schaven, te branden, er op los te klinken. Hij hamerde, vijlde, raspte, klonk opnieuw. Sissende dampen wolkten rond zijn warrelig hoofd omhoog.

Maar hoe hij ook ploeterde, de weggeduwde redeneeringen woelden terug, pijnigden hem, maakten zijn hoofd dof. Om zich te verzetten zou hij in schafttijd een borrel pakken!

Ook zijn maats waren dra in volle gang, en nu jachtten en jaagden ze weer tegen elkaar in, de jonge week pas begonnen, de stal dadelijk weer 'n zwoegende werkhel. In 't vale licht, dat spaarzaam drong door de groene, gore, verweerde ruitjes zagen hun oogen toch scherp en de vaste slag der knoestige handen joeg de nagels door de hoeven, raspte en vijlde ze bij.

't Was morgen weer geldjes-dag, en dus er moest aangepeuterd worden. Maar 't ging slecht. Overal in de stal hokte het, zoo'n maandag ertusschen, met dinsdag de eerste van de maand als betaaldag, bleef altijd een kaduuk ding. Je kon doen wat je wou en nog zoo'n vast plan hebben, het liep toch gewoonlijk mis.

Tegen de avond werd er toch nog even aangepakt, en Roelf met z'n hoofd vol van z'n meisje hamerde er stevig op los. Zijn gedachten holden voort, te midden van 't jachten en nijdigen, van 't vlug afschaven, raspen, eeltbranden, omklinken - en ze

verwarden, stolden weer in 't lawaai van rondom - de smederij opnieuw een klein brok hel van vuur en witte damp, van lichte hamerslagen tusschen zwart-knokelbonkige, gebukte lijven, een rage van wild geploeter dat hem opdreef tot nog heftiger aanpakken.

Zijn hoofd gloeide fel. De geheele dag had hij al een nare, een kinderachtige smaak in de mond gehad, de keel kurke-droog. Hij moest dat droge telkens los-schrapen om het weg te spugen, dronk en dronk, de geheele wateremmer leeg. De dorst bleef hem aldoor kwellen, alsof hij gisteren heel de dag aan de sjouw was geweest. Mogelijk had-ie bij 't rondzoeken een glaasje bier meer dan gewoonlijk genomen, maar dat kon het toch niet zijn, broodnuchter bleef hij gisteravond, al te nuchter zelfs, van ergernis en kwaadheid over Trees.

Hij trachtte al die kwellingen nu maar te verduwen door flink aan te stompen en kort voor tijd begon hij zelfs nog aan een nieuwe ‘bonk,’ haastte en repte zich om daarmee gereed te komen, want evenals de laatste keer wilde hij dit stel bij de afrekening hebben; morgenvroeg werden toch de boekjes weggehaald.

Het klamme zweet brak hem uit. Hij voelde zich niet goed, werkte toch door.

De maats stonden al te wachten, drensden:

- Haast-je, maak voort of laat liggen!

- Ga maar vooruit, zei hij, ik kom achterop!

Hij hamerde tegelijk al weer door. Alle krachten spande hij in, raspte, vulde, klonk opnieuw om. Doch nu verduisterden ineens zijn oogen, hij moest zich even vastgrepen, om niet neer te slaan. Dat duurde een kort oogenblik, toen herstelde 't zich, werkte hij al weer, hoewel met moeite. 't Was of nijpende nagels hem in de borst grepen.

Een zoete, weeë smaak kwalde er in zijn mond; hij spuwde uit, zonder er naar te zien wat het kon zijn en werkte weer door...

Het paard stond nu beslagen, - en hij z'n jas vlug aanschietend snelde naar de hoek. Zijn maats trappelden al, wenkten hem; ze riepen:

- Allé Roelf, vooruit dan rooie! We gaan d'er van door!

Hij holde op hen toe. Nu haalde hij ze bijna in. Maar dichtbij, kon hij niet meer. 't Leek of die nijpende klauwen hem weer in zijn borst grepen. Hij moest wel even stil houden, schraapte rauw de keel, spoog...

Nu moest hij hoesten. Die zoete smaak drong opnieuw in zijn mond - en hij spoog d'eruit om lucht te krijgen. Hij spoog nog eens. Wat... Bloed?... Ja, 't was bloed!

Die zoete smaak bleef; hij durfde niet spugen, bang dat het weer bloed zou wezen.

- Och wat, zei hij zich groot houdend tegen zijn maats. Och wat, 't geeft niks, late we maar opschieten!

Maar, terwijl hij dit zei, kroop het in zijn keel op en in volle vloed golfde het hem uit de mond. Hij kon de hoest niet terugdringen - en hoe meer hij hoestte hòe meer bloed er kwam. De maats die al waren voortgegaan keerden terug, keken erg verschrikt, al zeien ze ook half-spottend:

- Wat ga jij nou beginnen rooie!

Ze haalden water, lieten hem drinken, zetten hem neer om te rusten en tot zichzelf te laten komen op een stoel tegen de toonbank aan, bang dat hij opnieuw bloed zou overgeven.

Maar dit gebeurde gelukkig niet; hij monterde zachtjes op.

- Het begin van 't einde, jongens, zei hij treurig.

- Wel, Roelf... bè je besuikerd?... wat is dàt nou, neem een flinke borrel!

- Nee, wat spuitwater, dreinsde hij terug.

Die zoete smaak hinderde hem nog altijd, maar hij stoorde er zich niet aan, stond op en ging mee, langzaam loopend tusschen twee van z'n maats in - en onder 't voortgaan klaarde hij al wat op. Aan 't eind stapte hij weer evengoed als de anderen; alleen zijn hoofd bleef licht, en ook die koude rillingen in de rug herhaalden zich bij tijden heel geniepig.

Janus en Jaap brachten hem samen naar huis, vertelden het in korte woorden aan zijn moeder.

- Hij moet maar dadelik naar bed gaan, zeien ze strak, je kunt nooit wete! We zullen meteen wel bij de dokter aanloopen.

Roelf zich al weer helder voelend, wilde daarvan niets weten, zei heel beslist:

- Eerst eten!

En 't moedertje in haar zorgzame behulpzame liefde, liet hem begaan, sprak hem niet tegen.

Hij liet zich op de stoel zakken, hijgde even uit, want nu goed-en-wel thuis, merkte hij 't beste dat er heel wat aan schorte. Maar dat mocht hij niet laten blijken. Zijn moeder liep klein-bedrijvig door het vertrek; ze durfde haast niet naar hem opzien en nog minder tegen hem spreken. Alwat ze zei of deed zou immers 't geval enkel vergrooten. Het jammerde diep in haar; wat ze al zoo lang vreesde, was er thans. Haar kind dezelfde ziekte als haar man! Haar jongen nu ook bloedspuwingen! Ze had er nooit over durven denken, nu wist ze het, hoefde ze niet meer te twijfelen. Zeker, het geval van gisteren met Trees had er ook toe bijgedragen. Ach ja, zij als moeder wist dat hij onzinnig-veel van d'er hield. Maar een jong, wild ding als Trees, die wil niet altijd stemmig thuis zitten. Wat kon je daar tegen doen? Als de kinderen later eenmaal getrouwd waren, dan... ja dan, zou Trees wel anders worden, gauw genoeg misschien.... Mocht ze dat toestaan, mocht zoo'n gezonde meid trouwen met een zwakke? 't Spreekt, nu met die bloedspuwing, kon er voorloopig niks van komen! Maar later, later?.. Dat zat haar altijd zoo dwars in het hoofd. Ze wist van haar zelf wat het beteekent als een vrouw zoo'n zwakke man krijgt. Dat is kwakkelen en nog eens

kwakkelen, het eene jaar uit, het andere in. Nee! eigenlijk zou het nu goed zijn als het ineens met Trees afraakte en afbleef.... hoewel toch, Roelf hield van de meid; en zij ook. Die arme Roelf! Was hij niet haar kind? En die Trees, zoo gezond, zoo uitbulkend gezond, misschien trok haar dit als moeder nog 't meest. Een zieke, of sukkelende vrouw kon haar jongen toch ook niet nemen....

't Wielerde haar alles verward door 't hoofd, terwijl ze Roelf's eten van het vuur nam, dat langzaam voor hem opschepte.

- Gaat het wat beter, jonge?

- Mij? antwoordde Roelf, zich groot houdend... Mij?... ik mankeer niks... Zoo lekker as je maar wilt!

Moedertje keek hem met haar zorggezicht eens aan, waarschuwde:

- Toch voorzichtig zijn, jonge!... as' het nou maar niet terugkomt...

Ze zag hoe zijn gezicht geel werd, bleek-geel tusschen de roode haren. Nu had ze weer te veel gezegd! En o, ze meende het toch goed! Dan leidde ze 't weer af:

- Eet nou maar!

Roelf schikte zich naderbij en begon 't stukje vleesch dat bovenop lei kort te snijden. Hij hapte gulzig, en hij maakte grapjes ertusschen door. Maar ze merkte wel, dat hij zichzelf geweld aandeed om voor haar opgewekt te schijnen. Over zijn bleek gezicht trok onder 't eten door een vleugje licht-

tintend rood, het vluchtige rood, dat zijn blanke vel, tusschen de rosse haren, bijna doorzichtig kleurde. Die kleurtjes stonden hem zoo goed, gaven hem iets vreemds en ijls, alsof hij heel gezond was, het blozende leven zelf. Doch ze kende het bedriegelijke van die schoone schijn; de angst worgde haar haast, 't herinnerde haar aan zijn vader. En ineens niet meer zeker van zichzelf nam ze zijn blozend hoofd tusschen haar twee oude handen, kuste hem hartstochtelijk en zei geroerd:

- Mijn jonge, mijn jonge!

Er druppelde een traan uit haar dorre ooghoeken, en geheel in de war, moest ze zich omkeeren opdat hij haar aandoening niet zou zien. Ze nam nu maar handig-gauw de borden mee, zette die weg in 't keukentje, waar ze de traan gemakkelijk kon wegpinken.

- Zou je vanavond niet vroeg naar bed gaan? vroeg ze dan zoo overschillig mogelijk.

- Waarom, moe... op bed sterreve de meeste mensche... is zoo niet?

- Zeker, 't is enkel uit voorzichtigheid, 't kan geen kwaad...

- Ik voel me heel goed... grapte hij door.

Ze gaf geen antwoord en een stilte scherp van wrangheid, stond ineens in het vertrek. Ze kon wel huilen om haar domheid en ze wist toch niet een luchthartiger toon aan te slaan. Kon ze maar iets geheel onverschilligs zeggen?... o, hoe ze ook zocht, het rechte wilde niet komen.

- Zou dokter van der Laan vanavond nog komme, vroeg ineens Roelf.

Ze deed haar best om niet op te kijken; zijn vraag schokte haar zeer. Dan zei ze dof, alsof dokter's komst weinig beteekende:

- Ik denk 'et niet, misschien morge...

- Jaap zou toch bij hem 'angaan, is zoo niet?

- Ja zeker, maar een busdokter, je weet best hoe die zijn.

- As je anders bloed spuugt, kunne ze best 'es komme kijke, zou 'k denke.

- Hou je nou bedaard, troostte z'n zorg-gerimpeld moedertje, je zei toch zelf dat het niks om 't lijf had... niks beteekende...

- Nou ja, nou ja,... teemde hij terug en keek treurig voor zich heen.

Maar nauwelijks het woord er uit, werd er geklopt. De deur ging open, en dokter van der Laan, lange man van een goede vijftig, al wat grijzend, met stroeve trekken, zachte oogen, strak in 't zwart, stond daar al. Hij legde z'n hooge hoed op een stoel, vergat te groeten, keek fluks heel 't vertrek rond, en naar Roelf toegaande zei hij kortaf:

- Wat is dat... zit je dáár nog - en ze hebben me verteld, dat je een bloedspuwing had!

- Ja, dokter, maar niet errig!

- Wat erg? Wat weet jij daarvan? Onmiddellijk naar bed... je niet bewegen... stilliggen.

Moeder, in hare gedienstigheid, schoof al een stoel bij, zei nederig:

- Gaat u toch eve zitte dokter. Wat zijnne we blij dat u dadelijk bent gekomme!

De dokter liet zich op de stoel neerzakken, voelde de pols, informeerde, ondervroeg, maakte gelijkertijd al zijn diagnoze, ondervroeg weer:

- Enne... is dit je ineens overkomen?

- Zoo vanzellef... we moste wat anpietse op de stal en toen flapte het d'er uit.

- Zoo, zoo, en veel gehoest de laatste tijd, en erg vermagerd?

- Gehoest wel, maar vermagerd, nee! dat kan ik niet zegge... 'k was nooit een van de dikste, niewaar moê!?

Moedertje schudde het oud-zorgelijke hoofd, zei dan:

- Nou, dat gaat nog al jonge!

- En hoe zag het bloed er uit, donker of meer bleek... nog al met licht erin, ik bedoel met blaasjes.

- Daar hep ik niet op gelet, dokter, zou zoo zegge donker!

- Zoo...

Moedertje stond vreemd erbij, beefde op haar ouwe, magere beenen. Ze kreeg het volle schrijnende besef, het besef van wat ze wel wist, maar toch ondanks dàt weten telkens terugduwde.

- Zijn vader is d'er ook an gestorreve, zei ze eindelijk, de woorden uit de keel prangend.

- Wat? zei de dokter, ineens oplettender.

- Ja, hij heeft er lang mee gelege.

- Zoo... hum! maar u bent toch gezond!

- Goddank-ja, dokter...

- Nou, dan loopt het wel los...

Roelf had onder dit doktersverhoor het bloed naar zijn wangen voelen kloppen. Hij kreeg het nu warm; zijn hoofd werd rood, als opgeblazen.

De dokter, die zich eerst een oogenblik door die goede gelaatskleur had laten foppen, zag nu wel de bedriegelijkheid van die kleur, een kongestie. Hij voelde opnieuw de pols, merkte dat de temperatuur opliep, brak het gesprek af, en in zijn diagnozemaken kort-af, zei hij:

- Ik zal je morgen wel eens goed onderzoeken. Nou dadelijk naar bed, en zooals ik je zeg, niet praten, en je zoomin mogelijk bewegen! Als je gauw onder de dekens ligt, kan ik je meteen 'n injektie geven.

Roelf stond op, deed zijn jas al uit.

- Kun je geen ijs krijgen... vroeg de dokter weer. Bat leg je dan met een kompres op de borst, èn hij kan 't bij kleine stukjes nemen... gewoon maar inslikken.

- Is het dan zoo errig? angstte Roelf, die nu vermoedens kreeg, hoewel toch nog ongeloovig kijkend.

- Dat weet ik niet! Kan ik morgen eerst zeggen. Ga nu maar liggen. Maak dat je d'er in komt!

- Ja, dokter!

- En ik zal je voor nou nog wat opschrijven ook!

Hij kraste wat op papier, zei dan verklarend:

- Elke twee uur een lepel.

Zijn moeder, nu vol zenuwende bedrijvigheid, hielp Roelf vlug ontkleeden, zocht al bij voorbaat naar een schoone handdoek voor de dokter, repte zich trillend, terwijl de dokter vluchtig even beklopte en dan 'n inspuiting gaf in 't been. Bevend over heel haar magere lichaam, hield ze zich goed en had nog de moed te informeeren bij het uitlaten.

- Niet veel van te zeggen. Och, als er niets bij komt, loopt het wel los. Vooral rust hoor, dat is 't voornaamste! Dag moedertje.

Even bleef ze aan de deur, om wat bij te komen van de schrik; ze dacht dat ze zou stikken, en ze mocht hem niet laten blijken hoe 't met hem ervoor stond.

- 't Is dus mis met me? vroeg Roelf droogjesweg, nu ze terug kwam en zorgzaam voor zijn bedstee stond.

- Stil hoûen jonge, stil, dat heeft de dokter toch gezegd, zei ze sussend. Maar zich bedenkend dat het tot-stilte-aanmanen de kwaal nog erger deed schijnen dan ze was, liet ze vergoelijkend er op volgen:

- Welnee, 't is enkele voorzorg, de dokter vindt het zoo erg niet!

- In elk geval morge zeker niet naar 't werrek! teemde Roelf mistroostig. Dat wordt een mooie boel!

- Wil je nu eens je gemak hoûe! en 'an niks denke...

Ze kuste kern op zijn rood-rosse karen, en huilde er bijna bij, bedwong ziek tock; ze zou er zelf op uitgaan, naar de apotheker, en ijs halen op de koek bij de banketbakker.

Toen ze ijlings terugkeerde lag Roelf weer in een hoestbui, hing buiten adem met het hoofd buiten bed. Ze kwam dadelijk te huip, gaf klontjes ijs.

Telkens als hij hoestte, als hij even kuckte zelfs, reikte ze hem van die stukjes aan,'t hielp weinig, hij werd koe langer hoe onrustiger. De koorts liep op.

Zij wilde om de dokter sturen, maar ze had niemand, die het kon doen - en ze durfde hem niet alleen te laten.

De geheele avond en een gedeelte van de nacht verging in onrust. Tegen een uur of drie begon hij opgewonden te spreken; hij kon niet meer stil liggen. Dan hakkelde hij over Trees.

- Ach laat dat mijn jonge, smeekte ze, laat dat tot morrege!

Ze sekreide weer bijna met haar droge oogen.

- 't Is goed moedertje, zei Roelf bewogen, huil dan niet!

- Ik zal morrege wel effe naar haar toe gaan. Is 't dan in orde...?

- Ja, doe dat!

Hij zonk nu met het hoofd in de kussens; er sekeen wat rust over hem te komen.

Een half uur later overviel hem weer een hoestbui - en tegen vijf uur, bij 't eerste daglicht, golfde onder 't hoesten door een gulp bloed uit zijn keel, sproeiend over haar oude handen heen.

- Wat doe je nou jongen, knorde ze, zonder zelf te weten wat ze zei.

Koortsig schudde hij met de handen - en ineens merkbaar verlicht zonk z'n hoofd slap achterover en bleef zoo liggen. Met een strakke blik stond ze over hem gebogen, de lippen bevend.

- Hè, gelukkig dat het eruit is, dat hêt me lang genog benauwd! steunde Roelf, toch opgelucht.

Zij kon geen antwoord vinden, suste dat hij zich rustig zou houden; geheel kapot was ze er van.

- M'n hoofd is zoo mal; en mijn beenen zoo licht! murmureerde hij nog en sluimerde zachtjes in.

Ze durfde zich niet veroeren, bleef troosteloos staan in het dunne, spichtige morgenlicht, dat het donkere vertrek wat ging opbleeken. Dan zakte ze op de stoel neer, verborg haar moeë hoofd in de handen. Het was dan zoover, de jongen ziek net als zijn vader, zich doodgewerkt. En Roelf begreep het zelf, dàt zou het genezen niet bevorderen. 't Vreeslijkste nog van al!

- Ach, zuchtte ze, de zucht niet durvend te laten glippen, uit vrees haar jongen er mee wakker te maken, ach, ach!

En onder dat telkens inslikkende ach dutte ze, al wakende, toch even in.

- - - - - - - - - - - -

Verschrikt werd ze wakker, krabbelde verward van haar stoel op. Ze hoorde geklop aan de deur, wie zou dat wezen? De dokter? Nee, 't was Jaap, die naar Roelf kwam vragen.

- 't Is mis! jammerde ze toonloos, hij kan niet mee, hij moet d'erin blijve.

- Erger geworde?

- Ja, weer bloed opgegeve!

Jaap kneep de lippen op elkaar van onsteltenis, zette schrikoogen op. Enne... wat zeit de dokter d'ervan?

- Ja, wat zal die zegge... die zeit niks, afwachtte... Hij mot strakkies nog komme... wil-je effe bij hem anloope?

- O ja, 't is toch in m'n weg! Nou ajuus, 't zal nog wel meeloope... 't beste maar hope... Sterkte hoor!

- Ja sterkte, zuchtte ze. Dank-ie!

's Avonds kwam Jaap nog eens naar hem vragen, bracht Roelfs loon mede in een papiertje gerold. De direkteur had gezegd, dat hij zich niet overstuur moest maken; en vooral rust nemen. Zijn geld ging voorloopig door! Dat is toch mooi as je an de maatschappij bent, niet?

- Of 'et! klem-zuchtte het moedertje, toen mijn man 'et trof, ware we ineens zonder! En dan die

medicijne nog! We krege geen cent, enkel het bussegeld.

- As 'et lang duurt, wordt 't natuurlijk de helft, vulde Jaap aan. Maar de helft van 't loon is ook nog niet zoo slecht. Beter dan niks!

Ze knikte weer.

't Lag op haar lippen te zeggen, dat ze nog in een bus waren, doch ze bedacht dat het beter bleef dit voor zich te hoûen. Je kon nooit te voorzichtig wezen, wat niet weet wat niet deert. En bang zich te verspreken, scheepte ze nu Jaap gauw af.

VI.

De bloedaanval herhaalde zich gelukkig niet, maar Roelf bleef ziek. De dokter onderzocht hem, zei:

- Zwakke longen.

Hij onderzocht hem nog eenige keeren, twijfelde, kwam telkens op de longen terug. Veel rust, veel versterkende middelen en geen overspanning, 't zou nog wel in orde komen.

Zijn moeder kalmeerde dat heel weinig. Als die geschiedenis met Trees er niet tusschen zat, dacht ze, dan zou 't nog wel gaan. Ze voelde als moeder het gevaar, en 't pijnigde en kwelde haar erover te moeten spreken.

Telkens opnieuw vroeg Roelf:

- Is u nog niet bij haar geweest...?

Ze verschoof het ieder keer, begreep toch dat het hangende en zwevende hem in gestage spanning hield.

Op een middag ging ze naar haar toe.

Trees, midden in haar werk, deed zeer verschrikt, stootte met schrille stem allerlei uitroepen uit:

- God hoe is 't mogelik, wat zeg u... wie zou dat nou denke!

Ze was geheel verbouwereerd door 't geval.

Moeder voelde, dat er iets bij haar aanstaande schoondochter haperde, al leidde ze dit enkel af uit het haar minder-hartelijk noemen van moeder. Ze schudde het oude hoofd en ze vond nu gelegenheid haar eens te spreken in zacht verwijt over de laatste zondag. Haar jongen had toen overal loopen zoeken en haar niet gevonden. Dat had hem overstuur gegooid.

Maar Trees, hiervan weinig gediend, werd ineens bits, en zei scherp:

- Dat was toch mijn schuld niet! Ik heb lang genog op hem gewacht. Als je maar ééns in de veertien dage vrij bent, wil je niet thuis gelate worde.

- Je hadt toch bij mij kunne komme!

- Jawel... as Roelf maar niet te vore ruzie had gemaakt.

Het werd voor het moedertje een moeilijk oogenblik. Ze besefte, dat het gesprek zoo niet goed afliep. Ze kwam toch niet hier om Trees verwijten te doen, - en ondanks dát merkte ze, vooral aan Trees haar houding, dat die meer schuld had dan ze wilde toegeven. Zij wist niet zoo dadelijk te antwoorden, zei half-sussend, half wrevelig:

- Nou-nou.

't Gaf opnieuw een pijnlijk moment. Tot Trees plotseling heel hartelijk zei: - Wat wil ik doen moeder... wil ik Roelf komme opzoeke?

- Ik weet het niet kind... de dokter zegt dat-ie met niemand mag spreke... hij mot abslute rust neme...

Dat bracht Trees in de war. Ze stond met open mond, de oogen strak van schrik. Haar gezonde kleur schoot weg; ze werd bleek.

- Is 'et dan zoo gevaarelik? vroeg ze gejaagd.

- Ik weet 'et niet kind.

- U maak' me ongerus'...

Het moedertje schudde van nee, rimpelde haar voorhoofd, bedacht zich een poosje. Hoe moest ze het nu toch aanleggen? Trees mocht niet dadelijk mee en ze kon haar ook niet afsnauwen, daarvoor was ze niet gekomen. Ze moest de middenweg kiezen. Eindelijk zei ze:

- Weet je wat je doet?

- Nee....

- Kom zondag over acht dage, dan is ommers je uitgaansdag.

- Ja hè, da's goed, jubelde Trees harte-gereed, blij met deze oplossing.

Maar nu schoot het plotseling door haar heen, dat ze dan afgesproken had met die jongen, en in de terugstuit ervan voelde ze het warme bloed weer stijgen naar haar gezicht. Toch herhaalde ze:

- Zondag over een week dan,... dat is goed moeder; alleen als 't erger wordt... mot u 't me late wete!

Ze sprak en ratelde over alles heen.

Het moedertje merkte toch best dat iets bij haar schortte, 't woord lag haar op de lippen om Trees rechtuit te vragen of ze gepasseerde zondag niet met een ander was uitgeweest. Maar ze vreesde een bits woord te krijgen, en ook een waarheid te hooren, die ze dan voor Roelf zou moeten verzwijgen, daarom brak ze het gesprek af en zei:

- Tot zondag dan over 'n week!

Trees, ineens goeig, tastte in haar beursje, haalde 'n kwartje eruit en vroeg:

- Wil-u mijn 'n plezier doen moeder en 'n paar sinaasapple voor 'em koope.

- Och kind... niet noodig!

Ze weerstreefde, toch niet te erg, liet zich het geldstukje in de handen stoppen - en stond nu al op de stoep. Hè-hè, dat was dus weer afgeloopen!

Vier mooie sinaasappelen kocht ze en ze deed aan Roelf uitvoerig verslag, ongemerkt haar eigen meening erin laten vloeiend: Trees een goed kind, alleen erg lichtzinnig.

- Ze was weer zoo druk, zei ze haar trouwe oogen knipperend, dat ik 't heb uitgesteld tot over 'n week om hier te komen.

Roelf begreep. Hijgend vroeg hij:

- Geloof je moeder dat ze met 'n ander is uitgeweest...?

- Slecht is ze niet, maar ik vind haar niet de geschikte vrouw voor jou.

Roelf, met vreemde oogen, keek nadenkend en zei niets. Dat antwoord schokte hem zeer, 't leek hem erger dan heel zijn ziekte.

Dof ging die anderhalve week om.

Trees 's Zondag-middags al vroeg, vond Roelf erg bleek en mager.

De vele fleschjes, die op een tafeltje voor zijn bed rijden en de ziekelucht, die zwaar in de kamer hing, maakten haar al dadelijk beschroomd.

Van de heldere zonnedag buiten, plots hier in 't bedompte vertrek, tegenover Roelf, haar jongen die ze bedrogen had, viel de beklemming op haar neer als een zware smak. Toch, ze hield zich goed en deed erg opgeruimd. Ze keuvelde en snaterde, alsof er niets ongerechtigds voor haar bestond.

Moeder moest telkens zeggen:

- Trees, een beetje stil, niet zoo uitgelaten kind, de dokter vindt 't niet goed.

Even trok ze een lip, zweeg, - en de benauwdheid viel weer op haar neer; opnieuw voelde ze de angst, dat Roelf het zien zou aan haar gezicht. Ruchtig liep ze 't vertrek rond, nam oud moedertje onder de arm, lachte en dolde en zette zich, de zware last weer weg, met lachende oogen bij hem neer.

Frisch, als een kleurige, grove bloem die sterk afstak tegen het dorre bleekveld van zijn verschrompeld gezicht, zat ze daar, keek hem vrijmoedig aan. Heel haar jeugd en levensblijheid ontstraalde haar

als een licht, dat ook hem ineens jonger en vreugdiger maakte.

Roelf hield haar hand in de zijne en zijn oogen aaiden haar in welgemoedheid.

Rustig en behagelijk voelde Trees zich nu worden. Hij was toch zoo'n goede jongen!

Toen ineens vroeg Roelf:

- Zeg Trees, waar was je die Zondag, je bent toch niet met een ander uitgeweest?

De vraag overviel haar zoo onverwachts, dat ze beteuterd ervan werd, niet de moed had in 't gezicht van de zieke te liegen. Ze zocht naar een ontwijkend antwoord, en brabbelde maar wat:

- Gekke jongen, wat denk je nou toch wel?

- Nee-nee! hield Roelf vol, zeg 't maar, ik ben niet kwaad.

Ze kleurde fel. Roelf greep haar bij de hand. Ze sloeg de oogen neer en wist zich geen raad.

- Is het zoo? hijgde hij.

Ze gaf geen antwoord, doch zonder dat ze 't goed wist, nikte ze heel flauw, toch zij knikte.

Hij herhaalde zijn vraag, nu dringender - en eenmaal bekend, durfde ze niet terugkrabbelen, zei enkel verontschuldigend:

- Ik heb op je gewacht tot vijf uur...

Nauwelijks keek ze hem aan, deemoedig haar oogen, 't hoofd met de kleurige hoed weer naar beneden. Dan barstte ze ineens uit en zei:

- Ik hou toch van jou, van jou alleen!

Ze wilde hem kussen, maar hij hield haar daarvan terug.

't Werd hem of de aanvoelingen, het wantrouwen, de veronderstellingen van zijn moeder die ze nooit uitsprak, die hij toch in haar oogen las, vermoedens die door heel het vertrek, rondom zijn hoofd zweefden, ineens bestormend hem overmeesterden - en hij wel doorbijten moest, om de band tusschen hen tweeën te verbreken. 't Was nu toch zeker, dat het nooit wat zou worden. Vaag luisterde hij naar wat ze zeide, geheel weg in zijn ellende.

- Ik hou toch van jou, herhaalde Trees, en ze wilde opnieuw zijn hand vatten.

Maar hij weerde haar af, antwoordde bijna kalm, met een droge keel, heesch:

- Och, 'k ben een kwakkelende zieke, misschien genees ik nooit... en dan...

- O, zeg dat niet!

- 't Is ook beter zoo, zei hij opnieuw, haar ontmoedigend.

Ze wilde nog tegenstribbelen, hem naar zich toetrekken, maar hij weerstreefde. En opeens kreeg hij een hoestbui.

De moeder angstig, sukkelde verschrikt aan, en Trees week onthutst van haar plaats, beseffend dat ze hier niets kon uitrichten. Ze voelde zich heelenal bedremmeld en met zichzelf verlegen.

Hij hoestte moeilijk en aldoor en elke nieuwe aanval sneed pijnigend op haar in; ze wist niet

wat te doen, stond met een verwezen gezicht bij 't bed, haar handen wringend, bleek haar rozige gezicht.

Eindelijk bedaarde de aanval. Roelf uitgeput, lag met 't vale gezicht onder de rosse haren, op het blanke kussen.

- Hij hêt zich toch niet al te veel opgewonde, vroeg fluisterend de moeder, angstig-bezorgd.

Trees schokte even met de schouders van nee, trad aarzelend op 't bed toe, vol meewarigheid in heel haar doen, zei dan susselend met een stem vol tranen:

- Gaat het nou wat beter, Roelf...?

Hij zei eerst niets, nikte dan van ja, herhaalde week-verwijtend:

- 't Is beter zoo, beter dat we beide vrij zijn.

Ze snikte zacht. Dat duurde een pijnlijke poos, dan vroeg ze door haar tranen heen:

- Mag ik nog 'es terug komme?

Hij nikte weer, - en zij stond op.

- Dag Roelf, dag jongen!

Slap drukte ze zijn hand, blij dat ze eindelijk buiten in de frischte kwam. Hè dat deed haar goed!

Star en versuft liep ze eenige straten rond, nog aldoor niet bekomen van de schok. Dan ging ze haar vriendin opzoeken.

Tegen half-vijf verwachtten ze de jongens, en die streken-aan met heel veel zwier. Eerst wilde ze niet meegaan, nog te zeer onder de indruk, maar Marie

vond dit niet prettig en bespotte haar geducht. Dan drong de vraag tot haar door wat ze de gansche middag wel doen moest, en dat liet haar goede voornemen wankelen. Ze vertelde nu in een drang naar vertrouwelijkheid, de zucht om zich van haar beklemming te ontlasten op haar wijze, het wedervaren met haar vrijer. Ja, zeg nou 'es zellef... 'n zieke jongen die nergens lust in hêt; hij is niet kwaad, o nee... en ik hou ook van hem... ja zeker, ik moest 't niet doen, maar je bent één keer jong. Jessis, wat heb ik 'n hekel aan me eige!

Deze vertrouwelijkheid bracht zonder dat ze 't zelf besefte Roelf voorgoed naar 't achterschip. Ze raakte over 't geval heen door al dat zelfbeklag en liet zich amuzeeren door die ander, hoewel dit niet zoo goed lukte als vorige keer. 's Nachts in haar bed dacht ze toch aan Roelf, en vond ze 't doodjammer. Ze hield meer van hem dan van de vent die ze nu had. Roelfs teerhartigheid vermurwde haar nog, maar waarom moest hij 't nou ineens uitmaken, enkel omdat ze eens 'n keer was uitgeweest op eigen hand! Hij had ongelijk, was 't zoo erg...?

VII.

Op Roelf werkte 't eigen kras besluit dieper in. Met starre oogen keek hij door 't vertrek en sprak niet. De koorts verminderde weinig. Z'n moeder susselde en zuchtte, maar dat troostte niet. Hij hield van haar en daarom had hij haar de vrijheid teruggegeven. Aan 'n kapotte karkas als hij, had ze toch niks.

Hij hield zich ferm, doch diep vrat het op hem in. Schor kuchtte hij en sliep haast niet.

De dokter oordeelde, dat Roelf naar een ziekenverpleging moest; hij sprak er eerst van als terloops, kwam er dan elke dag op terug en hield zoo lang aan tot ze wel moesten toegeven.

- Het is een slepende ziekte... van lange duur, zei hij, en dat gaat moeielijk in huis... d'r is geen voldoende lucht.

Moedertje stribbelde tegen, maar dokter zei alweer:

- Hij treft het met recht, er komt vrij een vierdeklas-plaats van tachtig cent!

De gedachte alleen schrikte haar al af. Ze meende

in alle ernst, dat ze hem daarginds niet goed zoûen verzorgen. Wie kon 't beter dan zij? Alleen, lucht, veel frissche lucht was er hier in huis niet. En als hij daarmee nu te redden zou zijn, ja dan mocht ze niet tegenstribbelen.

De dokter hield vol - en ze moest toegeven.

Nu, op de eerste Zondag in de Ziekenverpleging, kwam Trees, die weer haar uitgaansdag had, op bezoek. Ze vond hem niet alleen; zijn moeder en 'n tante, en nog een nichtje stonden er eveneens.

Allen mochten niet tegelijk bij bed, slechts twee aan twee. Veel gelegenheid tot bespreken van hunne verhouding bestond er op die manier niet. Trees voelde zich te kort gedaan. Gaf ze daarvoor de helft van haar vrije dag...? 't Mokte in haar, al begreep ze dat ze niet klagen mocht. De hartelijkheid stremde in haar en de stugheid stolde op haar gezicht.

Roelf liet weinig merken; veel was er in die tijd bij hem omgegaan; de stilte en de rust van het ziekenhuis werkten zoo weldadig. Hield hij van Trees? Ja, hij hield van haar. Toch moest hij de sterkste zijn, hij die zoo zwak daar neerlag.

Trees wist niet wat ze tot hem moest zeggen, wachtte af.

- 't Blijft zooas we hebbe vastgesteld, sprak hij dan, erg stadhuisachtig-pozitief.

- Zooas je wilt Roelf, antwoordde ze gedwee.

Een scheiding leek haar nu al niet meer zoo ernstig.

En als hij dan toch niet wou, wat kon ze er dan tegen doen...?

- Nee, zeg nou zellef, herhaalde hij nogeens.

Ze schokte de schouders en stond op om weg te gaan. Geheel in de war raakte ze erdoor.

- Mag ik je blijve bezoeken? vroeg ze toch nog.

Effen, toonloos stemde hij toe, en zij dadelijk hierdoor opgebeurd lachte alweer tegen hem, bleef nog 'n poosje praten en ging monter heen.

's Middags sprak ze de ander en vergat hem.

De volgende veertiendaagsche Zondag voelde ze weinig lust naar hem toe te gaan; ze stuurde naar zijn moeder wat chocolaadjes, met een velletje papier er bij, waarop gekrast, dat ze een tante die erg ziek lag, wilde opzoeken en moeielijk kon. Ze zou wel schrijven!

Roelf grimlachte stroef, nu hij eenige dagen later haar groote, onhandige letters te zien kreeg.

- 't Is beter zoo, zei hij tot zijn moeder. Ze houdt niet genoeg van me - en een zieke vrijer, wat hêt ze daar'an?

Hij verwonderde zich erover hoe hij zijn toestand ineens zoo scherp voor zich zag en dat versterkte weer zijn voornemen. Och, het was nu eenmaal zoo, en niet anders. Een gezonde meid en een zieke jongen, die hooren niet bij elkaar! 't Leek hem zoo gewoon, zoo juist, dat 't geval hem nu niet verder

aangreep. 't Zou een heele tijd duren als hij ooit geheel beterde, en daarom...

't Liep nu al over de vier maanden dat hij daar lag.

Langzaam nam hij in beterschap toe, heel langzaam, doch hij bleef zwak. Soms mocht-ie al op 't balkon komen, en in de tuin wandelen.

Trees kwam niet meer, liet nog eens een enkele keer naar hem vragen, maar daarbij bleef het wel. Zij wist nu ook dat aan geheel genezen niet te denken viel en dat verzoende haar met het affront, zooals ze het noemde.

Roelf vereenzelvigde zich geheel met z'n besluit en de rust die daardoor ontstond hielp hem er weer boven op. Toch duurde 't lang.

In 't voorjaar en als er niets tusschen gebeurde, mogelijk zou hij het zoo ver brengen, dat hij de Ziekenverpleging uitmocht. Maar wat dan?

De dokter had hem allang te verstaan gegeven, dat hard werken niet meer ging. Elke buitengewone inspanning, een kleine verkoudheid, kon hem opnieuw doen instorten. De trammaatschappij keerde hem nog altijd half loon uit, maar als ze daar erachter kwamen dat zijn longen zoo wrak waren, zou dat ook wel gedaan kunnen raken.

Met de moeder, de direktrice van de ziekenverpleging, sprak hij er gedurig over, bijna elke dag, en zij, een zeer godvruchtige freule, verwees hem

telkens naar God; daar moest hij op betrouwen, en dan zou 't wel terecht komen!

Ook z'n eigen moeder troostte hem, al ging haar dat moeilijk af.

- Geen zorge voor de tijd, zei ze.

Een vochtglinstering in haar oude oogen, weersprak dit goed vertrouwen.

In de Verpleging zelf gaven hem nog velen raad: hij moest naar een gemakkelijk baantje uitzien.

Ja zeker, maar dat werd gemakkelijker gezegd dan in orde gebracht. Hij had voor zijn ouwe moeder te zorgen en dan vind-je maar niet zoo wat; de baantjes liggen d'er niet zoo opgeschept.

Eindelijk meende hij het toch te hebben gevonden. Hij zou bij de direkteur van de tram gaan vragen om in aanmerking te komen voor kondukteur. Ja dat bleef de beste, de eenige oplossing!

Op een blanke voorjaarsmiddag, waarin de zon al warmpjes stoofde, de lucht vol glanzend blauw en wit, haalde zijn moeder hem in een rijtuigje.

Het ouwe paard ervoor sukkelde goedmoedig door de straten - en hij pips, nog zieke-bleek, 't hoofd toch bol, naast het zorglijk gezicht van zijn moeder voelde het jonge leven, wat zoo'n knak kreeg, opnieuw aanzwellen; de warmte drong hem naar zijn wangen en kleurde ze rood. 't Leek hem in die ouwe bak, met dat sukkelende beest ervoor, of hij in triomf werd

rondgereden. Tusschen al die sjouwende en wroetende menschen, die nevens hem op straat voortsjokten, voelde hij zich frisch, jong en veerkrachtig.

Hij zag zichzelf ook al staan op de tram, in de flinke jas, stevig toegeknoopt, kaartjes afgevend, fooitjes aannemend, om de halve maand het vaste geld! Maar nu de wagen voor de deur stilschokte, hij voorzichtig eruit gekropen in 't huisje op de stoel zat voor het eenige raam, met uitzicht op de straat, nu merkte hij, dat hij voorbarig teveel op zijn krachten had gerekend. 't Leek of alle fut en alle jongheid weer uit hem wegzakten, zoo slap voelde hij zich. Als een slak kromp hij in elkaar, verbijsterd door die onverwachte zwakte. En dat bleef de geheele dag, de volgende dag nog. Nee, hij kon er niet aan denken op geldjesdag, zooals hij zich had ingeprent, naar het kantoor te gaan om met de direkteur te spreken.

Zijn gansche redeneering, waarop hij als een nieuw bestaan bouwde, zonk ermee weg.

Zijn moeder praatte hem opnieuw moed in.

- 't Hindert niks, zei ze, die eene keer kan ik 't nog wel voor je beuren... Zal ik er dan gelijk over spreken?

Hij antwoordde ja en nee tegelijk, wilde het liever zelf ondernemen, toch te benauwd en te onzeker om lang te kunnen wachten, al vertroetelend-sterk ingenomen met zijn gedachte nieuwe pozitie. Hij zei nu:

- Goed moê, vraag u dan maar!

Het oude vrouwtje ging, keerde met een iet-wat gerekt en zorggerimpeld gezicht terug. De direkteur was heel vriendelijk geweest, - het halve loon weer meegegeven; maar van kondukteur-worden kon niet veel inkomen: Die moesten gekeurd worden, vooral goed op de longen zijn. Denk eens m'n jongen, de geheele dag in wind en weer!

Ze praatte er vlug overheen, vertelde haar slimheid, hoe zij 't bij de direkteur had laten voorkomen als een plannetje van haar alleen, want het spreekt, haar jongen wilde 't liefst onmiddellijk weer aan de slag!

Roelf keek beteuterd voor zich weg, werd stil ervan, zei niets. Toch, zoo gauw gaf hij het niet op. Hij zou wel zien.

Een paar dagen later trok hij zelf erop uit, pluisde elke krant na, sprak met kennissen erover, zocht, keek uit, informeerde naar alle kanten om iets te vinden waarbij 't niet zoozeer op de borst aankwam.

Een huisknecht, gelijk met hem in 't ziekenhuis verpleegd, wilde hem tafeldienen leeren. Dat leek hem bizonder wel naar z'n zin. Maar de eerste dames bij wie hij zich aanbood, wezen hem beslist af. Iemand die het aan de longen had, welnee, hoe kon je aan zoo iets komen? Dat sloeg bar tegen, toch bedacht hij alweer wat anders. Hij slaagde al even weinig: voor kantoorwerk waren zijn vingers te krom, te stijf, loopknecht ook al vermoeiend, bracht niet genoeg in; en zoo ging hij door.

Een buurman raadde hem een boterwinkel te beginnen, of een brooddepôt, maar hiervoor moest-je geld storten als waarborgsom.

Na elke mislukking zat hij over zijn zorgelijk moedertje, dat wel wist hoe zwak haar jongen was.

Ze keken elkaar aan, vroegen: wat nu?

De vreugde over de genezing schrompelde in, de toekomst schemerde zwart voor hun oogen. 't Was of alles dor en dood liep! De volgenden morgen zocht hij opnieuw, nu geprikkeld en oproerig over zijn wrakke gezondheid, die hem wel in leven liet, maar waarmee hij niet kon werken, en hij sprak woorden, waarvan z'n oude moeder schrikte.

VIII.

Algauw begreep hij, dat 't zich opwinden niet deugt en veel praten geen brood op de plank brengt, dat hij zichzelf moest helpen - en nog ijveriger dan eerst liep hij overal rond om een baantje, doch hij vond al evenmin.

- Ik ga weer naar de stal, zei hij op een avond van prikkelbaarheid.
- Jij, vroeg z'n moeder ontzet, welnee jongen, dat zal niet gebeure!
- Zoo, maar ik heb er genog van... 't hangt me de keel uit, dàt zoeken!
- Er is toch niemand die je haast of rept.
- Toch wel, ik haast me zelf, als ik lang wacht, kom ik niet eens meer aan de maatschappij terecht, en wat dan?
- Ja, wat dan...?

Het snerpte haar door merg en been: 't Was zijn ondergang! Ze waren 't eigenlijk verplicht aan de maatschappij, want daarvan hadden ze 't laatst een

kwart, en heel lang zelfs half loon uitbetaald gekregen, vermoedelijk om later in te halen en te verrekenen en dan kon je toch niet wegblijven, hoewel...

Haar laatste spaarcentjes teerden al lang in, en zij zelf was te oud, te onmachtig, te zwak om iets te verdienen, ook niet meer daaraan gewoon, sedert haar jongen behoorlijk geld thuisbracht. Wist zij toch maar werkzaamheden te bedenken, die lichter van aard waren? Overal kreeg je 't zelfde bescheid; voor alle werk moest je sterk en flink zijn! Ze wenschte zichzelf dood, omdat hij dan minder op te brengen zou hebben, maar ze begreep, dat haar dood hem ook niet veel verbetering gaf. Nu kon ze teminste nog voor haar jongen zorgen.

O, 't zou zijn doodvonnis wezen, als hy weer naar de smederij ging!

Roelof stelde het nog een paar dagen uit, doch zocht niet meer. Dat hielp toch niet! Onder het rondslenteren wat hij deed voor hij weer naar de stal zou teruggaan, ontmoette hij onverwachts Trees.

Ze bleven beiden staan, alle twee verrast, onthutst en verlegen.

- Dag Roelf!
- Dag Trees!
- Hoe gaat 'et?
- Best! En jij ook?
- Bè-je geneze? vroeg Trees aarzelend.

- Heelemaal! Maandag ga ik aan 't werk, dan pak ik weer 'an!
- En ik dacht, dat je zoo zwak was?
- Praatjes hoor.... zie ik er dan zoo slecht uit?
- Zeg ik toch niet!...
- Nou dan....
- Nee da's waar. Je ziet er flink uit, hoor!
- Enne, waar ga jij naar toe, Trees... ben je niet meer in je dienst?
- O, nee, daar al twee maanden vandaan... ben nou bij m'n tante zoolang... die is ziek!
- Niet prettig hè!
- Nee, wat zul je d'eran doen!

De ontwijkende wijze waarop ze sprak, leek hem vreemd. Hij begreep 't niet best en voelde dat er wat achter stak. Ze liepen een eind op, het gesprek na de eerste woorden plots teneinde. Om opnieuw te beginnen zei hij maar:

- Je ziet er ook goed uit, Trees, zoo dik, bijna rond. Ineens werd ze vinnig, smaalde lieverig:
- Vin je dat?
- Ja, waarachtig! Ik zou haast zeggen... affijn, je begrijpt me wel.
- Nee, ik begrijp je niet, wat mot je dan.
- Ta-ta-ta, maak je niet kwaad, as het niet zoo is des te beter.
- Wat zóó is? zeg maar op wat je meent.
- Nou op de stal vertelden ze...

Hij hield even op en liet zijn blikken onderzoekend

over heel haar lichaam gaan, keek haar dan scherper aan.

Ze voelde wat hij bedoelde en barstte nu snibbig los:

- Wat weet jij d'ervan, jij...!

- Ikke, niks! Hoe kom je daaran!

- Nou, zeg dan ook niks!

- Och kom, treiterde hij losjes terug, wat een drukkie!

Haar hoofd, eerst rood, opgeblazen, werd weer wit als weggeknepen, en hij meende wel te zien, dat haar trekken vermagerd waren.

Ondoordacht vroeg hij, zonder eigenlijk doel tot sarren:

- Wanneer ga je trouwen, Trees?

- Weet ik 'et... Stel jij d'er zooveel belang in...? Dan zei ze kortjes:

- Nou ajuus.... ik mot er vandoor.... 't ga je goed hoor!

Kittig-vlug trippelde ze de hoek om, een dwarsstraat in, haar best doende licht en vlug ter been te schijnen.

Hou je roer recht, dacht Roelf die zich verbaasde over haar plotselinge verstoordheid. En naar huis terugloopend, vond hij ineens het verband, begreep dat het wel eens waar kon zijn, wat-ie zoo schertsenderwijze had gezegd. Het deed hem pijnlijk aan, want hij vond Trees, ondanks alles, een goeie, een lieve meid - en 't zou hem spijten als ze d'erin was geloopen. De lange nachten in 't ziekenhuis had hij

veel aan haar gedacht, wel een weinig erop rekenend, juist omdat de scheiding zoo kalm was toegegaan, dat ze nog weer te zamen zouden komen. De gedachte aan werkelijke ontrouw had maar heel vaag bij hem bestaan; hij meende ernstig in zijn eenvoud van onervaren man, dat hij maar een toenaderend woord hoefde te spreken om het weer in orde te brengen. Deze ontmoeting sneed smartelijk ontnuchterend op zijn naïeviteit in; 't deed hem vooral verdriet voor haar.

Hij voelde nu ineens vlijm-helder, hoeveel hij van haar hield, en dat hij voorloopig wel geen lust zou hebben naar een ander meisje om te kijken, wellicht altijd zonder vrouw moest blijven. Iemand met zwakke longen mocht eigenlijk niet trouwen; ook hij had het toch van zijn vader overgekregen!

Ontmoedigd kwam hij thuis, vertelde aan zijn moeder zijn vermoeden.

- 't Kan best, zei ze bezorgd. Trees is een beetje licht van zin. 't Zou toch jammer zijn!

Ze vond haar ook, eerlijk gedacht, een lieve meid, die als ze gewild had haar jongen wel gelukkig zou hebben gemaakt, al sprak ze deze meening nu maar niet tegen Roelf uit.

Er doemde nu voor hem op allerlei schrikbeelden van ongetrouwd te blijven, heel zijn leven - een voornemen, die, ook al zou hij er zich toe dwingen, makkelijker te zeggen bleef dan te volbrengen. In het ziekenhuis vooral welde in hem òp de behoefte aan

teedere aanhankelijkheid, 't genot van zorgzaamheid om zich te hebben, de behoefte aan een vrouwelijk wezen, dat met hem meeleefde - en zijn goed moedertje, dat zoo haar best deed, bevredigde niet zijn onrustig-geworden natuur. De hang naar 't vrouwelijke was onverwachts fel in hem ontwaakt. En daar zou hij buiten moeten blijven! Hoe meer hij daarover nadacht, te akeliger het hem werd. Waarom, als 't zoo moest zijn, was hij dan niet in die ellendige bloedspuging gebleven?

Hij voelde het onberedeneerde, het onmatige van deze uitval, dwong die leelijke gedachten met geweld terug, nu werkelijk blij, maandag uit de muizenissen weg, aan 't werk te kunnen gaan.

IX.

De eerste morgen dat hij weer naar de werkplaats trok, ging hij niet dadelijk zoo vroeg, kwam eerst bij de tweede schaft.

't Gaf een wijle van groote bereddering in de stal, een vragen hoe hij het nou maakte, een handjesgeven naar alle kanten.

- En ben-je nou heelemaal er weer boven op?

- Ja, hoor, op 't kantje gelegen, voor de noodige jaartjes weer bijgeteekend! zwetste hij.

- En heb je nog pijn?

- Pijn? nooit gehad... Ik voel niks! nou ja, een beetje voorzichtig mot je zijn, dat spreekt!

- Dat zou 'k maar doen jong!

- Ja zeker!

Vreugde over zijn terugkomst lag op aller gezichten, de ondervragingen duurden heel de schafttijd. De belangstelling van z'n maats deden hem warm aan.

Dan kwam de oude, en Roelf die zich al bij hem had aangemeld greep naar een paard, een bles die hij wel

kende, bracht 't dier zelf in de travail - en begon, eerst nog wel een weinig vreemd, langzamerhand al behendiger en vaardiger de oude hoef los te trekken, het eelt gelijk te schaven, het nieuwe ijzer erop te passen. Krachtdadig en vol goede moed sloeg hij de eerste spijker erin.

Van alle kanten werkten, zwoegden de maats, en heel de stal stond al weer in rook. De hamers nijdigden, dreven de nagels erin, klonken ze weer om, al maar door. Vreemd bonkte het om z'n ooren. Vijlen beraspten de doorgeslagen nagels, werkten de hoef bij. 't Gloeiende ijzer wolkte nog meer sissende dampen omhoog; hij stikte haast door ongewoonte, - en in het halfdonker van de stal, sprankelden de kleine vonkjes voor z'n oogen onder de griffe hamerslagen, even fel ketsend, opgrissend langs de spierige zwarte handen.

Roelf spande zich in; hij werkte tegen de anderen op. Maar al spoedig moest hij zich dood-moe, met pijn in zijn rug door 't gedurig bukken oprichten; hij dacht dat 't niet zou gaan. En toch, 't moest. Het moest!

Hij pakte opnieuw flink aan, alles rondom hem hamerde, wroette en bonkte; voor Roelf bestond niets anders meer. Al zijn aandacht saamgetrokken op het werk.

Dan plots schrikte hij op. Een van z'n maats vroeg luid:

- Hè Roelf, wat zeg-je van je ouwe meisje?

- Nou, wat dan?

- Weet je dat niet? Ze zit toch met jong! Zèg die hêt 'em dat fijn gelapt. Niet?

Hij wilde zeggen, dat hij 'et beroerd genoeg vond, maar de woorden kwamen niet over zijn lippen. Zijn oogen werden vochtig en er stropte zich wat vast in z'n keel. Dat ongeluk van Trees leek hem erger dan al het andere!

Zijn kameraad had zich alweer omgekeerd. Gelukkig! De hamers nijdigden, heftigden door; en Roelf klonk om, raspte de doorgeslagen nagels bij, werkte voort.

- Hoe is 't gegaan, mijn jongen, vroeg 's avonds zijn zorgzaam moedertje, die dribbel-slofte om 't hem wat gemakkelijker te maken.

- O, goed, heel best zelfs, jokte hij, alleen in 't begin stonden m'n handen wat vreemd, maar dat went vanzelf.

Zij zag het wel anders, liet niets blijken, dacht: Hoe lang moet ik het nog aanzien, dat hij zich afbeult en zich doodploetert zonder genade? 't Is godgeklaagd, eens brengen ze hem thuis in zijn bloed.

Zij wist het dat hij, als de zwakste in de ploeg, met zijn zwakke borst, niet tegen de anderen òp kon, en dat het toch moest, doch ze liet het niet blijken, omdat haar angst het noodlot niet kon doen wijken.

Elke morgen als zij hem zag gaan, meende ze dat zijn

doodvonnis zou worden voltrokken, al hield hij zich nog zoo opgeruimd - en 't ergste pijnde haar, dat haar zelf als oud versleten vrouwtje, elk middel ontbrak om een andere werkkring voor hem te zoeken, nu hij die zelf niet had kunnen vinden. Als Trees er nog was?... Ja, die zou met haar jonge oogen misschien wel wat erop weten. Maar ach, dat die ook zoo had gedaan!

Van machteloosheid wrong ze haar handen en heete tranen drupten uit haar dorre oogen.

Moest zij 't nu opgeven?

Nee, ze trok er op uit! Ze zocht en zocht, vroeg overal om een gemakkelijk baantje voor haar jongen. Alles liep ze af en 't hielp haar niets: een zwakke, zieke jongen wilde niemand in 't werk hebben. Alles vergeefs... op 't laatst vroeg ze werktuigelijk, zonder nadruk, niet meer erop rekenend iets voor hem nog machtig te kunnen worden

Roelf die er niets van af wist jakkerde voort.

Zij durfde hem haar zorg niet te laten blijken, en hij wilde haar evenmin zijn uitputting, zijn moeheid klagen.

Zoo gingen dagen en weken om.

Roelf hield zich flink, maar de inspanning pakte hem te fel aan; hij vermagerde zichtbaar, hoestte telkens en soms kon hij 's morgens niet op.

Z'n eenige grootste genot werd de zondag als hij

lang kon blijven liggen en goed laten uitrusten zijn moeë leden, maar dan nog vergalde de zorg voor zijn werk die oogenblikken van rust. Z'n moeder zag hem voor haar oogen inschrompelen, toch onmachtig er iets aan te veranderen. Onophoudelijk pijnigde ze daarmee haar ouwe hoofd en dat ellendig denken almaar-door zonder verbetering te zien, ontredderde haar gansch en al.

Roelf, hoe ook door de werkzaamheden ingenomen, kon het niet ontgaan dat zijn moeder bij de dag verviel. Hij begreep, dat ze tobde over hem en hij wist geen middel om de moed bij haar opnieuw erin te brengen, dat sloopte ook z'n geest. Dan spraken ze 's avonds uren en uren, telkens wat anders verzinnend om een minder afmattend werk te vinden, tot ze hierover ook maar zwegen; al dat praten hielp toch niets. 't Vaste werk aan de stal durfde hij niet laten, om een onzeker bestaan van wie wist wat.

Eindelijk op een morgen scheen 'n uitkomst te dagen. De kennis uit de Verpleging kwam met 'n postje van huisbewaarder: vrij wonen en een rijksdaalder in de week toe; Roelf kon dan zien nog wat er bij te winnen op een of andere wijze.

Dat was nu wel heel mooi, maar zoûen ze 't aandurven...? 't Bleef gewaagd als hij er niets bij kreeg... van een rijksdaalder konden ze niet rondkomen.

Toch nam Roelf 't aan.

Maar nu ze zoûen verhuizen kon het niet eens.

't Wee had haar al te zeer afgetakeld, had haar neergeslagen. Plots in 'n duizeling zakte ze neer aan één kant geheel verlamd.

De zenuwende spanning der laatste tijden voltooide de ontreddering.

Roelf moest bij z'n moeder een hulp nemen, nog harder werken met z'n zwakke longen, om haar die laatste jaren niet aan haar lot over te laten.

Tot ook hij zou instorten....

Straatzangeres.

Een stem klonk òp.

Zangerig, dalend, heffend, versmorend-zacht, dan scheller uithalend en weer versmeltend, golfde het geluid over de zon-bestraalde badhuisweg, die daar zoo breed-leeg lag in de volle, felle zomerdag.

't Schroeiend-helle licht van blakerende zon, geen wolkje aan de lucht, ketste onweerhouden over het witte schelpkiezelpad, over de schrale boomen en de kleurige villaatjes metbloemperkte tuintjes, waar geraniums rood kleurden tegen blonde duinheuveling.

't Was te warm, te gloeiend-heet en ook nog te vroeg op de middag voor welgedane badgasten, om van hun schuttend home te gaan naar het strand waar misschien wel een windje koelde, maar ook de zon nog doordringender weerstraalde over de wittende, hettende zoom, de blanke zanding van de zee en waar hun zachte teint nog meer verbranden zou, al leek dit op zichzelf niet kwaad, zoo echt te zien, dat je op een badplaats bent en die weelde je wel veroorloven kunt.

De stem klonk scherper, kromp in, schoot even uit, dodijnde weer aan en naderde; van heel verre drongaan 't geluid, sloeg week-wrang òp tegen de mooie villahuisjes met de neergelaten gordijnen en zonneschermen, die zoo rustig hier het onbehaaglijk-warme weerden.

Sterker drong nu aan het geluid, duidelijker al in zijn vage melodie, ongeschoolde stem van vrouw uit het volk, met niets kunstmatigs erin, enkel gedragen door 't gevoel zelf, dat de strofen, soms zuiver en vast, soms schor en schraal, toch aldoor met innigheid doorzoog, ook als in heeschheid en nietmeer kunnen de klankgolving dalend zich verloor in 't gesnor van een tram, in 't geratel van een rijtuig.

Een kind op haar arm, twee grooteren langs zij en een pasgeborene in de wagen, zoo schoot ze onder de zengende zonnehitte, van huis tot huis, van hek tot hek voort, bedelzingend haar klaaglied van verongelukte vrouw die zwerven moet, op genade vragend om 'n stukje brood en wat versleten kleeren voor de kleinen; - en haar volle stem, dìe kwam uit haar diepste zelf, klankte vreemd als iets zoets en bitters, een roep die ver doordrong tot het hart en de luierende badgasten haalde uit hun loome dut:

Hij was zoo braaf en goed.
Maar 't lot heeft 'em mij ontrukt,
Hij had mij zoo innig lief...
Ik word zoo zwaar gedrukt...

Zóó zong haar melankoliek geluid en de weemoed vulde aan wat er aan melodie en woorden ontbrak, leî iets ongezochts, iets heel echts en waars in deze ellende-stem, die haar leed uitkreet over de publieke weg, in die smartuitstooting haar dagelijksch bestaantje zocht.

Badgasten staken verwonderd de hoofden uit de ramen, kwamen leunen over de balkons vol nieuwsgierigheid, die dadelijk oversloeg in kwaadheid, nu 't bleek dat het maar was een armzalige bedelvrouw, die met haar lokkende zang hun zoete rust verstoorde. Ze trokken ontstemd het verveeld, slaperig gezicht weer binnen, 't aan de meid overlatend of die soms wat geven wou. Och ja, in zoo'n bad-plaats zie je toch van alles, 't moest niet geoorloofd zijn dat gebedel hier op straat.

De vrouw schoof voort en zong maar door, nu en dan eenige ademhalen zwijgend, soms midden in een strofe om haar verloren kracht weer te krijgen.

't Zweet parelde haar glinsterend op het zorggezicht en de ziltheid die erover gleed, drong langs de wanggroeven tot op de lippen. Ze merkte het nauwelijks. Al was het smoorheet, ze moest toch voort, de hitte in elk geval beter te verdragen dan kou die door de kleeren sneed!

De kinderen, 'n meisje van drie en één van 'n paar jaartjes ouder, blootshoofds, beide in roode jurkjes vaal van gesletenheid, de gezichtjes verarmd en goor, de handjes grauw en ongewasschen, toch in de bleeke

ooren blauwe glasbelletjes kermisachtig mooi, gingen nu om beurten naar de deuren. Ze smeekoogden en hielden dan de magere, schrompelige klauwtjes zwijgend òp. Wat ze kregen leien ze bedremmeld op 't kleedje binnenin en hummelden dan weer verder, terwijl de moeder met baar kind op d' arm voortschreed achter de wagen, en maar zong van haar lief, die haar zoo teer beminde en haar zoo snoodelijk verliet, die zoo jammerlijk raakte om het leven, wiens mond nu niet meer sprak en die zweeg tot in alle eeuwigheid...

Vier kinderen en zelf nog zoo jong, 't jongste pas geboren, één op d' arm, twee oudsten al aan 't bedelen, 't was wel de treurnis, de tragedie van vrouw uit het volk, nog sterk en moedig, maar die niet kan winnen, zelfs niet met de beste wil, voor zooveel monden.

Haar man, jonge vent, ruw en zonder nagedachte, zat in 't gevang voor vechten en voor stroopen, en zij moest zich nu maar redden met haar kroost. Niemand zorgt of heeft medelijden met de vrouw van een boef, ook al is zijn misdrijf niet zoo erg. Zij hielp zichzelf zoo goed, zoo kwaad 't ging, maar de ellende liet niet af, en 't gevoel van verlatenheid kropte haar in de keel, zoodat ze een oogenblik haast geen geluid geven kon en van heeschheid zweeg.

't Warme, broeiende zonneweer drong van alle kanten op haar aan, en in die felle late zomerhitte, haar afmattend tot bezwijkens toe, woelde nog

sterker òp het zwoele verlangen naar hem, aan wien haar gedachten en begeerten hingen. O, ze hield van hem, had hem nog aldoor lief en ze zou van hem blijven houden, hoeveel kwaads hij haar berokkende.

Een vage vochtglinstering drong even aan in haar oogen, vermengde zich met het zilte zweet; ze poogde weer haar stem uit te zetten en haar lied te zingen om het brood. Haar stem trilde nu ze de strofe opnieuw uitgalmde, dat hij was zoo braaf en goed en 't noodlot hem haar had ontrukt. Flauw voelde ze het valsche, het overdrevene in haar klacht, want zoo'n lekker dier was hij nou niet, hij kon treiteren, ranselen en zooveel liet hij zich niet aan haar gelegen liggen, maar toch... zij hield van hem; hij ook van haar. En dit besef van bij elkaar te hooren dreef uit boven 't klare weten wat er aan hem ontbrak, smoorde al de bezwaren, die ze toch wel kende. Ja, hij deed niet altijd zooals hij moest, maar wie was dan wel volmaakt? En o, ze hadden het hem ferm aangerekend, zes maanden in 't groot hotel, enkel voor stroopen en het zich moeten verdedigen, alsof je stroopte voor je plezier en niet om in het leven te blijven, 't kostje te halen!

Haar stem werd nu weer klaar en sterk, overzong heel de badhuislaan, die daar zoo blank uitlijnde in de felle schittering van de zonnedag. Doch wat hielp het, alle huizen waren dicht en afgesloten, alle gordijnen en schermen neergezakt!

Zonder opzien of stilstaan schoof ze achter haar

wagen voort, indrinkend de lieve trekken van het wicht dat op hem geleek en waarin ze hem nu weerzag. Ze galmde-uit haar zang, zoete streeling en wreede pijniging, haar innigste gevoelens in strijd met haar verstand, dat ze toch niet versmoren kon. Diep voelde ze de bitterkeid.

Maar 't moest, 't móést. Voor 't kind dat ze op de arm droeg, voor 't wicht daar in de wagen en voor de twee die hongerig langs de deuren vroegen.

Ze schaamde zich voor zich zelf en keek van terzijde naar de arme kleinen in de roode jurkjes. Ze schooierden van huis tot huis, werden afgesnauwd, weggestuurd door kardvocktige meiden, die te gemakkelijk uitgevallen voor 'n gang naar de keuken, 't brood liever lieten beschimmelen of in ket vuilnisvat gooiden dan ket mee te geven, en ze wist niet met wie ze meer medeleden moest hebben, met haar kinderen of met haar eigen ongelukkige zelf.

't Was zoo weinig wat ze ophaalden, dat het met elkaar niet voldoende zou zijn voor een maal eten, niet om 'n nacht onder dak te komen.

De heele weg had ze nu afgezongen, en even aarzelend voor het groote plein, wist ze niet welke kant uit te gaan. De kinderen kwamen aangeloopen en leien neer met kun kromme knuistjes de enkele cent en de homp brood, vroegen haar met de oogen wat ze nu moesten doen. Die gedweeheid en angstige hulpeloosheid roerden haar; 't maakte haar zelf week

en onmachtig om verder te kunnen. Ze hield de wagen in en liet het kind van haar moede arm zakken.

Die vracht werd haar te zwaar onder het voortgaan en gedurig zingen, even moest ze wel adem scheppen! Ze zette het kind tegen een hek, klemde zijn kleine handjes om de spijlen en lachte dan tegen het smoezelig bekje, dat niet wist of 't moest uitschreeuwen van angst of kraaien van pret. Ze vond plezier erin en liet 't kind even alleen, zacht voortschuivend haar zuigeling in de wagen. Haast bij elke pas keek ze òm of de kleuter stevig staan bleef en niet losliet. Ja, hij stond rechtop en hield zich vast. Dat was tóch heerlijk! Haar armen, ontlast van die moeizame vracht, voelde ze als een weldaad zoo lucht, en heel 't lichaam veerde er door op. 't Was wel zwaar zoo'n kind heel de dag mee te sleepen, terwijl je zingt om een cent.

Maar nu liet de kleine jongen een schreeuwtje van angst, en zij snelde al naar hem toe, hief hem op in gejuich, zoende en knuffelde hem op mond en wangen, in-gelukkig dat ze hem weer dragen kon, geheel uitgerust door die enkele verpoozing, een darteling, een tusschenbedrijf van haar bedelzingen. Dan zette ze haar tocht weer voort, traag schuivend de dwarsweg in, galmend, eerst nog zacht, dan luideròp, met heffingen en dalingen, haar troostloos lied van het lief, dat haar verliet.

't Was nu wat later geworden op de middag en van hier en daar streken de gasten aan over het

plein om te gaan baden of zich te vervelen aan het duldeloos-volle strand, waarop de zon, al over 't zenith, toch nog bijna loodrecht stond en haar schitter-wazen als een enkele uitbrandende vlage neerzond.

'n Heer en dame, goed gevoed en goed gekleed, hun pas luchtig en veerkrachtig, trippelden voorbij. Ze keken naar haar, zoo tersluiks en in welbewuste afkeer:

- Kijk nou toch 'es an!
- Ja... wat 'n gezond-sterke vrouw!
- En zooveel kinderen;...
- Waarom zoekt zoo één geen werk, inplaats van te zingen en te bedelen?
- Ja, zeg dat wel!

Ze hoorde het, brak even af haar zang en keek die twee fel aan. Ze kende die soort meeningen. Meestal liet het haar koud wat ze van haar zeien; ze moesten het eens probeeren als vrouw alléén voor vier kinderen te zorgen, heel gauw zoûen ze anders redeneeren. Doch nu sprong ineens, ze wist zelf niet waarom, door de felle warmte, de vermoeidheid die door alle leden loomde, door 't weinige wat ze beurde, een venijnige kriebeligheid in haar op en in plots verweer schimpte ze terug:

- Ik werk toch ook, of noem je dat soms niks! Rauw kwam 't er uit, en niet minder fel liet ze er nog op volgen:
- Bij jullie in de kmeedie of de oopra zingen ze

dáár soms zoo fijn? En dat mag, da's mooi en prachtig, niewaar, maar 'n arm mensch mag geen cent verdiene...

De heer, knokkig-strak in zijn gemakkelijk flanel pak, keek verontwaardigd. Hij stapte stijf voort naast zijn dame, soepel en lenig in fijn, modieus linnen, doorzichtig van open borduurtusschenzetsels, waaronder haar blank vleesch rozig kleurde, terwijl haar wije rokken ritselden in 't vlugge gaan. Ze klemde haar lippen opéén, voelde zich aangetast door 't schelden van die vrouw en zweeg.

- En dat heeft nog kinderen ook... liefst een stuk of vier... jawèl, heb maar medelijden, zei hij weerom.

- Ach, zeg toch niets, angstigde zij, laat dat volk met rust. Je hebt d'r enkel last van!

Steviger stapten ze door, ondanks de moordende warmte, want ze gingen naar koncert en wilden ook het eerste nummertje zich niet laten ontglippen. 't Was de domste zet die je kon doen, om luid-op je meening te zeggen. Vooral tegen zulk volk!

Trotseerende woede schoot op in de bedelzangeres; al hoorde ze niet de woorden, ze voelde toch wat daar werd gezegd.

Haar starre, neergeslagen oogen vlamden en heel haar lichaam trilde ervan. Maar och, wat gaf 'et? Die fijne heer en dame waren al weer ver, en als ze ging naschreeuwen, kreeg ze nog de policie op haar huid. Wat dachten zulke lui toch wel!

Haar plots opgevlamde woede verging alweer, doofde en zakte in moeheid weg. Haar felle oogen hield ze neer, ze zei niets, duwde het krakend wagentje voort, terwijl het gulle zweet op haar voorhoofd drong en tot op haar handen droop. Ja, ze had kinderen, mocht dàt dan niet... ze was toch getrouwd! Misschien was 't beter geen kinderen te hebben, maar wat kon ze eraan veranderen nu ze er eenmaal waren, of moest ze...?

Schamper lachte ze. Ja, als zullie deden als de rijke lui, als ze ervoor zorgden dat er niets van kwam, als ze...

De gedachten stokten, ze voelde haar ongelijk. Nou ja... als ieder een paar cent gaf, was dat zooveel?

't Jongetje van anderhalf, dat ze door de drift aan de hand meesleepte, tilde ze weer op, nam het op de arm, zoende het, knuffelde het tegen haar aan, alsof het al te kort kwam door de schampscheut van zulke menschen, die niet weten wat ellende is, zelfs niet bij benadering.

't Was waar, wat moest er terecht komen van de kinderen, als de vader in de gevangenis zat en zij als moeder langs de weg liep? Maar wat gaf 'et daaraan te denken, bracht dat soms brood? En dat, dát had ze noodig, al 't ander kon ze missen.

De kleine meisjes in de groezele roode jurkjes sjokten bedelend langs de hekken, drongen schuchter in de kleine tuinen en kregen weleens een enkele cent of werden afgewezen, terwijl zij als moeder weer

geduldig achter haar wagentje voortschoof, moeizaam dragend de zware last.

't Gemoed nu weer wat gestild, zong ze opnieuw, zong ze telkens andere woorden, weer van hèm, die zij zoo teer beminde en haar zoo snoodelijk werd ontrukt. En in de zachte galmen die nu tragelijk opklonken, zwol nog inniger de zware droefenis, de smeekklacht naar geluk, een geluk van een bete brood te hebben voor de kinderen, vermengd met dat onbestemde waarvan ze zelf de beteekenis niet besefte, maar die ze voelde in de overdreven woorden van het lied.

In stage rhythmen golfden haar galmen langs de bebloembeperkte villaatjes, waar wel hier en daar eens iemand luisterde, maar waar geen enkele haar verstond. En in dat zacht-drenzerig gezang, wreed dringend in haar zelf, vergat ze haar ellende op 't allerlaatst toch wel, liep weg-op, weg-af, tot heel de badplaats ze had doorsukkeld en afgebedeld.

De dag verstierf en aldoor zwierf ze nog voort; ze trok nu de duinen in. De brokken brood verdeelde ze onder de kinderen en de kleine gaf ze de borst; de weinige opgehaalde centen had ze in de zakdoek geknoopt. Ze zou verder moeten, maar ze miste de moed er toe. Daar dichtbij stond het groote gebouw van het gevang, waarin haar man zat opgesloten. Haar gedachten dwaalden telkens erheen. Een paar keer had ze er al om heen geloopen en 't eenzaam-drei-

gende van dat stomme gebouw in die naakte duinen verwarde haar nog meer. Vele weken had ze voor de boeg eer hij vrij werd gelaten, en toch kwelden haar nou al de gedachten aan die komst. Alles had ze moeten verkoopen, tot zelfs 't laatste stuk huisraad, om de kinderen aan 't eten te houden, en als hij nu loskwam, waar konden ze dan naartoe? Zou hij nog werk vinden en voor haar zorgen? of zou hij weer aan de gap slaan, gesnapt worden en de straf opnieuw moeten uitzitten? Ze hoopte het beste, och ze hield zooveel van hem, maar angst en twijfel doken sterker op. Hij was zoo'n dolle Dirk, voor niets en niemand bang, ze wist dus niet waarop 't uitdraaien kon. En dat leek haar nog 't ergste niet...; als ze maar ergens woonde zou hij wel komen opzetten, konden ze samen verder zien. Maar als de groote deur strakkies open ging, ze wist de dag en de maand heel precies, en ze zwierf zelf zonder dak, wat zou daarvan het eind dan wezen? De paar centen die hij daar overhield, nou daarmee stopte ze het geen halve week, en wàt gebeurde er, als ze geen onderdak voor hem had? Hij zou natuurlijk aan de sjouw gaan en de kinderen en haar aan hun lot overlaten. Een eigen thuis, al was het een hok of schuur, dàt moest ze hebben hier of daar, maar hoe kwam ze d'eran als ze zelfs niet genoeg bij elkaar haalde om de dag rond te scharrelen? Ach, aan overhouden viel niet te denken, dat werd te mal!

De zon stond nog aldoor hoog aan de lucht, schoot

al naar het westen toe, haar warmtestralen nu schuiner en daardoor nog stekeliger brandend over 't duinig land, dat goudig lag te braden in de zenging, nu al troebeler door 't heel-d'n-dag opgetrokken vocht. Ze voelde dat stekelige van de zon als een laaiïng over haar gezicht en over heel 't lijf een klefheid, die haar de kracht ontnam.

De kinderen hadden nu gegeten, smakten nà, met de tong en keken armelijk, omdat er niet meer was. Ze werd raar ervan om 't hart, maar vermande zich en zei straf:

- Vooruit, we gaan weer verder!

Ze nam het jongetje op de arm, lachte goedig tegen het pasgeborene in de wagen en trok met de twee anderen naar de groote weg. Zou ze 'tnogeens probeeren te zingen? Ach, 't gaf toch niks, ze kon niet meer, de keel was al schor!

De meneer en dame van s' morgens tipten haar opnieuw voorbij, keken een andere kant uit, zoodat ze haar niet zagen, of maar deden alsof. 't Kon haar niet schelen, wat had ze aan die lui als ze toch niets gaven, èn als ze wel wat gaven, nou dan zei ze: dankje! en daarmee uit. Even glimlachte ze in zich zelf, terwijl ze dit overpeinsde. Hoe had ze van morgen zoo oproerig kunnen wezen voor niemendal! Die lui waren toch allemaal eender, 't ééne moment gul en goeïg, 't andere oogenblik kijken ze je zelfs niet met d'er achterste aan, zoûen je 't liefst aan de policie overleveren of je van honger laten krepeeren!

Wantrouwig begluurde ze de twee, die daar zoo lachend en onbezorgd voortschreden en haar blikken bleven lang hangen aan hun schoone kleeren, aan hun gemakkelijken gang van loopen. Wat stapten ze vlug, ook al droeg die juffer nog zulke hooge hakken. O, 't was wel heerlijk zoo in overvloed te kunnen leven, alles te hebben wat je hartje begeert, geen zorg voor de dag van morgen! Nu gingen ze daar op een bank zitten en trekkebekten alsof er op de heele wereld geen ellende en geen armoe meer bestond. Duivelsch kon ze worden op allen, die het zoo gemakkelijk hadden, al was 't domheid daaraan toe te geven.

Ze kwakkelde met haar troepje de grcote weg verder af, en verhief nogeens haar stem, doch ze voelde dat het nu heelemaal niet meer kon, de gedachten overrompelden haar daarvoor àl te erg. Nee, ze moest iets anders bedenken om aan geld te komen, ja, maar hoe...?

Haar oogen dwaalden veruit over de weg en keerden tot haar zelf terug, straf ziende de armoe van haar sjofele plunje, de vele monden en de hongergezichten van haar kinderen. Kon ze toch maar iets erop vinden...? ze zou alles willen doen... al moest ze er ook voor gaan stelen. Zou ze kunnen stelen?... Ze vroeg het zich ernstig, nu diefstal haar een uitkomst leek. Ze wist het niet, geloofde toch van wel. Ja, waarom zou ze niet kunnen stelen, hier of daar wat weggappen en 't dan verkoopen. Je kwam

ervoor in 't gevang als je werd gesnapt, maar je kon toch oppassen en goed uit je oogen zien, ze te glad af wezen, hoewel... Zeker, zeker, je moet de gelegenheid afwachten en dan heel wiedes zijn, dáár zat 't hem.

Ze sufte erover na en een heele tijd dacht ze niets. De opgeroepen idee bleef een vluchtige toetsing van haar moede geest; 't moest alles nog eerst doorwerken voor ze ertoe overging zich op die manier uit de nood te redden. Instinktmatig begreep ze, dat de kansen om te gappen niet zoo vlak voor de hand liggen en dat het zeggen gemakkelijker is dan het doen zelf. Maar eenmaal de gedachte in haar vastgezet, liet die haar niet zoo dadelijk los. In een nog onbewust doel dwaalden onwillekeurig haar oogen over de breede weg, gluurden scherp of daar niet iets lag of stond wat zou zijn weg te kapen; en nu ineens sterk wist ze dat 't móést en dat ze 't zou doen, als zich 'n gelegenheid voordeed. 't Was nou net zoo mooi stil over de heele lengte.

Haar oogen scheerden nu roof begeerig de openbare weg, die in de trage avondval, alle menschen aan tafel gegaan, van verre al te overzien viel en geen belemmering gaf. Dan plots zag ze wat. Een wagen die daar stond, onbeheerd...., maar nee, daar had je de jongen al! Teleurstelling voelde ze, en toch ook weer een verluchting, zooals alle wankelmoedigen in de schommelingen van willen en niet durven. Haar roofzucht kromp weer, terwijl toch de spijt in

haar woelde. Ze wilde zich omkeeren en verder trekken. Iets hield haar tegen: het vermoeden dat ze nog een kansje kreeg, dat ze niet verloren mocht laten gaan.

De kinderen klampten zich aan haar rokken vast en jenkten drenzerig haar de ooren vol.

- Stil! snauwde ze, stil dan toch!

Scherp tuurde ze weer over de weg, dienugoudig klaarde in late zonnebrand. Haar oogen hingen aan de jongen, die in z'n bak-kar rommelde, dan een duwtje aan de wagen gaf en ermee voortschoof.

Al dichterbij kwam hij. Gansch haar aandacht bleef op hem gericht, haar adem stokte en hield ze in. Zie je wel, en een lachje vloog over haar gezicht. Daar stond hij weer stil! Hij grabbelde opnieuw met zijn handen in de bak; ze zag hem er een pak d'er uitlichten. Dat nam hij onder d'arm, stapte traag ermee naar een huis aan d' overkant, toch even nog omkijkend naar zijn onbeheerde wagen, alsof hij niet 't ware pak had gepakt, of hij zich vergiste, twijfelde in waakbesef over wat hij daar alléén achterliet. Zijn onzekerheid wekte nog sterker in haar op de steelzucht, verdreef de weifeling en dwong tot de daad, al voelde ze het gevaar nu hij zoo bij de hand en voorzichtig bleek te zijn. Ja, 't zou niet makkelijk lukken, maar 't kon toch wel. Vooruit, nou moest 'et, nou of nooit!

In een paar schokkende stooten was ze met haar kinderwagen vlak bij, terwijl de jongen ruggelings

naar haar toe stond aan 't huis waar hij belde. Wantrouwig en weinig zeker van zichzelf gluurde ze naar hem en dán, met 'n enkele duw, dreef ze haar wagen vlak naast de onbeheerde kar. Een vlugge greep.... Haar handen lichtten bliksemsnel een pak eruit en 't lag meteen al in haar wagen onder de deken.

De dampen sloegen haar uit, terwijl ze met één hand voortreed en 't gestolene verder onder 't dekentje wegmoffelde. Ze verwonderde zich erover, dat het haar zoo gemakkelijk afging, al was het pak haar toch bijna nog uit de bevende handen gevallen. Als de jongen nu maar een poosje werd opgehouden en hij 't niet zoo gelijk miste, anders werd het hommeles, schoot hij dadelijk op haar af!

Angstig en wild jachtte ze voort, al sneller haar wagen voortduwend, telkens schichtig omglurend, hoe 't daarginds toeging. Hard ratelden de wrakke radertjes over de vlakke klinkerweg.

De kinderen alsof ze 't begrepen liepen vlot mee, niets hield haar tegen. Als ze de dwarsstraat maar haalde en 't hoekje kon omslaan voor hij het merkte, dan was 't gepiept! Vóór alles moest ze uit 't gezicht zijn, dat bleef 't voornaamste.

Het korte eindje laan, hoe gerept ze ook voortreed, duurde toch nog lang en de enkele minuten leken haar een eeuwigheid. De jongen zou zeker al bij zijn wagen staan. Voort, voort! Omzien durfde ze niet. Nu had ze de dwarsstraat en waagde ze tersluiks om te kijken, zoo zijlings van haar af. O

god! de jongen stond bij zijn wagen. Miste hij het al...? Zag ze goed, een dienstmeid wees hier naar toe. Verloren was ze!

't Drong zoo vernietigend tot haar door dit feit, dat ze huilend wilde omkeeren en het gestolen goed onder jammergeklaag teruggeven. Maar onderwijl dit nog door haar heen flitste, zag ze de jonge vent, eerst zoo verwezen en verward, op haar afkomen en nu verloor ze elke gedachte, stormde voort vol angst. Ze zette er een draf in, duwde als een razende haar kinderwagen voort, gelukkig nog eens 'n hoek om te slaan, in de zijlaan te loopen die in de duinen uitkwam. Ze moest de kinderen meesleepen, holde voort in doodelijke angst met de kinderen die niet zoo gauw vooruit konden. Zou ze 't nog ontsnappen...? Nee... ze viel d'erin. En opeens hoorde zij achter haar geschreeuw en geloop. Zou ze stilhouden en teruggeven, flitste weer door haar heen; maar nee-nee, dat was nu te laat, hij zou haar voor dievegge uitschelden. Voort, voort, ze moest de duinen in. En plots schalde het: houdt den dief, houdt den dief! Aldoor schreeuwde hij terwijl zij met verdubbelde woede liep.

Ze was nu dicht bij 't vrije veld, maar ze zou de ruimte niet kunnen halen, dat begreep ze, de kinderen en de wagen bemoeilijkten haar vlucht, en zonder verder denken, zette ze het kleine jongetje neer, greep rap 't pak en schreeuwde tegen de anderen dat ze daar moesten achter blijven. Dan holde ze weg. Maar de jongen draafde haar achterop, hij liet

zich niet verschalken door die list. Ze dacht zich te laten vallen en om erbarmen te smeeken, maar o, dat was al te laat! Vlak voor haar trad een meneer en donderde haar in de ooren, dat ze overgeven moest, héél gauw, het gestolen goed!

Ze wilde doorschieten, zich toch nog aldoor uit de voeten maken, doch het gaf niet, hij had haar al bij de arm, greep naar 't pak, dat haar bij de weerstand die ze bood uit de arm gleed en nu in 't kiezel lag. Ze tastte opnieuw ernaar, hij was haar voor, duwde haar opzij zoodat ze wankelde en bijna tegen de grond sloeg. Nu had ook de jongen haar ingehaald en bij de kladden; hij schudde haar als een vod door elkaar, dat ze op de grond zonk; maar de meneer gelastte dat hij haar los zou laten. Nu herkende ze huivrend de meneer van die dame van vanmorgen, Hij was van de policie.

- Is dat pak van jou? zei hij straf, zich naar de jongen wendend.
- Jawel meneer... ze hêt 't gestole, 't lei in de wage!
- Zoo, je herkent het dus...
- Zeker meneer, 't is vast, de meid daarginds zei 't ook.
- Goed, neem je pak en kom morgen op het bureau... versta je? je mag je kar niet onbeheerd laten staan.
- Jawel meneer... maar.
- Snij nu maar uit... morgen tien uur, denk eran, hoe is je naam?

De jongen noemde die, ook zijn woonplaats, ging dan met zijn pak weg, grinnekend van genot en sjagrijn. Nu kreeg hij nog een bekeuring ook... Dat nou net zoo'n inspekteur daar loopen moest, affijn, hij had zijn goed weerom en daar kwam 't op 'an... hij zou wel zien.

De kinderen waren naar de moeder gesjokt, hingen aan haar rokken en zijzelf nam 't jongetje van anderhalf op en boog zich huilend over haar andere, de zuigeling in de wagen.

- Wat moet ik met jou aanvangen, barschte de policieheer verontwaardigd.

- Och meneertje... och meneertje, ik wist niet wat ik deed... heb medelijden, ik deed het voor die schapen van kinders, huilde ze, terwijl ze een knieval wilde doen.

- Jawel, altijd 't zelfde wijsje, we kennen dit, waarom ga je niet liever werken dan zoo te bedelen?

- Kan ik dat dan meneer met die vier kindere?

- Zoo! hum! jullie kunnen nooit wat, behalve je vergrijpen aan andermans goed, dat verstaan jullie opperbest!

- 't Is de eerste keer... 't is de eerste keer! dat bezweer ik u, meneer, dat bezweer ik u bij de allerhoogste, jammerde ze. Nooit heb ik mijn hand nog uitgestoke!

- Zoo... dat zullen we wel 'es onderzoeken, je komt morgen ook op 't bureau.

- Och meneertje heb toch medelijje, ik zal 't nooit meer doen.

- Ja-ja... hou daar je mond maar over, en vertel 'es eerst, waar hangt je man uit?

Ze huilschokte door, al feller grienend; ze voelde dat als ze de waarheid vertelde dit de toestand niet zou verbeteren terwijl ze ook niet liegen durfde.

- Nou krijg ik haast antwoord of heb je er soms geen zin in?

Smadelijk keek de inspekteur naar haar, dan naar de vier kinderen.

Dat werd haar ineens te veel. Huil-krampend zei ze, terwijl ze met de schort de tranen droogde in aanvaarding van het allerergste en in de richting van de gevangenis wees:

- Me man, die zit daar, al vier maande... o meneer, u weet niet wat dat zegge wil.

- O!! is 't in die tijd... jawel! nou, morgen om tien uur present, anders laat ik je door een agent oppikken.

- Ja meneer, snikte ze weer en ze klampte de kinderen aan haar vast. Ik dee 't uit honger, dat is alles wat ik heb opgehaald, kan ik daarvan leve?

De dame van de bank was er nu ook bijgekomen en enkele voorbijgangers bleven staan. De inspekteur zag 't moeilijke van 't geval, hij kon haar laten opbergen, maar waar moest hij dan met die kinderen blijven? Hij zag ook de smeekoogen van zijn vrouw, begreep wat ze ermee bedoelde.

- Da's alles wat ik heb opgehaald, kramphuilde opnieuw de bedelvrouw.

De inspekteur haalde de schouders op en keerde zich om. Dan snel tastte hij in zijn zak, zocht een geldstuk en duwde dat haar in de hand.

- Dus wel verstaan, morgen tien uur op 't bureau en zonder die karavaan, versta je!

Ze nikte toestemmend, droogde haar oogen af en dreef haar kinderen op een hoopje.

- Ja, m'n hemel, wat moet je er toch mee beginnen, betoogde nu de inspekteur tegen z'n vrouw. 't Zijn recividisten met elkaar.

- Ze heeft 't nooit eerder gedaan, zei ze toch, weerlegde het vrouwtje.

- Wat kun je op die lui aan, ze liegen alles aan elkaar.

- Nee, maar dit was toch wel echt... denk 'es an vier kindertjes, en die in de wagen een paar weken oud!

- Ja, 't is verschrikkelijk... allemaal geboren boeven; enfin, ik zal ze morgen een uitbrander geven en ze laten nagaan. 't Voornaamste is, dat de jongen zijn goed terugheeft!

De bedelvrouw met haar kinderen te zaam gedrongen, schoof benepen de groote weg af.

De menschen kwamen na het dinee weer opzetten, om zich te verpoozen en te gaan naar het strand, waar de lucht zoo zuiver is en de horizon zoo wijd, waar een mensch die 't goed heeft niets hindert als zijn eigen gekakel en eigen onbelangrijkheid.

Zou ze zingen?

De straatzangeres, als dievegge op heeterdaad betrapt, durfde haar mond niet open doen en 't geldstuk van de inspekteur brandde haar in de hand. Dat was wel verkeerd uitgeloopen, finaal gesnapt! Wat moest er nu van haar kinderen groeien?

Ellende en schaamte kropten haar op in de keel, haar oogranden pijnigden haar prikkelend, maar ze had geen tranen om ze te laten vloeien en haar 't leed te kunnen verzachten. Ver voor haar uit gingen de inspekteur en z'n vrouw, hij had haar lot in handen. Instinktmatige angst liet haar een groote afstand houden tusschen hem en haar, al wist ze dat je 't gerecht niet kunt ontloopen, ze halen je tot uit de hoek der hel! Behoefte voelde ze zoover mogelijk van hem af te wezen en ze vertraagde haar pas.

Hoog boven haar vlamde de lucht met donkere rosse vlammen, van violet doorschicht. 't Was 't laatste schijnsel van ondergaande zon, die haar avondgloed van achter de kim nog opzond en fel kleurde de waterwolkjes, uit zee aangedreven, gedurende de dag opgetrokken door de warmte van de zon zelf.

Ze bleef staan, bekeek het met trieste oogen en ze wist in moedeloosheid niet welke kant uit te gaan. Die mooie lucht zag ze dreigend met zijn rosse en violette pracht. Al de huizen, heel de verre duinen schenen zich in die gloed uit te zetten en werden geweldig, al even dreigend. Besluiteloos bleef ze

drentelen en keek het aan, tot ze zichzelf belachelijk vond en zich aanspoorde om een onderdak te zoeken met haar kinderen. Ze had nu toch het gekregen geld van die inspekteur. 't Leek haar zoo vreemd, dat hij het haar had gegeven, hij die haar vanmiddag beschampte en die zijzelf terugjouwde. Die onbarm-hartigheid en die mildheid, ze kon het nog niet dadelijk samenbrengen, evenmin als haar eigen verschil van gevoelen. Ze werd nu wel gesnapt... en hij behandelde haar goed, wat zou dat, nou nog...! Haat voelde ze toch tegen hem.

De kinderen, te hoop geschoven tegen haar aan, begonnen te drenzen, ze begrepen niet waarom moeder toch zoo treuzelde en ze trokken haar telkens aan de rokken. Dat wekte haar uit haar zeurderij. Ja, kom, ze moest voort, hier kon ze niet blijven! Dan nam ze weer een kind aan de hand en sjokte de weg verder op, terwijl de violette en rosse gloed al verbleekte en heel 't geluchte één enkele somberheid werd van wolkjes, die zich als grauwende schaapjes samenschoven. Die kinderen hadden 't haar gelapt. Als ze die niet bij zich had gehad zou ze in 't duin wel zijn ontkomen en juist voor die kinderen waagde ze de daad. 't Was de eerste maal dat ze't probeerde om te stelen en 't liep dadelijk mis. En toch, als ze 't nog eens zou moeten doen...

Haar gedachten stonden even stil. 't Kon wel! dan moest ze alleen d'erop uit! Van de roof leven was wel gevaarlijk, je kwam ermee achter slot, maar als

je niet te kauwen hebt, wat schiet er anders over?

Ze keek verschrikt op. Hoe kon ze daaraan denken, terwijl ze nog niet eens wist, hoe 't bij de kemisarus zou afloopen? Ze lachte wrang, terwijl het diep-in in haar huilde.

't Groepje van bedelkinderen met de moeder dwaalde stadwaarts, triestig en zielig, futloos, met zichzelf verlegen. Die kinderen, zoo wielde het onophoudelijk door haar heen, waren de oorzaak geweest, dat ze op heeterdaad werd betrapt. Een onwil woelde bij haar op die zich uiten moest in een grauw en snauw. Maar diezelfde kinderen hadden de inspekteur milder gestemd, zoûen haar morgen bij het verhoor ook wellicht redden.

Een grijnslach schrijnde over haar nog jong gezicht, terwijl ze de wagen steviger voortduwde. De uitkomst had ze gevonden, ze zou op 't gemoed werken. Meteen dacht ze weer aan haar man, hoe 'n tijd dat nog wel duurde voor ze hem weer zag. Zoolang moest ze zien de mond open te houden voor hun allen. Als ze nogeens zoo iets uithalen zou, een tweede keer kon 't beter gaan al mislukte dit, moest ze de kinderen ergens achterlaten en alleen erop uit trekken. Beter was 't als ze niet hoefde, maar als 't nu toch niet anders kon dan moest ze slim zijn en zich niet als een gans zoo dom laten vangen gelijk daarnet. Ze voelde dat de mogelijkheid van roof zich in haar had vastgezet en ze wist niet meer of dit huilen of

lachen bracht. Dat ze stelen kon, ook al liep ze kans te worden opgepikt, leek haar een mooi ding op zichzelf, want met bedelzingen alleen kreeg ze de zak niet gevuld voor zooveel monden.

't Was nu volop donker geworden en tusschen stad en strand overal stil, die stilte even maar betjingeld door de bel van een tram, van een fiets.

De avond verloor zich in de nacht, schoof grauw over alles heen, - en in die grauwte van 'n zomerdag die in klamheid verging, spookte al weer voor haar op de dag van morgen en wat die brengen zou.

Als ze haar handen bij zich hield krepeerden ze van honger; als ze gapte werd ze vast opgeborgen een of andere dag. Uitkomst bestond er niet.

Een slechte moeder die haar kinderen krêpeeren liet...!